

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६, बड्डाला, कालिकोट

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
काठमाण्डौ, नेपाल
तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने संस्थाहरु

ईकार्डस नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल (जे भी)

पो.ब.नं. ८११५, काठमाण्डौ

फोन नं.: ०१-५१४७९६६ (ईकार्डस)

०१-४७८४५७६ (प्राक्टिकल सोलुसन)

रास्कोट नगरपालिका नगरपालिकाको कार्यालय, स्युना, कालिकोट कर्णाली प्रदेश, नेपाल

मिति

शुभकामना

कालिकोट जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अति संकटासन्न जिल्लाहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट यहाँका कृषक लगायत प्रायः सबै मानिसहरूमा प्रतक्ष्य रूपमा नकारात्मक असरहरू परिरहेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाहरू प्रायः निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीमा निर्भर भएकोले यस नगरपालिकाका प्रायः सबै वडाका किसानहरूमा जलवायुका कारण खेती प्रणालीमा विविध प्रकारका असरहरू देखिएका छन् । यस नगरपालिकाको वडा नं. ६ मा खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भूक्षय, र मिचाहाभारका कारण उत्पादनमा कमि हुनुका साथै पशुहरूमा पनि रोगको प्रकोप आदि देखिएका छन् । यिनै पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस नगरपालिकाको वडा नं ६ मा देखिएका प्रमुख प्रकोपहरूको पहिचान गरि त्यस्ता प्रकोपहरूसँग जुध्नको लागि आगामी तीन वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि कार्यान्वयनमा समेत केहि मात्रामा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग समेत गर्ने गरि कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको जानकारी पाउँदा अति नै खुसि लागेको छ ।

यस तीन वर्षे अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा देखिएका जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित प्रकोपहरूको धेरै हदसम्म सम्बोधन गर्ने विश्वास लिएको छु । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक, प्राविधिक तथा अन्य आवश्यक श्रोत साधनहरूको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाको तर्फबाट सदैब सहयोग रहने छ । यो कार्ययोजना तयारी तथा कार्यान्वयनको लागि आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष तथा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नु हुने नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु । त्यसै गरि यो योजना तयारीको प्रक्रियामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राकृतिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल र पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम टिम तथा यो कार्ययोजना तयारीमा अहोरात्र खटिने यस वडाका जन प्रतिनिधीहरू, राजनितिक दलहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यो कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा वडा नं ६ का सम्पूर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
काशिचन्द्र बराल
प्रमुख

रास्कोट नगरपालिका
वडा नं ६ को कार्यालय
कर्णाली प्रदेश, बड्डाला, कालिकोट

मिति

स्थानीय अनुकूलन योजनाको सन्दर्भमा

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट प्रभावित समुदायहरूमा पर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न यस नगरपालिका तथा वडा नं ६ ले यस वडामा बसोबास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न यस वडा अन्तर्गतका बहुसरोकारवाला लगायत जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित घरधुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो तीन वर्षीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

विश्वव्यापी रूपमा बढ्दै गएको जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका गरिब र अतिकम विकसित मुलुकहरू धेरै प्रभावित भएका छन् । मानवीय कृयाकलापका कारणले हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनसँगै जलवायु परिवर्तनको दर बढ्न गई यससँग सम्बन्धित जोखिम यस वडामा पनि प्रत्यक्ष रूपमा महशुस गरिएको छ । खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भूक्षय, आगलागी र मिचाहा भारजस्ता असर यस वडाका समुदायले पनि महसुस गरेका छन् । जसले गर्दा यहाँको जिविकोपार्जनको मुख्य आधार कृषि उपजमा नकारात्मक असर पर्न थालेको छ ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष, आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनालाई धन्यवाद ज्ञापनका साथै यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत अझ सक्रिय सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं । यो योजना तयारीको प्रक्रियामा सहजीकरण गर्ने ईकार्डस् नेपाल तथा प्राक्टिकल सोलुसन कन्सल्टेन्सी नेपाल लगायत यो योजनालाई सुसज्जित स्वरूप प्रदान गर्न सहयोग गर्ने पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना जिल्ला कार्यक्रम संयोजक लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

धन्यवाद !

.....
टक्क फर्साल
अध्यक्ष

विषय सूची

संकेतसूची -----	VII
शब्दावलीहरु -----	VIII
सारांश -----	XI
परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता -----	१
१.१ औचित्य तथा मान्यता -----	१
१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/मान्यता -----	२
परिच्छेद २ : परिचय -----	४
२.१ कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय -----	४
२.१.१ भू उपयोगिता तथा यसको परिवर्तन -----	४
२.१.२ पानीका श्रोतहरुको अवस्था -----	५
२.१.३ पहिरोको जोखिम -----	६
२.१.४ भूउपयोग समायोजनको अवस्था -----	८
-----	९
२.१.५ वन डढलो -----	९
२.२ रास्कोट नगरपालिका -----	११
२.३ रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ -----	१२
२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग -----	१२
२.३.२ सामाजिक अवस्था -----	१२
२.३.३ आर्थिक अवस्था -----	१३
२.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था -----	१४
२.३.५ सामुदायिक विकास -----	१५
२.४ जलवायुको अवस्था -----	१६
परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरु -----	१८
३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरु -----	२०
३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि -----	२०
३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा -----	२१
३.२ अनुकूलनका उपायहरु/विकल्पहरुको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरु -----	३१
३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरुको विश्लेषण -----	३५
३.४ भावी जलवायु परिदृष्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना -----	३६
३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण -----	३७
३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन -----	३९
३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन -----	४०

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण -----	४०
३.९ अनुगमन तथा मूल्यांकन -----	४१
३.१० द्वन्द्व व्यवस्थापन -----	४२
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना -----	४३

तालिकाहरू

तालिका १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भू उपयोगिताको विवरण	४
तालिका २ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरूको विवरण	५
तालिका ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेको पहिरोको जोखिमको विवरण	७
तालिका ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरूको विवरण	७
तालिका ५ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका आगलागीको विवरण	१०
तालिका ६ : रास्कोट नगरपालिकाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण	११
तालिका ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को भुउपयोगको विवरण	१२
तालिका ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को जातजातिको विवरण	१३
तालिका ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को घरधुरी विवरण	१३
तालिका १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को बसोवास विवरण	१३
तालिका ११ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था	१४
तालिका १२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को पशुहरूको अवस्था	१४
तालिका १३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को मुख्य बालीहरु	१४
तालिका १४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण	१५
तालिका १५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका पानीका मूहानहरू	१५
तालिका १६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था	१६
तालिका १७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरु	२१
तालिका १८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को सहभागितामूलक मौसमी पात्रो	२४
तालिका १९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को सहभागितामूलक समय रेखा	२५
तालिका २० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा वडागत रुपमा घरधुरीहरूको स्तरीकरण	२८
तालिका २१ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका साविकका वडाहरूको प्रकोप संकटासन्नता वडा स्तरीकरण	२८
तालिका २२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का मुख्य प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण	२९
तालिका २३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का जीविकोपार्जनका सम्पतिहरूको विवरण	३०
तालिका २४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण	३१
तालिका २५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण	३५
तालिका २६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का सेवा प्रदायकहरूको विवरण	३७
तालिका २७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण	४०
तालिका २८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रियामा उत्तरदायित्व र पहुँच विश्लेषण	४१
तालिका २९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका	४२

तालिका ३० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना..... ४४

नक्साहरू

नक्सा १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरूको विवरण.....	६
नक्सा २ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा पहिरोको जोखिम अवस्था	७
नक्सा ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोग समायोजनको अवस्था	९
नक्सा ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागीका स्थानहरू	१०
नक्सा ५ : रास्कोट नगरपालिकाको नक्सा	११
नक्सा ६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को भूउपयोगिता अवस्था	१२
नक्सा ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को भूक्षयको अवस्था	२१
नक्सा ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्थिती.....	२२
नक्सा ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को आगलागीको अवस्था.....	२३
नक्सा १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को सडकटासन्नताको अवस्था.....	२९

चित्रहरू

चित्र १ : भूउपयोग वर्गिकरण.....	९
चित्र २ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को विगत ३० वर्षको जलवायू प्रवृत्ति.....	१७
चित्र ३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को विगत ३० वर्षको वर्षाको प्रवृत्ति	१७
चित्र ४ : सूदृढ लापा तयारी प्रारूप.....	१९
चित्र ५ : रास्कोट नपा वडा नं. १ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू.....	३९

अनुसूचिहरू

अनुसूचि १ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका	५२
अनुसूचि २ : रास्कोट नगरपालिकाका संकटासन्न घरधूरीहरूको विवरण	५४
अनुसूचि ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन.....	६३

संकेतसूची

ASHA	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas / पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना
GIS / जिआइस	Geographic Information System / भौगोलिक सुचना प्रणली
IFAD / आइफाड	International Fund for Agricultural Development / कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष
LAPA / लापा	Local Adaptation Plans for Actions / स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
LGCDP	Local Governance and Community Development Programme
NAPA / नापा	National Adaptation Programme of Action / राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम
उ.मा.वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
नपा	नगरपालिका
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
सा.व.	सामुदायिक वन
सा.व.उ.स.	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

शब्दावलीहरु

१. मौसम (Weather)

कुनै निश्चित स्थान वा क्षेत्रको वायुमण्डलको दैनिक वा छोटो अवधिको व्यवहार वा अवस्था, जसले तापक्रम, वर्षा, हावा, वायुमण्डलीय चाप र सापेक्षिक आर्द्रता जनाउँछ, यसलाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन (दिनभित्र पनि फरक प्रहर), हप्ता र महिनामा परिवर्तन भइरहन्छ।

२. जलवायु वा हावापानी (Climate)

लामो अवधिको (सामान्यतः ३० वर्ष) को मौसमको औसत अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार फरक तर स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरू (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

३. जलवायु परिवर्तन (Climate Change)

दशक वा लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालीन अवधिमा जलवायुका अवस्थामा आउने औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। यसको मापन तथ्यांकशास्त्रीय विधिबाट गरिन्छ जसमा पृथ्वीको निश्चित स्थान वा भूपरिधिमा देखिने परिवर्तनको गणना गरिन्छ।

जलवायु परिवर्तन प्राकृतिक र पृथ्वीको आन्तरिक वा बाह्य दबाव (जस्तै, सौर्य चक्र, ज्वालामुखी विष्फोटन आदि) तथा मानवजन्य (जस्तै, भूउपयोग परिवर्तन, वायुमण्डलमा विद्यमान ग्यासहरूको सन्तुलन परिवर्तन, हरितगृह ग्यासको अत्यधिक उत्सर्जन आदि) कारणहरूले हुने मान्यता रहेको छ। जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि १९९२ को धारा १ मा उल्लेख भए अनुसार प्राकृतिक कारण लगायत मानवीय गतिविधिका कारणले मापनयोग्य समयावधिमा वायुमण्डलको सन्तुलनमा आएको परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिएको छ।

४. हरितगृह ग्याँसहरू (Green House Gases)

वायुमण्डलभित्र तापक्रम सञ्चय गर्ने ग्यासहरूलाई हरितगृह ग्यास (Green House Gases, GHGs) भनिन्छ। विश्वव्यापी उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि यी ग्यासहरू जिम्मेवार रहेको मानिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साईड (CO₂), मिथेन (CH₄), नाईट्रस अक्साईड (N₂O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF₆)) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरू पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न CoP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF₃) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

५. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nations Framework Conventions on Climate Change, UNFCCC) १९९२

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि (United Nation Framework Convention on Climate Change) १९९२ मा रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो।

यो विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महसुस गरेर त्यसका लागि बनेको महासन्धि हो । यसलाई १९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने १९९४ देखि कार्यान्वयन भएको हो । यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा हरितगृह ग्याँसलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्दै जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा विश्वव्यापि प्रयास गर्नु र जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई समेत न्यूनीकरण गरी अनुकूलन क्षमता बढाउनु रहेको छ ।

६. पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (Conference of Parties, COP)

पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन वा कन्फरेन्स अफ पार्टिज भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन वर्षमा एक पटक हुने गर्दछ । हालै पोल्याण्डको क्याटोभिसमा सम्पन्न भएको सम्मेलन पक्ष राष्ट्रहरूको २४ औँ सम्मेलन हो ।

७. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकाय (Inter governmental Panel on Climate Change, IPCC)

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी निकायले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधिकारिक, सत्य, वैज्ञानिक ज्ञान र बुझाइ प्रदान गर्दछ । यस संस्थाले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूको अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गरी नीति निर्धारण गर्न विश्व समुदायलाई सचेत गराउने काम गर्छ । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । जलवायु परिवर्तनका सन्दर्भमा यस संस्थाको धारणा नै आधिकारिक मानिन्छ ।

८. अनुकूलन (Adaptation)

परिवर्तित वातावरणसँग मिल्दो जीवनशैली अर्थात जीवले आफ्नो अस्तित्व बचाउन वरिपरिको वातावरणसँग बाहिरी रूप, संरचना तथा प्रक्रियामा परिवर्तन गरेर आफैले आफूलाई वातावरणमा अनुकूल हुने र जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई बुझेर सो अनुरूप ढाल्ने प्रकृतिलाई अनुकूलन भनिन्छ । अनुकूलनले जलवायु परिवर्तनले गर्दा हुने असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्नुका साथै यसबाट फाइदा लिन सक्ने सम्मका कुराहरूलाई समेट्छ ।

९. राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action, NAPA)

अति कम विकसित मुलुकहरूमा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको मूल्याङ्कन गर्ने र उपयुक्त अनुकूलन सम्बन्धी उपायहरूको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी समस्या र चुनौतीहरूलाई वैज्ञानिक ढङ्गले सम्बोधन गर्न तयार पारिएको राष्ट्रिय कार्य योजना नै राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) हो । यसमा जलवायु परिवर्तनका तत्कालिक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने र जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई राष्ट्रिय विकास योजनामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखिएको हुन्छ । नेपाल सरकारले सन् २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम तयार पारी सार्वजनिक गर्‍यो जसमा ६ ओटा क्षेत्रहरू (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, जलवायु सिर्जित प्रकोपहरू, वन तथा जैविक विविधता, जनस्वास्थ्य र शहरी बसोबास तथा पूर्वाधार) मा विभिन्न अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी सूचीकृत गरिएको छ ।

१०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA) र स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना (Local Adaptation Plan of Action, LAPA Framework)

जलवायु परिवर्तनका स्थानीय असरहरूलाई न्यूनीकरण गरी संकटासन्न समुदाय तथा घरपरिवारको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न स्थानीय सरोकारवाला, सेवाप्रदायक र सेवाग्राहीहरूकोक प्रत्यक्ष सहभागितामा तयार पारी कार्यान्वयन गरिने योजनालाई स्थानीय अनुकूलन योजना (Local Adaptation Plan for Action, LAPA) भनिएको छ । यसमा विशेष गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमले पहिचान गरेका सङ्कटासन्न क्षेत्र तथा अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय विकास योजनाहरूमा समाहित गर्ने उद्देश्य राखिएको छ । स्थानीय अनुकूलन योजना निर्माणका लागि नेपाल सरकारले नमूना परीक्षण समेत गरी वि.सं. २०६८ मा स्थानीय अनुकूलन योजना प्रारूप (LAPA Framework) अनुमोदन गरी यसको कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

११. लैंगिक समानता (Gender Equality): महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरूमा समान अवसर र समान लाभ हासिल भएको अवस्था नै लैङ्गिक समानता हो ।

१२. लैङ्गिक समायोजन (Gender Integration) भन्नाले आयोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरूमा लैङ्गिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

१३. प्रजनन भूमिका (Reproductive role)

यस कार्य अन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक (जस्तै: बच्चा जन्माउनु) र (२) सामाजिक (जस्तै: बच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने, जुन कार्यको आर्थिक मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुँदैन) । सामाजिक भूमिका निर्वाहमा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरूले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

१४. सङ्कटासन्नता (Vulnerability)

जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको प्रतिकार गर्ने वा अनुकूलित हुन सक्ने क्षमताको अवस्थालाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ । प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको संवेदनशिलता तथा न्यून अनुकूलन क्षमताले सङ्कटासन्नता बढाउँछ ।

१५. भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS)

साधारणतः पृथ्वीका निश्चित स्थानहरूको भौगोलिक अवस्थिति सम्बन्धी सूचना प्रणालीलाई भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System, GIS) भनिन्छ । यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ, जसबाट भौगोलिक तथ्याङ्क तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

१६. संवेदनशीलता (Sensitivity)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि जीव वा वनस्पतिको आन्तरिक प्रणालीले देखाउने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रतिक्रिया, परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१७. अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूको प्रतिकार गर्ने वा बदलिँदो परिस्थिति अनुसार आफू र आफ्नो प्रणालीलाई परिवर्तित गर्न सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ,, जस्तै, राष्ट्र वा समुदाय जति बढी विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उच्च बढी हुन्छ ।

१८. जोखिम (Risk)

विगत तथा वर्तमानका तथ्यहरूका आधारमा भविष्यमा देखिन सक्ने जलवायुको अवस्था तथा यसले प्राकृतिक, मानवीय, सामाजिक तथा भौतिक संरचनामा पार्न सक्ने नकारात्मक असरहरूको सम्भाव्यतालाई जोखिमको रूपमा लिइन्छ ।

१९. समावेशिता (Inclusiveness)

कुनै पनि कार्यक्रम, कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन एवं सो को निर्णय प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्ति तथा समुदाय जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशिता हो ।

सारांश

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्ने भएकोले यसबाट बच्नको लागि अनुकूलनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सन्चालन मार्फत गरिब, विपन्न, महिला लगायत किसानहरूको अनुकूलन क्षमता बढाउन आवश्यक छ । यसका लागि राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan for Actions) तयारी सम्बन्धी खाका तयार भै सोहि अनुसार विभिन्न परियोजनाहरू नेपाल सरकारसंगको साभेदारी तथा समन्वयमा सञ्चालन भैरहेका छन् । प्रशासनिक सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र मान्दा माथिल्लो तथा तल्लो तटिय जलाधार क्षेत्रमा रहेका प्रशासनिक सिमाना भन्दा बाहिर रहेका क्षेत्रहरूमा देखिएका प्रकोपहरूको सम्बोधन गर्न कठिनाइ हुने भएकोले यस्ता पक्षहरूलाई पहिचान गरि कार्ययोजना तयार गर्नको लागि पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले उपजलाधार क्षेत्र दृष्टिकोणको अवधारणा अधि सारेको छ ।

त्यसैगरि विगतमा भएका प्रकोपहरूको अवस्था विश्लेषण गरि आगामी वर्षहरूमा हुन सक्ने प्रभावहरूको समेत आँकलन गरेर दिर्घकालिन योजना तर्जुमा गर्नको लागि सहभागितामुलक परिदृष्य विकासको अवधारणा समेतको प्रयोग यो अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा गरिएको छ । यसले गर्दा उप जलाधार क्षेत्रको अवधारणामा आधारित भएर माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटिय जलवायुजन्य असरलाई अनुकूलीत उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System-GIS) को सहायताले विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएको छ । कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पर्ने यो रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ (साविकको स्यूना गाविसका ६, ८ र ९ वडा) मा जलवायुका प्रष्ट असरहरू देखिएका छन् । जसले गर्दा कृषि, खानेपानी, वन तथा पशु आदि क्षेत्रमा प्रत्येक्ष असर परेको कुरा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएका नक्शाहरू तथा स्थानीय स्तरमा भएका परामर्शहरूबाट समेत पुष्टी भएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोत साधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । विभिन्न प्रकोपहरूको कारणले खाद्य उत्पादनमा कमी भई जिविकोपार्जनमा असर पारेको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले कृषि विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय कोष (आइफाड) को आर्थिक सहयोगमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यो वडा लगायत यस जिल्लाका विभिन्न स्थानीय निकायहरूका विभिन्न वडाहरूमा स्थानीय निकायसँगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम रहेकोले सोही अन्तर्गत यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

आगामी ३ वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानवीय, आर्थिक, प्राकृतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकूल

प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरूको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरि यो योजना तयार भएको छ जसको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

शिर्षक	विवरण			
कार्ययोजनाले समेटेको क्षेत्र	रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ (साविक स्यूना गाविसका ६, ८ र ९ नं. वडाहरु)			
चारकिल्ला	पूर्व : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ५ र ७ , पश्चिम : सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका उत्तर : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ र ३ र दक्षिण : खाँडाचक नगरपालिका			
क्षेत्रफल	४.०१ वर्ग किलोमिटर (४०१ हेक्टर)			
जनसंख्या (फिल्ड सर्वेक्षण २०७५)	महिला	पुरुष	जम्मा	जम्मा घरधुरी
	११०८	१११०	२२१८	३५०
जातजाती	ब्राम्हण/क्षेत्री/ठकुरी		दलित	जम्मा
घरधुरी	२५६		९४	३५०
प्रतिशत	७३.१		२६.९	१००
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार	यहाँका मानिसहरूको प्रमुख पेशा पराम्परागत कृषि हो भने केहि मानिसहरू सरकारी जागीर, व्यापार तथा वैदेशिक रोजगारीमा छन् ।			
जलवायुको अवस्था	उपोष्ण समशितोष्ण			
जलवायु परिवर्तनको प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> गर्मी दिन करिब ४ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रापनि बढेको, जाडो दिन ३ महिनाले घटेको मनसुनी वर्षाको अवधि १ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा २ महिना घटेको खडेरी, पहिरो तथा भूक्षयको मात्रा तथा बारम्बारता बढेको कृषिवाली र पशु रोगको प्रकोप बढेको 			
मुख्य जोखिम	खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भूक्षय, आगलागी र मिचाहा भ्रार			
संकटासन्न वडा	उच्च		अति उच्च	मध्यम
	९		८	६
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशत	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून
	६३	२०४	८०	३
	१७.७६	५८.४५	२२.९२	०.८५
योजनाको परिकल्पना	<ol style="list-style-type: none"> जैविक तथा दिगो भु व्यवस्थापन प्रविधिमा आधारित कृषि व्यवसाय प्रवर्धन भएको हुने वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुने स्थानीय सडक तथा बाटोहरु तथा खाली क्षेत्रमा वृक्षारोपणबाट भुक्षय र पहिरोमा कमी भएको हुने वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग तथा दाउराको किफायति उपयोगबाट वनको संरक्षण तथा मानव स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुने प्रभावकारी अनुकूलनका कार्यहरु सञ्चालन भै मानिसहरूको दैनिक जीविकोपार्जनको अवस्था सुदृढ हुने निर्वाहमुखि खेती प्रणालीबाट क्रमशः व्यवसायिक कृषि तथा स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारीको संख्या बढि आम्वानीका श्रोत तथा आय बढेको हुने मुहान संरक्षण, सिंचाइ कुलो आदिको माध्यमबाट सिंचाई तथा खानेपानीको सुविधा भएको हुने 			

शिर्षक	विवरण
कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका अनुकूलनका कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> सिंचाई कूलो निर्माण तथा मर्मत, लिफ्ट सिंचाई सिंचाई पोखरी निर्माण पानीका मुहान संरक्षण वृक्षरोपण, तारजाली तटबन्ध निर्माण गोठ सुधार तथा यस सम्बन्धी तालिम वनको दीगो व्यवस्थापन गह्ना सुधार

आगामी तीन वर्षको लागि तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संक्षिप्त रूप

वडा	योजनाको क्षेत्रहरू	पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	जम्मा रु
६	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	५७०५	१७०५	१६९०	९१००
	जलस्रोत तथा उर्जा	२०३५	१०००	०	३०३५
	जनस्वास्थ्य	७५	१७५	७५	३२५
	वन तथा जैविक विविधता	६०	२१०	२३०	५००
	भौतिक पूर्वाधार	३१५०	४३००	५८००	१३२५०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी	८३०	८३०	६१०	२२७०
	जम्मा	११८५५	८२२०	८४०५	२८४८०
८	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१०३३०	१४४५५	१३४४०	३८२२५
	जलस्रोत तथा उर्जा	८००	१६००	१६००	४०००
	जनस्वास्थ्य	०	२५०	०	२५०
	भौतिक पूर्वाधार	११५०	१३००	६५०	३१००
	वन तथा जैविक विविधता	०	१००	१००	२००
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी	७५०	७५०	२२५	१७२५
	जम्मा	१३०३०	१८४५५	१६०१५	४७५००
९	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२७४५	७०६०	६०२०	१५८२५
	जलस्रोत तथा उर्जा	०	१०००	१०००	२०००
	जनस्वास्थ्य	१००	२००	१००	४००
	भौतिक पूर्वाधार	१०००	१०००	५००	२५००
	वन तथा जैविक विविधता	०	८०	८०	१६०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी	५००	८००	५४०	१८४०
	जम्मा	४३४५	१०१४०	८२४०	२२७२५
वडा स्तरीय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२५०	५००	२००	९५०
	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरण	१००	१००	१००	३००
	क्षमता अभिवृद्धि	४५५	३९०	३९०	१२३५
	जम्मा	८०५	९९०	६९०	२४८५
	योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा	१६५	१६५	२४५	५७५
	कूल जम्मा	३०२००	३७९७०	३३५९५	१०१७६५

योजना कार्यान्वयन गर्ने दौरानमा बाह्य संस्थाहरुबाट प्राविधिक सहयोगको आवश्यक पर्ने भएकोले स्थानीय मानिसहरुको क्षमता विश्लेषण गरिनुको साथै सेवा प्रदायक संस्थाहरुको पहिचान तथा उनीहरुले प्रदान गर्ने सेवाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले कुन योजनाको कार्यान्वयन गर्दा कुन संस्थाको सहयोग आवश्यक हुन्छ र कसरी लिन सकिन्छ भन्ने पुर्वतयारी गर्न सहज गराउने विश्वास गरिएको छ । यो कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि कुल १०,१७,६५,०००/- (अक्षेरुपी दश करोड सत्र लाख पैसट्टी हजार) का योजनाहरु तयार गरिएको छ । यस मध्ये रु ५,७५,०००/- (अक्षेरुपी पाँच लाख पचहत्तर हजार मात्र) कार्यक्रमको दौरान योजना अनुसारको उपलब्धिहरु भए नभएको थाहा पाउन तथा केहि कमजोरी भए भविष्यमा सुधार गर्नको लागि विभिन्न चरणमा अनुगमन तथा मुल्यांकन कार्यक्रमहरुको लागि बजेट प्रस्ताव गरिएका छन् ।

परिच्छेद १ : स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य तथा मान्यता

१.१ औचित्य तथा मान्यता

जलवायु परिवर्तन यो शताब्दीको विश्वकै चासो र सरोकारको मुद्दाको रूपमा स्थापित भइसकेको छ । यसले सबै प्रकारका सभ्यता, मानवीय, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासमा अवरोध पुर्याउनुका साथै स्थापित विकासका पूर्वाधार तथा मान्यताहरूमाथि पनि चुनौतीहरू थपेको छ । यसै स्थितिलाई मनन गरी जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न विश्व समुदाय एकाकार भई अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्रयासहरू सुरु गरिएका छन् । नेपालले पनि विगत एक दशकदेखि जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्षेत्रमा विभिन्न पहलकदमीहरू सुरु गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्न समुदाय तथा घरघुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्न मुलुकको विभिन्न भागमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याएको छ ।

नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले अति संकटासन्न मुलुकहरू मध्येमा पर्दछ । यहाँको गरिबी, सामाजिक एवं आर्थिक ढाँचा, भौगोलिक अवस्थिति आदिका कारणले जलवायु परिवर्तनका असर र प्रभावहरू प्रत्यक्ष महसुस हुने गरी देखिएका छन् । यसै सन्दर्भमा संगठित र योजनाबद्ध रूपमा जलवायु संकटासन्नतालाई सम्बोधन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन प्रारूप महासन्धिको प्रावधान अनुसार नेपालले सन् २०१० मा आफ्नो “राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Programme of Action)” तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रममा प्रस्ताव गरिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई लक्षित क्षेत्र र समुदायहरूसम्म पुऱ्याई कार्यान्वयन गर्न, सन् २०११ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plans for Action) तयारी सम्बन्धी खाका तयार गरी सोही अनुसार स्थानीय निकायसंगको सहकार्य तथा स्थानीय समुदायको सकृय सहभागितामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन हुन थालेका छन् ।

यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले यस वडामा जलवायु परिवर्तनबाट सङ्कटासन्न अवस्थामा रहेका टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन अभ्यास तथा जल्दाबल्दा समस्याहरूलाई पहिचान गरी स्थानीय समुदायले आवश्यक निर्णय गर्न सहज हुने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न सहजीकरण गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । यस अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवर्तनको असरबाट प्रभावित विपन्न समुदाय, महिला, दलित तथा भौगोलिक विकटतामा रहेका समुदायहरूले सामना गर्नु परेका मुद्दाहरूको पहिचान तथा अनुकूलनका सम्भावित अवसरहरूको पहिचान गर्ने छ । यो कार्ययोजना नेपाल जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ तथा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र अन्य वैज्ञानिक तथ्य तथा अध्ययनले गरेको मार्गनिर्देशन अनुसार तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताको सम्बोधन गर्नको लागि आफैले निर्णय गर्न सक्ने सहज उपायको पहिचान, विश्लेषण तथा प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

जलवायु परिवर्तनका कारणले सबै तह र तप्काका मानिसहरूलाई असर गरेपनि यस वडाका गरिब, विपन्न, स्रोतसाधनमा कम पहुँच भएका घरघुरीहरूको साथै महिला, बालबालिका र वृद्धहरू बढी प्रभावित भएका छन् । यस वडामा खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भूक्षय, आगलागी र मिचाहा झार गरी जम्मा

९ वटा प्रकोपहरू तिनीहरूको असर र प्रभावका आधारमा प्राथमिकताको क्रममा पहिचान गरिएका थिए । जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित प्रकोपहरूले गर्दा खाद्यान्न उत्पादन, वन जंगल, पानीका श्रोतहरू तथा मावन स्वास्थ्यमा समेत असरहरू देखिएको छ । त्यसकारण यहाँको बासिन्दाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउने विश्वास गर्दै यस वडा (साविक स्यूना गाविसका ६, ८, र ९ वडा) का निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, सरोकारवाला, राजनीतिक दलहरू, वन उपभोक्ता समूह, महिला, दलित, शिक्षक र अन्य सरोकारवाला निकायको उपस्थितिमा २०७५/०७/११ देखि २०७५/०७/१६ गते सम्म सञ्चालित जलवायु परिवर्तन अभिमुखिकरण एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको हो । यस योजनालाई यस वडा तथा रास्कोट नगरपालिकाको विषयगत योजना बनाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नगरपालिका तथा जि.स.स लगायत राष्ट्रिय योजनामा समेत समावेश गर्न पहल गरिनेछ ।

जलवायुजन्य प्रकोप बढ्दै गएको महशुस गरेका यस वडाका बासिन्दाले यस योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा ३ वर्षे योजना निर्माण गरी जलवायुजन्य जोखिमको असर र प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न यहाँका सबै वर्ग (खास गरी बढि जोखिममा रहेको समुदायहरू) को सहभागितामा अनुकूलन क्षमता वृद्धि हुने गरी योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यो योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक चरणमा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउनको लागि लैङ्गिक संवेदनशीलता तथा विपन्नहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गरी यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।

१.२ सुदृढ स्थानीय अनुकूलन योजनाको अवधारणा/ मान्यता

जलवायु परिवर्तनका कारण नेपालका खासगरी पहाडी तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूका साना किसानहरूलाई पर्ने असर तथा प्रभावहरू क्रमशः बढिरहेको अवस्था छ । भौगोलिक सूचनाहरूको विश्लेषण तथा यहाँका स्थानीय समुदायहरूसँग प्रत्यक्ष छलफल गर्दा पनि जलवायुका असरहरू प्रष्ट रूपमा महसुस भएका छन् । यस परिवेशमा यहाँको जलवायु परिवर्तनका संकटासन्नता पहिचान गर्ने, संवेदनशीलता विश्लेषण गर्ने र प्रकोपहरूको क्षेत्र तथा प्रभावित समुदाय पहिचान गरी ती पक्षहरूलाई संबोधन गर्ने गरी अनुकूलन योजना तयार गर्ने मान्यता अनुरूप यो कार्ययोजना तयार भएको छ । जलवायु परिवर्तनका यस्ता असर तथा प्रभावहरू कुनै प्रशासनिक सीमामा सीमित नहुने र माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँग प्रत्येक्ष सम्बन्ध रहनेहुँदा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले प्रशासनिक सीमामा मात्र सीमित नरही माथिल्लोतटीय तथा तल्लोतटीय जलवायुजन्य असर न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलनका प्रभावकारी उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रका जलवायुजन्य असरहरूको अवस्था विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएको छ । त्यसैले वर्तमान तथा भविष्यमा आउन सक्ने जलवायुजन्य प्रकोप र यसबाट सामाजिक तथा आर्थिक पक्ष र विकासका कार्यक्रममा पर्न सक्ने चुनौतीलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको माध्यमबाट प्रभावकारी अनुकूलन उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकासमा सुनिश्चता ल्याउन जरुरी हुन्छ । यी पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्न पहाडी

साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रीय अवस्था विश्लेषण र सहभागितात्मक परिदृश्य विकास विधिलाई स्थानीयस्तरमा अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा एकीकृत गरी अनुकूलन कार्ययोजनालाई सुदृढीकरण (Enhanced) गर्ने उद्देश्य लिएकोले यो अनुकूलन योजना तयारी गर्दा यी पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी स्थानीयस्तरका महिला, बालबालिका तथा उपेक्षित वर्गहरूको जीवनस्तरमा जलवायुजन्य प्रकोपसँग सामना गर्न अनुकूलित तथा समानुकूलित हुन सघाउ पुऱ्याउने प्रकारका योजनाहरू तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २ : परिचय

२.१ कर्णाली उप-जलाधार क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय

यो उपजलाधार क्षेत्र कालिकोट जिल्लाको उत्तर पश्चिमी भागमा रहेको छ । यस जिल्लामा रहेका क्षेत्रहरू मध्ये यो उपजलाधार क्षेत्रमा प्रचुर मात्रामा जैविक विविधता तथा वनस्पतीहरू पाइन्छ । यहाँको धेरै जसो भाग भिरालो छ । यहाँ २८ डिग्रि देखि ६० डिग्रिसम्मको भिरालोपना रहेको छ । जसको मतलब यहाँको धेरैजसो भाग जडिबुटी खेती, वन तथा वनस्पतिहरूको लागि उपयुक्त रहेको छ भने केहि भागमा गह्व सुधार गरेर खेती गर्न पनि सकिन्छ । यहाँको कुल क्षेत्रफलमध्ये करिब १.४२ प्रतिशत भाग उष्ण, २१ प्रतिशत सम शितोष्ण, ३७.६७ प्रतिशत अल्पाइन तथा बाँकी करिब ४० प्रतिशत भुभाग शितोष्ण वर्गमा पर्दछ । २०७३ मा भएको स्थानीय तहको पुर्नसंरचना अनुसार यो उपजलाधार क्षेत्रमा नरहरीनाथ गाउँपालिका, रास्कोट नगरपालिका तथा पलाता र पचालभरना गाउँपालिकाका १७ वटा वडाहरू रहेका छन् । यहाँ पचालभरना गाउँपालिकाका वडा नं १, २, ३ तथा ९ र पलाता गाउँपालिकाका वडा नं ६, ७, ८ तथा ९ रहेका छन् । त्यसैगरि रास्कोट नगरपालिकाका २, ३, ६, ७, ८ तथा ९ र नगहरीनाथ गाउँपालिकाका ३, ६ तथा ७ नम्बर वडाहरू रहेका छन् ।

२.१.१ भू उपयोगिता तथा यसको परिवर्तन

भू उपयोगिताको पक्षबाट विश्लेषण गर्दा समग्रमा वन क्षेत्र सबैभन्दा बढि रहेको छ, जसले हाल ६० प्रतिशत भन्दा बढि भु भाग ओगटेको छ । त्यसै गरि कृषि जमिन २३ प्रतिशत, घाँसे मैदान ८ प्रतिशत, भाडि तथा बुट्यान क्षेत्रले ५ प्रतिशत भु भाग ओगटेको देखिन्छ । यहाँ केहि पर्ति जग्गा तथा खोलानालाले बाँकि क्षेत्र ओगटेको छ । तालिका १ मा यहाँको भू उपयोगिताको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भू उपयोगिताको विवरण

क्रसं	भूउपयोगका प्रकार	१९९०	२०१०	२०१६	परिवर्तन (१९९० देखि २०१० सम्म)	परिवर्तन (२०१० देखि २०१६ सम्म)	परिवर्तन (१९९० देखि २०१६ सम्म)
१	खेती गरिएको क्षेत्र	७२.९८	६५.७६	८८.५३	(७२२)	२२.७७	१५.५५
२	खाली पर्ति जमिन	०.६६	३.४२	६.०९	२.७६	२.६७	५.४३
३	वन क्षेत्र	२६७.३१	२५९.१५	२३४.९६	(८.१६)	(२४.१९)	(३२.३५)
४	घाँसे मैदान	३३.७९	४१.९	३२.७४	८.११	(९.१६)	(१.०५)
५	बुट्यान क्षेत्र	१०.७१	१४.०३	१९.४७	३.३२	५.४४	८.७६
६	नदिनाला	०.९६	०.८७	०.७६	(०.०९)	(०.११)	(०.२)
७	हिँउले ढाकेको क्षेत्र	०	१.२९	१.९१	१.२९	०.६२	१.९१
	जम्मा	३८६.४१	३८६.४२	३८४.४६	०.०१	(१.९६)	(१.९५)

विगत २६ वर्षमा उपलब्ध भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषण गर्दा वन, खेतीयोग्य जमिन, घाँसे मैदान तथा बुट्यान क्षेत्र प्रमुख भूउपयोगका रूपमा रहेको देखिएको छ । यद्यपि वन क्षेत्रको क्षेत्रफल क्रमशः घटिरहेको देखिन्छ । यहाँ सन १९९० मा ६९ प्रतिशत भूभागमा वन क्षेत्र रहेकोमा विगत २६ वर्षको अन्तरालमा घटेर ६० प्रतिशत कायम भएको छ । सन १९९० मा करिब १९ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको कृषि क्षेत्र हाल २३ प्रतिशतमा विस्तार भएको छ । यसको अर्थ खाद्यान्न अभावले गर्दा कृषि क्षेत्रको विस्तार गर्दा वन क्षेत्र संकुचित

भएको देखिएको छ । बुट्यान क्षेत्र पनि क्रमशः बढेको देखिएको छ जुन वन विनास भै बुट्यानमा परिणत भएको देखिन्छ । यो अवस्थाको विश्लेषण गर्दा वन क्षेत्रको संरक्षण तथा विस्तारका क्रियाकलापहरु गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

२.१.२ पानीका श्रोतहरुको अवस्था

यो उपजलाधार क्षेत्र पानीको श्रोतका हिसाबले मजबुत रहेको छ । यहाँ कर्णाली नदि समेत साना ठुला गरि जम्मा २९ वटा नदि तथा खोलाहरु रहेका छन् जसको कुल लम्बाइ २०० किमी भन्दा बढि रहेको छ । यहाँ भएका पानीका प्रमुख श्रोतहरुमध्ये भूपेखोला तथा सिलाजु खोला पलाता गाउँपालिका हुँदै बग्दछन् भने विरे गाड, फाला गाड, लाफा गाड तथा घट्टे गाड पचालभरना गाउँपालिका हुँदै कर्णाली नदिमा मिसिन्छन । त्यसैगरि गरुल गाड रास्कोट नगरपालिका तथा घट्टे गाड तथा रह गाड नरहरिनाथ गाउँपालिका हुँदै कर्णाली नदिमा मिसिन्छन । यद्यपि सिंचाइको लागि उचित व्यवस्था गर्न नसक्दा पानी खेर गैरहेको छ भने खेतीपातीमा सिंचाइको लागि अभैसम्म पनि असुविधा भैरहेको देखिन्छ । यहाँ भएका पानीका श्रोतहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका पानीका श्रोतहरुको विवरण

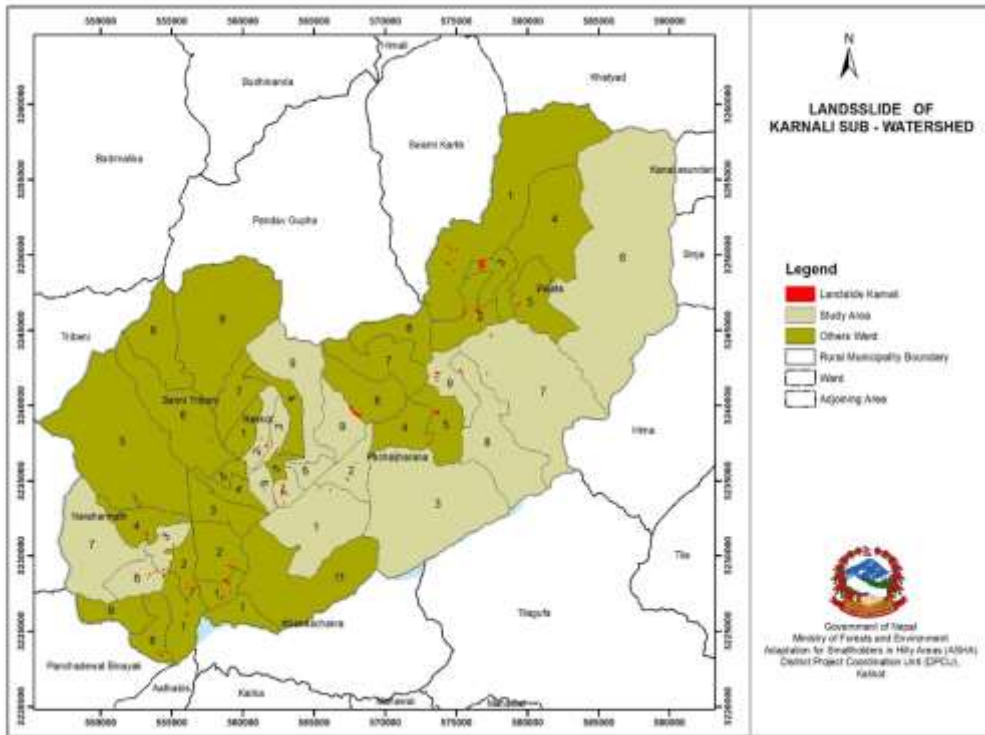
क्रम संख्या	नदि तथा खोलाको नाम	ठेगाना	लम्बाई (किमी)
१।	अउला गाड	पलाता ६	१.४३
२।	बगाने खोला	रास्कोट ७	१.९९
३।	विरे गाड	रास्कोट ८	२.७४
४।	चुर्मी खोला	रास्कोट २	५.४३
५।	दोगडा खोला	नरहरिनाथ ३	१.९०
६।	दोरी खोला	पलाता ७	०.६१
७।	गहाइछाडा खोला	नरहरिनाथ ६	२.९६
८।	गरुल गाड	पचालभरना ९	०.६७
९।	घट्टेखोला	नरहरिनाथ ३	१.४५
१०।	जफेखोला	पलाता ६	१.४२
११।	कर्णाली नदि	पचालभरना १ देखि रास्कोट २ सम्म	२०.००
१२।	लाडेखोला	रास्कोट २ देखि ६ सम्म	८.००
१३।	लाम्तीगाड	नरहरिनाथ ७	१.८२
१४।	लाफा गाड	पचालभरना ३	१७.३९
१५।	माभगाड	पलाता ६	२.८८
१६।	नव घट्टेखोला	नरहरिनाथ ७	९.६८
१७।	फगोटी खोला	पलाता ६, ७	१३.४९
१८।	फाला गाड	पलाता ७ देखि ९	१८.७९
१९।	फु गाड	पचालभरना २, ९ तथा रास्कोट ९	१४.४०
२०।	रह गाड	पचालभरना ३, ६ तथा नरहरिनाथ ७	६.२२
२१।	रानीघाट खोला	पलाता ६	६.००
२२।	सैन्ये खोला	नरहरिनाथ ३	३.३४
२३।	राताभिर खोला	पलाता ६	३.८२
२४।	रेगिल खोला	पचालभरना १	०.९४

क्रम संख्या	नदि तथा खोलाको नाम	ठेगाना	लम्बाई (किमी)
२५।	साननिदो गाड	पचालभरना १, रास्कोट २, ६	३.९४
२६।	सिलाजु खोला	पलाता ६	६.३७
२७।	तिप्पाड खोला	पलाता ७ तथा ९	८.९६
२८।	तुसार खोला	रास्कोट २	२.०२
२९।	उखडी खोला	पलाटा ६	०.१०

यहाँका प्रमुख प्रकोपहरु को अवस्थाको बारेमा संक्षिप्त जानकारी तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.३ पहिरोको जोखिम

यस जलाधार क्षेत्रको भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको नक्शाको विश्लेषण गर्दा समग्र पहिरोको अवस्था न्यून स्तरको देखिन्छ । भूक्षयको संकटासन्नता बढाउने कारणहरु भूक्षय, नदिबाट दुरी, भिरालोपन, मोहडा तथा भौगर्भिक अवस्थाहरु हुन् । यस अनुसार यो उपजलाधार क्षेत्रको पहिरोको संकटासन्नता नक्शाकन गर्दा ५.२४ प्रतिशत क्षेत्रमा पहिरोको जोखिम अति कम तथा करिब ७६ प्रतिशत क्षेत्र कम जोखिममा रहेको देखिएको छ । यहाँको करिब ५ प्रतिशत भुभाग मात्र पहिरोको उच्च जोखिममा रहेको देखिन्छ । यस उप जलाधार क्षेत्रमा पर्ने स्थानीय तहहरुमध्ये पलाताको करिब १० वर्ग किमी मा पहिरोको बढि जोखिम रहेको छ भने पचालभरनामा करिब ४ वर्ग किमी, रास्कोट नगरपालिकामा करिब ३ वर्ग किमी क्षेत्र उच्च जोखिममा रहेको छ भने यस उपजलाधार क्षेत्रमध्ये नरहरीनाथमा सबै भन्दा कम करिब १.५ वर्ग किमी क्षेत्र रहेको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएको पहिरोको जोखिमको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

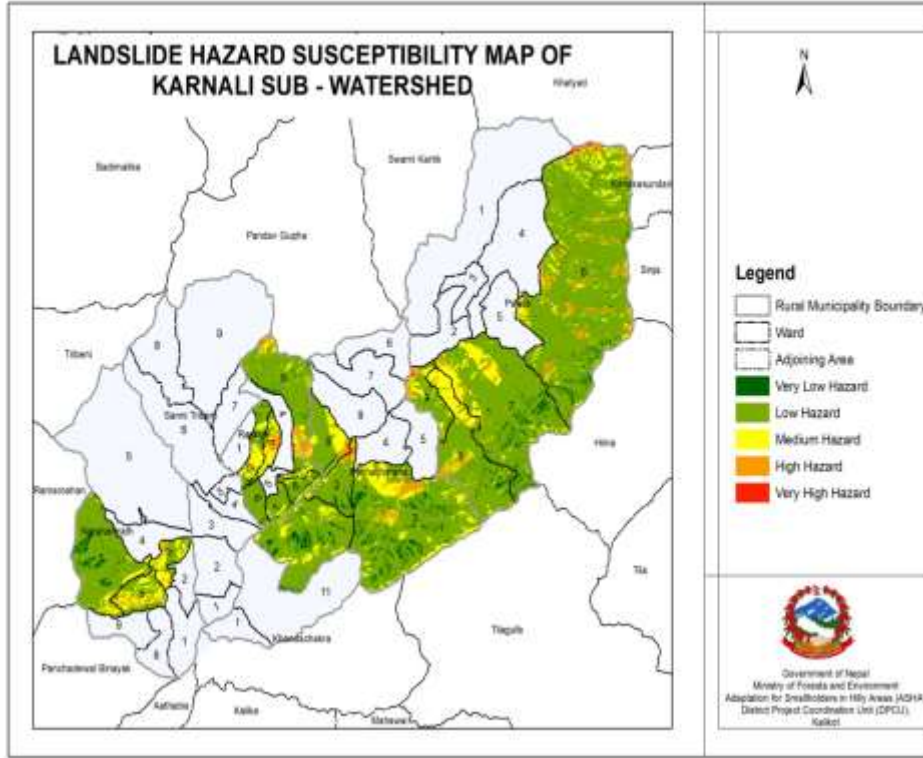

नक्सा १ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरुको विवरण

तालिका ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेको पहिरोको जोखिमको विवरण

स्थानीय तह	उच्च जोखिम	मध्यम जोखिम	न्यून जोखिम
नरहरिनाथ	१.४६	२८.७६	७.३३
पचालभरना	३.७८	७६.०५	१५.३९
पलाता	९.५३	१५४.७४	२३.६८
रास्कोट	२.८२	३१.१९	७.९८
जम्मा	१७.५९	२९०.७४	५४.३८

स्रोत: ASHA २०१९

नक्सा २ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा पहिरोको जोखिम अवस्था

यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएका चार वटा स्थानीय तहका १७ वटा वडाहरूको विश्लेषण गर्दा यहाँका सबै वडाहरूमा पहिरोहरू रहेको देखिएको छ । रास्कोट नगरपालिकामा पहिरोको सबै भन्दा ठुलो असर देखिएको छ । यहाँ भएका पहिरोहरूको कुल क्षेत्रफल करिब १३ हेक्टर रहेको छ भने पचालभरनामा दोश्रो ठुलो असर देखिएको छ । यहाँ विभिन्न ठाँउहरूमा गरेर करिब १० हेक्टर क्षेत्रमा पहिरोको असर रहेको छ भने सबैभन्दा कम नरहरिनाथ गाउँपालिकामा करिब ५ हेक्टर क्षेत्रमा पहिरोको असर देखिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरूको विवरण तलको तालिका.....मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

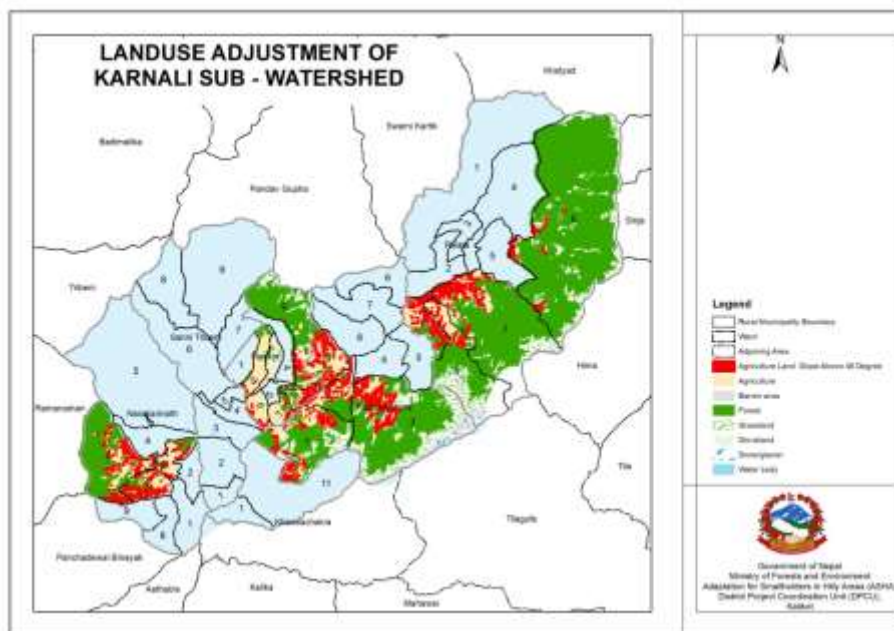
तालिका ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका पहिरोहरूको विवरण

स्थानीय तह	पहिरो भएका वडाहरू	पहिरोको लम्बाई	क्षेत्रफल (हेक्टर)
नरहरिनाथ		३.१२	५.००

स्थानीय तह	पहिरो भएका वडाहरु	पहिरोको लम्बाई	क्षेत्रफल (हेक्टर)
	३	१.२३	२.००
	६	१.८८	३.००
पचालभरना		४.०८	८.००
	१	०.८२	२.००
	२	०.९३	१.००
	९	२.३३	५.००
पलाता		३.९२	१०.००
	७	०.४५	२.५०
	८	१.१९	३.५०
	९	२.२७	४.००
रास्कोट		७.७८	१३.००
	२	२.१४	४.००
	३	०.६६	१.००
	६	१.५९	२.००
	७	३.३८	६.००
जम्मा		१८.९२	३५.००

२.१.४ भूउपयोग समायोजनको अवस्था

यस उपजलाधार क्षेत्रमा करिब ५७ प्रतिशत भूभाग भूउपयोगको चौथो वर्गमा पर्दछ । यसको अर्थ यो भागमा सिमीत रुपमा गह्व सुधार गरेर सुख्खा वालीहरु मात्र खेतीपाती गर्न सकिन्छ । यस प्रकारको जमिन वन क्षेत्र, जडिबुटी खेती तथा चरिचरणको लागि उपयुक्त हुन्छ । त्यस्तै यहाँको करिब ४१ प्रतिशत जमिन भूउपयोगको तेश्रो तहमा पर्दछ जसमा उपयुक्त रुपमा गह्व सुधार गरेर खेतीपाती गर्न सकिन्छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा भूक्षय हुनको प्रमुख कारक तत्व भनेको भिरालो जमिनमा खेती गर्ने प्रचलन पनि देखिएको छ । खास गरि ३० डिग्री भन्दा बढि भिरालो जमिनमा खेति गर्ने प्रचलनले गर्दा यस्तो समस्याहरु देखिन्छन् । ३० डिग्री भन्दा बढि भिरालोमा खासगरि खनजोत गर्नु नपर्ने वाली जस्तै: फलफुल तथा रुख प्रजाती लगाउदा उपयुक्त हुने भएतापनि जनसंख्याको बृद्धिसंगै यस्तो जमिनमा पनि खेती गर्ने चलन छ । यदि खेती गर्नु परेपनि गह्व सुधार गरेर मात्र गर्नुपर्ने, सकेसम्म कम जोतखन गर्नु पर्ने पक्षलाई धेरै ध्यान दिन सकेको पाइदैन जसका कारण हरेक वर्ष माथिल्लो तहमा रहेको मलिलो माटो बगेर जाने गर्दछ । पछिल्ला वर्षहरुमा भिरालो जमिनमा पनि खेतीपाती गर्ने प्रचलन बढेकोले भूक्षय तथा पहिरोको प्रकोप केहि बढेको देखिन्छ । यहाँ भएको भूउपयोग समायोजनको अवस्था तलको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

नक्सा ३ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रको भूउपयोग समायोजनको अवस्था

भू उपयोग वर्गीकरण (Land capability classification) भनेको कुनै पनि जमिनको योग्यता तथा उपयोगको सिमा मुल्याङ्कन गर्ने विश्वव्यापी तरिका हो । यसमा कुनै पनि जमिनमा दिगो रूपमा उत्पादकत्व हास नआउने गरि त्यस जमिनलाई गर्न सकिने उपयोग जस्तै: कृषि, चरिचरण, वन जंगल तथा जडिबुटी, वन्यजन्तुको आधारमा आठ प्रकारमा विभाजन गरिएको छ । यस विभाजन प्रणालीले कुनै पनि प्रकारको जमिनमा अधिकतम रूपमा गर्न सकिने उपयोगिता निर्धारण गर्दछ ।

जमिन उपयोगको बढ्दो तिब्रता →

बढ्दो सिमा तथा प्रकोप घट्दो अनुकूलता र उपयोग गर्न सकिने सम्भावनाहरू ↓	भू उपयोग वर्गीकरण	वन्यजन्तु	वन तथा वनस्पति	चरिचरण			कृषि				
				सिमित	मध्यम	सधन	सिमित	मध्यम	सधन	अति सधन	
I											
II											
III											
IV											
V											
VI											
VII											
VIII											

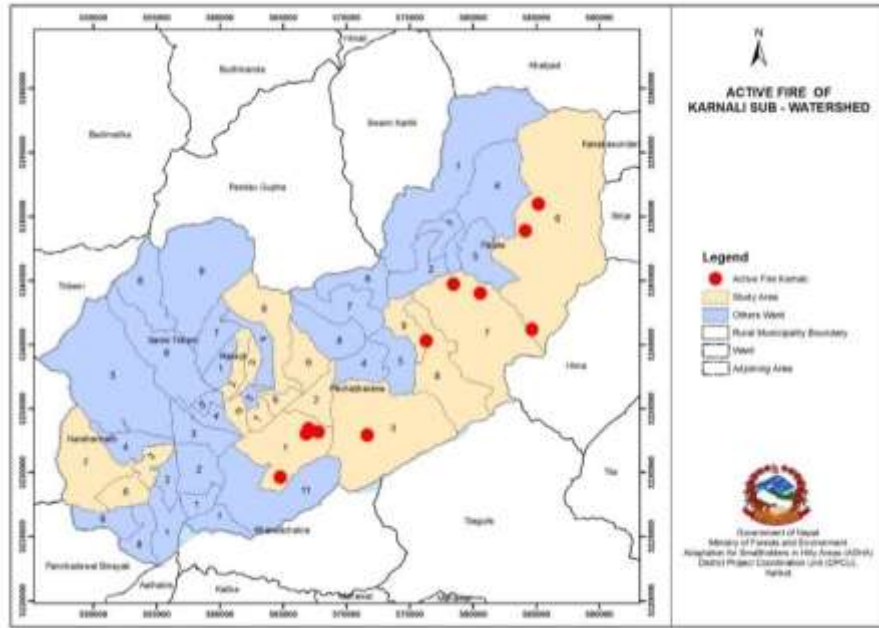
छाँयाका पारेको भागले उक्त क्षेत्रहरू कुन प्रयोजनका लागि उपयुक्त छन् भन्ने बुझिन्छ ।

चित्र १ : भूउपयोग वर्गीकरण

२.१.५ वन डढेलो

कालिकोट जिल्ला नेपालमै आगलागिको सबैभन्दा कम जोखिम भएको जिल्लाको रूपमा रहेकोले आगलागिको ठुलो समस्या भएको देखिदैन । यद्यपि पछिल्ला वर्षहरूमा यस उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायूका प्रकोपहरू मध्ये वन डढेलो पनि एक प्रकोपको देखिएको छ । यस उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने करिब ५७ प्रतिशत जमिन भू उपयोग वर्गीकरण अनुसार चौथो वर्गमा पर्ने देखिन्छ (ASHA, Kalikot, २०१९) जुन खेतीको लागि भन्दा वनको रूपमा रहन उपयुक्त देखिन्छ । त्यसैगरि बाँकी ४१ प्रतिशत जमिनमा मात्र गह्रा सुधार गरि खेति गर्न सकिन्छ । यस्ता भिरालो

जमिनहरुमा गह्र सुधार नगरिकन खोरिया फडानी तथा अन्य प्रकारका खेतीहरु गर्दा त्यहाँ भएका सुख्खा वन पैदावारहरुमा आगो लगाउने हुँनाले आगलागिको सम्भावना बढि देखिन्छ । अझ भिरालो जमिनमा आगो छिटो फैलिने हुनाले पनि आगलागि बढि हुने सम्भावना देखिन्छ

नक्सा ४ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा भएका आगलागिका स्थानहरु

यस उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका स्थानीय तहहरुमध्ये पचालभरना गाउँपालिकामा आगलागिको सबै भन्दा बढि प्रकोप रहेको देखिन्छ । केहि महिना अगाडि यसै उपजलाधार क्षेत्रमा पर्ने पलाता गाउँपालिकाको एउटा बस्तीमा आगलागि भएर ठुलो क्षति भएको छ । यस भएका प्रमुख आगलागिका क्षेत्रहरुको विवरण तलको नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका ५ : कर्णाली उपजलाधार क्षेत्रमा रहेका आगलागिको विवरण

स्थानीय तह	वडा नं	आगलागिको संख्या
पचालभरना	१	४
	३	१
पलाता	६	३
	७	२
	९	१
जम्मा		११

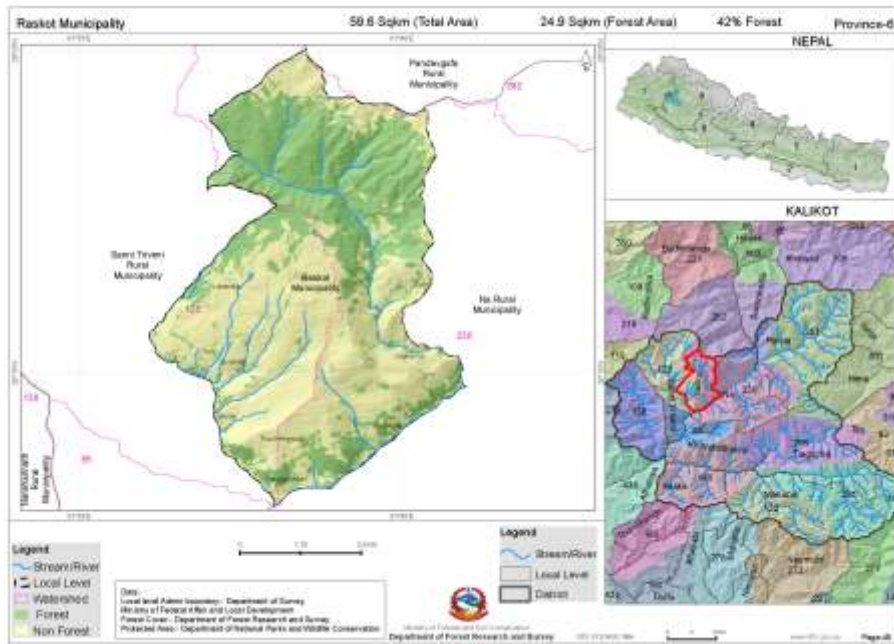
२.२ रास्कोट नगरपालिका

२०७३ सालमा भएको स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचना अनुसार साविकका सिपखाना, स्युना र फुकोट गाविसका सबै वडा समेटेर यो रास्कोट नगरपालिका बनेको छ। यस नगरपालिकामा हाल ९ वटा वडाहरू रहेका छन्। यी ९ वटा वडाहरूको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ।

तालिका ६ : रास्कोट नगरपालिकाका वडाहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	नयाँ वडा	साविक गाविस	साविक वडा	जनसंख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	१	सिपखाना	२, ४, ६	२५३७	५७४
२	२	सिपखाना	१, ५	२०६०	६०९
३	३	सिपखाना	७, ८, ९	१९१४	४१३
४	४	स्युना	१, २, ३	१६६४	७६६
५	५	स्युना	४, ५, ७	२१२१	२३२
६	६	स्युना	६, ८, ९	२२१८	४०१
७	७	फुकोट	५, ६	९२२	३६६
८	८	फुकोट	४, ७, ८, ९	२४९९	३६६
९	९	फुकोट	१, २, ३	१९१३	२२४६
जम्मा			२७	१७८४८	५९७३

स्रोत: संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७४ र फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

नक्सा ५ : रास्कोट नगरपालिकाको नक्सा

रास्कोट नगरपालिकाको पूर्वमा पचालभरना गाउँपालिका, पश्चिममा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, उत्तरमा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका र बाजुरा जिल्ला र दक्षिणमा पचालभरना गाउँपालिका र सान्नी गाउँपालिका पर्दछन्।

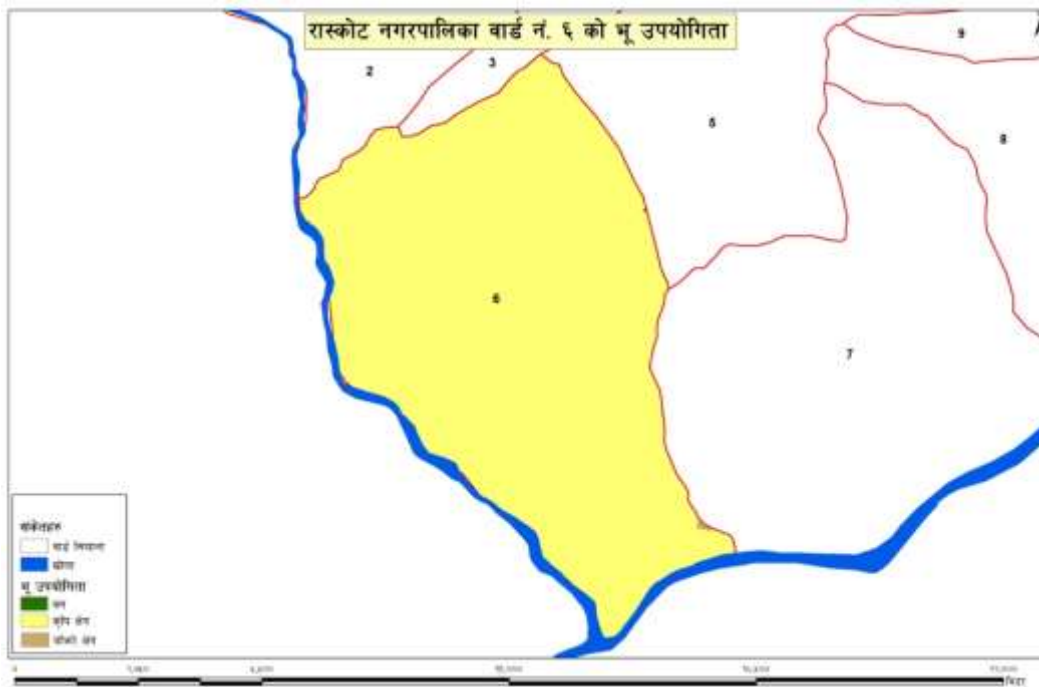
२.३ रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६

२.३.१ अवस्थिति तथा भूउपयोग

यो वडाको कार्यालय बड्डालामा रहेको छ, जहाँ कालिकोटको सदरमुकाम मान्माबाट ३ घन्टा मोटर यात्रा गरी पुग्न सकिन्छ। यस वडामा ऐतिहासिक महत्वका मठमन्दिरहरु, देवल तथा अन्य सार्वजनिक सम्पत्तिहरु पनि रहेका छन्। यस वडाको पूर्वमा रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ५ र ७, पश्चिममा सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका, उत्तरमा रास्कोट नगरपालिका वडा नं. २ र ३ र दक्षिणमा खाँडाचक नगरपालिका रहेको छ। वडाको जम्मा क्षेत्रफल करिब ४०१ हेक्टर रहेको छ। यस वडामा रहेको अधिकाँश क्षेत्र खेतीयोग्य जमिन रहेको छ, भने वन तथा अन्य क्षेत्र अति नगन्य मात्रामा रहेको छ। यहाँ करिब ९९ प्रतिशत खेतीयोग्य जमिन रहेको छ। यस वडाको संक्षिप्त भूउपयोग विवरण तलको तालिका तथा नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को भूउपयोगको विवरण

सि नं	भू-उपयोगको प्रकार	क्षेत्रफल(हेक्टर)
१	वन क्षेत्र	०.०२
२	कृषि क्षेत्र	४००.१४
३	बाँझो क्षेत्र	०.२४
४	खोला तथा पोखरी क्षेत्र	०.१३
	जम्मा क्षेत्रफल	४००.५४

नक्सा ६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को भूउपयोगिता अवस्था

२.३.२ सामाजिक अवस्था

यस वडामा रहेका जम्मा ३५० घरधुरीमा ११०८ महिला र १११० पुरुष गरी जम्मा २२१८ जनसंख्या रहेको छ। अन्दाजी ९० प्रतिशतभन्दा बढी घरधुरीहरू कृषि पेशामा आबद्ध रहेको यस वडामा क्षेत्री, दलित र ब्राह्मणहरूको

तथा ठकुरी लगायतका जातजातिहरूको बसोवास रहेको छ । यहाँका मानिसहरू स्थानीय चाडपर्व दशैं, तिहार, माघेसक्रान्ति, शिवरात्री आदि मनाउने गर्दछन् भने यहाँ लगाइने मुख्य पोशाकहरूमा दौरासुरुवाल, कोट पाइन्ट, गुनिउँ, चोलो र कुर्ता सुरुवाल मुख्य हुन् । यस वडामा ३ वटा कृषि समुह रहेका छन् । युनिसेफ यस वडामा विभिन्न सामाजिक परिचालनमा संलग्न छ । पछिल्लो समय पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस वडाका साना किसानहरूको अनुकूलन क्षमता वढाउनको लागि अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दैछ । पछिल्लो समय पहाडि साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यस वडाका साना किसानहरूको अनुकूलन क्षमता वढाउनको लागि अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न गइरहेको छ ।

यस वडामा जम्मा १ वटा सहकारी रहेको छ । यसले बचत संकलन तथा ऋण लगानी गर्दछ । वर्तमान समयमा यस वडामा सरकारी निकायहरूको उपस्थिती खासै देखिदैन भने वडा कार्यालयमा सचिव नियुक्त गरिएको छैन ।

तालिका ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को जातजातिको विवरण

जातजाति	घरघुरी	प्रतिशत
दलित	९४	२६.९
क्षेत्री/ठकुरी	२५६	७३.९
जम्मा	३५०	१००

तालिका ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को घरधुरी विवरण

घरघुरी संख्या	जनसंख्या	महिला	पुरुष
३५०	२२९८	११०८	११९०

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को बसोवास विवरण

साविक वडा	जम्मा घरघुरी	दलित	क्षत्री/बाहुन/ठकुरी	महिला	पुरुष	जम्मा	एकल महिला/पुरुष
६	१३८	५३	८५	४१०	४२५	८३५	१६
७	११५	४१	७४	३८६	३७१	७५७	२६
९	९७	०	९७	३१२	३१४	६२५	३१
	३५०	९४	२५६	११०८	११९०	२२९८	७३

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.३ आर्थिक अवस्था

यस वडाका धेरै जसो मानिसहरू कृषि पेशामा लागेका छन् र जीविकोपार्जनको प्रमुख स्रोत निर्वाहमुखी खेती प्रणाली नै रहिआएको छ । जम्मा जनसंख्या मध्ये कृषिमा करीव ९० प्रतिशत तथा नोकरी र अन्य पेशा जस्तै: उद्योग, व्यापार, विदेश, मजदुरी आदिमा बाँकि १० प्रतिशत मानिसहरू संलग्न रहेका छन् । पशुपालन, सिलाई कटाई, फलफूल खेती, तरकारी खाद्यान्नबाली, धान, गहुँ, मकै, भटमास आदि प्रमुख रूपमा उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ ।

यो वडाको साविक वडाहरू ८ र ९ मा शान्तिघाट सेडा ग्रामिण मार्ग जोडिएको छ भने आगामी पाँच वर्षमा मुख्य सडक पिच तथा अन्य शाखा रोडहरूमा ग्राभेल गर्ने लक्ष्य यस वडा कार्यालयले राखेको छ । साविक ६ मा भने गोरेटो बाटो मात्र रहेका छन् । हाल जलवायु का प्रतिकूल असरहरूले गर्दा कृषियोग्य जमिनमा उत्पादन उल्लेखनिय रूपमा घटेको छ । खडेरी यहाँको एक प्रमुख जलवायु प्रकोपको रूपमा रहेको छ जसले गर्दा मौसमी

तथा बेमौसमी कृषिवालीमा उल्लेख्य असर परेको छ । आगामी दिनमा यहाँ व्यवसायिक कृषिवाली, तरकारी खेती, कुखुरा पालन तथा व्यवसायिक फलफूल खेती गर्ने योजना ६ नम्बर वडा कार्यालयले राखेको छ ।

धेरै मानिसहरु कृषि क्षेत्रमा लागपनि सबै मानिसहरुलाई आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्दैन । यहाँ आफ्नो जमिनबाट उत्पादन भएको अन्नबाट ३ महिना मात्र खान पुग्ने घरघुरी करि ४० प्रतिशत, ३-६ महिना खान पुग्ने २० प्रतिशत र ६-९ महिना खान पुग्ने २५ प्रतिशत रहेको छ र ९-१२ महिना खान १५ प्रतिशत रहेको छ । सबै खेत तथा बारीमा सिंचाईको लागि कुलो/पोखरी आदिको उचित व्यवस्था नभएकोले उत्पादन कम हुने र बढाउनको लागि पछिल्ला वर्षहरुमो रासायनिक मल तथा विषादीको बढ्दो प्रयोगले माटोको उत्पादनमा शक्तिमा ह्रास आउन शुरु गरेको छ ।

तालिका ११ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को खाद्यान्न उपलब्धताको अवस्था

क्रस	घरघुरी प्रतिशत	खान पुग्ने समय	कैफियत
१	४०	३ महिना भन्दा कम	यहाँका ८५ प्रतिशत भन्दा धेरै घरघुरीलाई आफ्नो उत्पादनले वर्षभरि खान पुग्दैन । न्यसैले यिनीहरु खाद्यान्नको लागि अन्यत्र निर्भर हुने अवस्था विद्यमान रहेको र जलवायु परिवर्तनले कृषि प्रणालीमा थप प्रतिकूल असर पार्न सक्ने हुँनाले अनुकूलित हुँन थप चुनौति रहेको देखिन्छ ।
२	२०	३-६ महिना	
३	२५	६-९ महिना	
४	१५	९-१२ महिना	

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

यस वडामा गाईगोरु २१००, भैसी तथा राँगो ५००, भेडाबाखा १८०० तथा कुखुरा हाँस १५०० वटा रहेका छन् । पछिल्लो समय खेती उत्पादन कम हुँदै गएपछि मानिसहरु पशुपालन तथा कुखुरापालनमा आकर्षित भएका छन् । यद्यपि व्यवसायिक रुपमा अघि बढ्न भने सकेको देखिदैन ।

तालिका १२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को पशुहरुको अवस्था

पशु पंछी	पशु पंछी संख्या	मुख्य रोगहरु
गाई गोरु	२१००	खोरेत, पि. पि. आर., भ्यागुते निमोनियो लगाएतका अन्य, रोगहरुको समस्या
भैसी राँगो	५००	
बोका /बाखा	१८००	
कुखुरा /हाँस	१५००	

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

तालिका १३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को मुख्य बालीहरु

१	खाद्यान्नवाली	गहुँ, मकै, धान, कोदो
२	नगदेवाली	आलु, स्याउ, सुन्तला, कागती, काउली, बन्दा, प्याज आदि
३	फलफूल	सुन्तला, स्याउ, केरा, अमिलो, स्याउ, कागती आदि
४	पशुपालन	भैसी, गोरु, बाखा, कुखुरा, हाँस आदि

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

पछिल्लो समय यहाँ जलवायुका असरहरुको अतिरिक्त सिंचाईको अभाव, गुणस्तरीय विउविजनको अभाव (मल, विउ, विषादीको समयमा उपलब्धता नहुनु), कृषिमा आधुनिककरण तालिम, उन्नत प्रविधिको अभाव, उन्नत जातका पशुपालन एवं पोषणको अभाव, कृषि प्रसार सेवाको कमी, कृषि तथा गैटकृषि उपजहरुको वजार व्यवस्थापनको अभाव, गोठेमल सुधार तथा जैविक विषादी तालिम, कृषिमा आधारित सहकारीहरुको प्रवर्द्धन हुन नसक्नु तथा प्रविधिको कमी यस वडाले भैल्लु परेका प्रमुख समस्याहरु हुन् ।

२.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था

माटोको बनावट र उर्वराशक्ति हेर्दा कालो र रातो चिम्टाइलो माटो पाइने हुनाले यहाँको माटो कृषिको लागि ज्यादै उपयुक्त देखिन्छ। प्राकृतिक स्रोतहरू जस्तै वनजंगल, पानी, प्राकृतिक ग्यासको संभावना बोकेका ठाउँहरू पनि यस वडामा रहेका छन्। सामुदायिक वनको अवधारणा आएपछि यहाँका सरकारी वन क्षेत्रहरू स्थानीय उपभोक्ताहरूले आफ्नै जिम्मामा लिएर व्यवस्थापन गर्न लागेपछि यस वडामा सन् १९९६ को तुलनामा वन क्षेत्र केहि बढेको देखिएको छ। हाल यहाँ २ वटा सामुदायिक वनहरू रहेका छन्। यी सामुदायिक वनको क्षेत्रफल ४७.६३ हेक्टर रहेको छ भने १६५ घरधुरी यी सामुदायिक वनमा आवद्ध भएका छन्।

तालिका १४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण

सामुदायिक वनको नाम	साविक वडा	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी
दूधेसिल्ला	८	१०.९५	९०
औलाघारी	९	३६.६८	७५
जम्मा		४७.६३	१६५

स्रोत: जिवका २०७५

यस वडामा पानीका मुहानहरू प्रसस्त रहेकोमा केहि भने पछिल्ला वर्षहरूमा सुकेका छन्। अबै पनि यहाँ १२ महिना नै चल्ने केहि पानीका मुहानहरू रहेका छन्, जसको अधिकतम उपयोग घरायसी प्रयोग तथा केहि मात्रामा सिचाईको लागि भैरहेको छ। पानीका मुहानहरू प्रशस्तै भएपनि पछिल्ला वर्षहरूमा देखिएको जलवायुका प्रतिकूल असरहरूले लामो खडेरीका कारण धेरै जसो सुक्न लागेका छन् भने बाँकी सुकिसकेका छन्। यस वडामा भएका पानीका प्रमुख श्रोतहरूको विवरण तालिका र नक्शामा प्रस्तुत गरिए बमोजिम रहेको छ।

तालिका १५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका पानीका मुहानहरू

साविक वडा	संख्या	पानीका मुहानहरू
६	१६	टिमुरे, चौफा (क), पथिके, चौफा (ख), गैरा, खाम, गेरुपानी, पाथा नाउली, कागमारे, पाल्तेपानी, काप्रा, विगारे, बाँस (क), बाँस (ख), ओखलढुङ्गा, माथिल्लो बजेडी
८	९	गोरखाली गाँउको मुल, हितमुला, बजेडी, मिलनटोल, भाडे, राम्डे, पाटेखोला, कनढाँडा, शेरा
९	१४	विउरा, पथिके, ढाँड, खाडेओडार, मुग्राह, आटिगोडा, सिम्ला, नध्टुला, चुलिगाटे, धानपनेरा, गडिखोला, रोहोटे (तल्लो), रोहोटे (माथिल्लो), बर्म

स्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण, २०७५

२.३.५ सामुदायिक विकास

स्थानीय जनतालाई शिक्षामा सहज पहुँच पुर्याउनको लागि यस वडामा १ वटा मा.वि, १ वटा बाल शिक्षा, र ५ वटा आधारभुत विद्यालय रहेका छन्। यस वडाका साविकका ८ र ९ मा शान्तिघाट सेडा ग्रामीण रोडको पहुँच छ भने साविक ६ मा मोटरसाइकलसम्म आवतजावत गर्नसक्ने गोरेटो बाटो मात्र छ। यस वडाका करिब ८० प्रतिशत घरहरूमा विद्युत प्रसारण लाइन जोडिएको छ भने बाँकि घरमा सोलार जडान गरिएको छ। हाल खाना पकाउनको लागि अधिकांश घरधुरीहरू दाउराकै प्रयोग गर्दछन् भने केहि घरधुरीहरू ग्यासको प्रयोग गर्दछन्। यस वडाका करिब ९५ प्रतिशत मानिसहरू पाइपबाट वितरण गरिएको खानेपानी प्रणालीका पानी प्रयोग गर्दछन् भने बाँकी खोला तथा प्राकृतिक अन्य सामाजिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। यहाँ अन्य सामुदायिक विकासका अवस्थाहरू पनि सन्तोषजनक रहेका छन्।

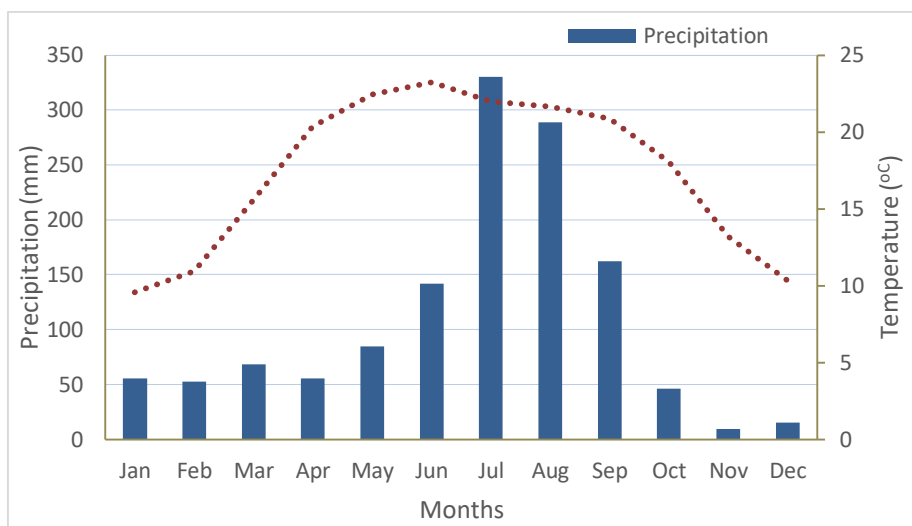
तालिका १६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का सामुदायिक विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था

पूर्वाधारका प्रकार	उपलब्ध पूर्वाधार	संख्या
शिक्षा	बाल शिक्षा केन्द्र	१
	आधारभूत विद्यालय	५
	मा. वि.	१
सामुदायिक पूर्वाधार	पुल	३ (भोलुडे), १ (पक्की)
	सार्वजनिक धारा	१८

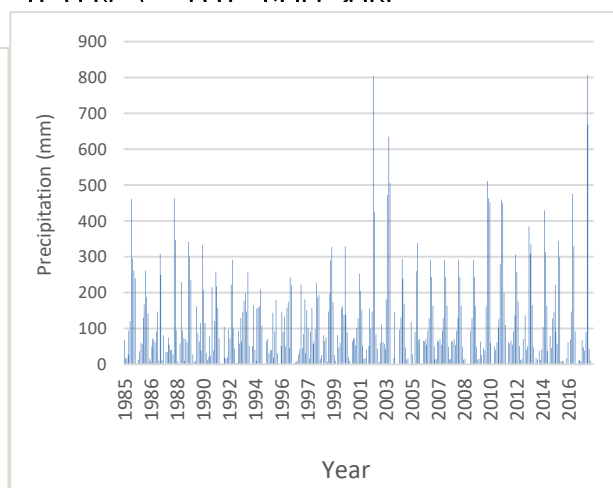
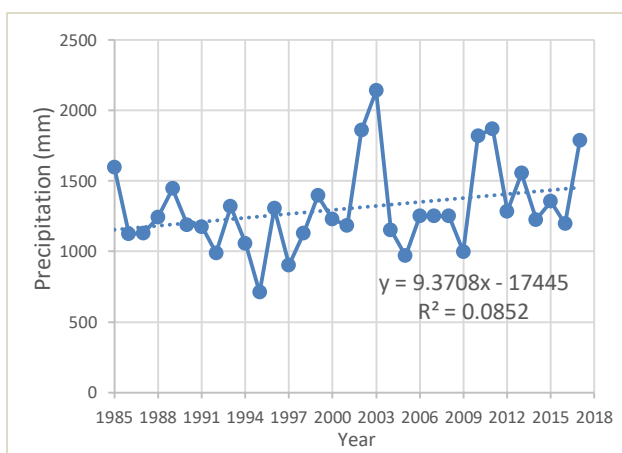
२.४ जलवायुको अवस्था

जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले कालिकोट जिल्ला अति प्रभावित जिल्लाको रूपमा रहेको छ । जिल्ला तथा स्थानिय स्तरको छलफलका सहभागीहरूले पनि यहाँ जलवायुको प्रत्यक्ष असर परेका अनुभवहरू आदान प्रदान गरेका थिए । यस वडामा पनि जलवायु परिवर्तन प्रत्यक्ष रूपमा महसुस गरेको तथा यसबाट कृषि लगायत विभिन्न क्षेत्रहरूमा पारेको प्रभावहरूको अनुभव सहितका उदाहरणहरू वडास्तरका छलफलहरूमा पनि सरोकारवालाहरूले प्रस्तुत गरेका थिए भने स्थलगत अवलोकन तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएका नक्शाहरूको विश्लेषणबाट जलवायुको प्रत्यक्ष असरहरू देखिएका छन् । जस्तो कि खेतमा सिंचाइ गर्ने खोलामा पछिल्ला वर्षहरूमा पानीको मात्रा घटेको वा सुकेकोले समयमा खेती गर्न कठिन भएको तथा असिनापानी पर्ने मात्रा र खडेरीको अवस्था पनि बढेको पाइएको छ भने पानीका मुहानहरू उल्लेख्य रूपमा सुकेका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल, सहभागितामूलक रूपमा तयार गरिएका मौसमी पात्रो तथा समयरेखाहरू मार्फत उल्लेख्य रूपमा जलवायु परिवर्तन भएको देखिएको छ ।

यहाँको मात्र मौसमको तथ्यांक लिने स्टेशन नभएको तथा कालिकोट जिल्लामा रहेका ३ वटा स्टेशनहरू पनि पानी / वर्षाको आयतनमात्र मापन गर्ने भएका कारण यस नगरपालिकामा मा रहेको रास्कोट स्टेशनको सन् १९८५ देखि २०१७ सम्मको वर्षाको तथ्याङ्क विश्लेषणको औषतलाई लिइएको छ भने तापक्रमको तथ्याङ्क Climate-data.org मा उपलब्ध मान्मको तथ्याङ्क प्रयोग गरिएको छ । यस भेगमा जुलाई र अगष्ट महिनामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ । यसैगरी तापक्रम मे-जूनमा वर्षभरीकै उच्च हुने तथा वर्षाको मात्रा थोरै हुने गरेको छ, जसले गर्दा खडेरी, डढेलो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको जोखिम बढाउने देखिन्छ । यसैगरी विगत ३३ वर्षको वर्षाको तथ्यांकलाई हेर्दा वार्षिक औसत १३०६ मिलिमिटर पानी पर्ने गरेको पाइन्छ ।

चित्र २ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को विगत ३० वर्षको जलवाय प्रवृत्ति

चित्र ३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को विगत ३० वर्षको वर्षाको प्रवृत्ति

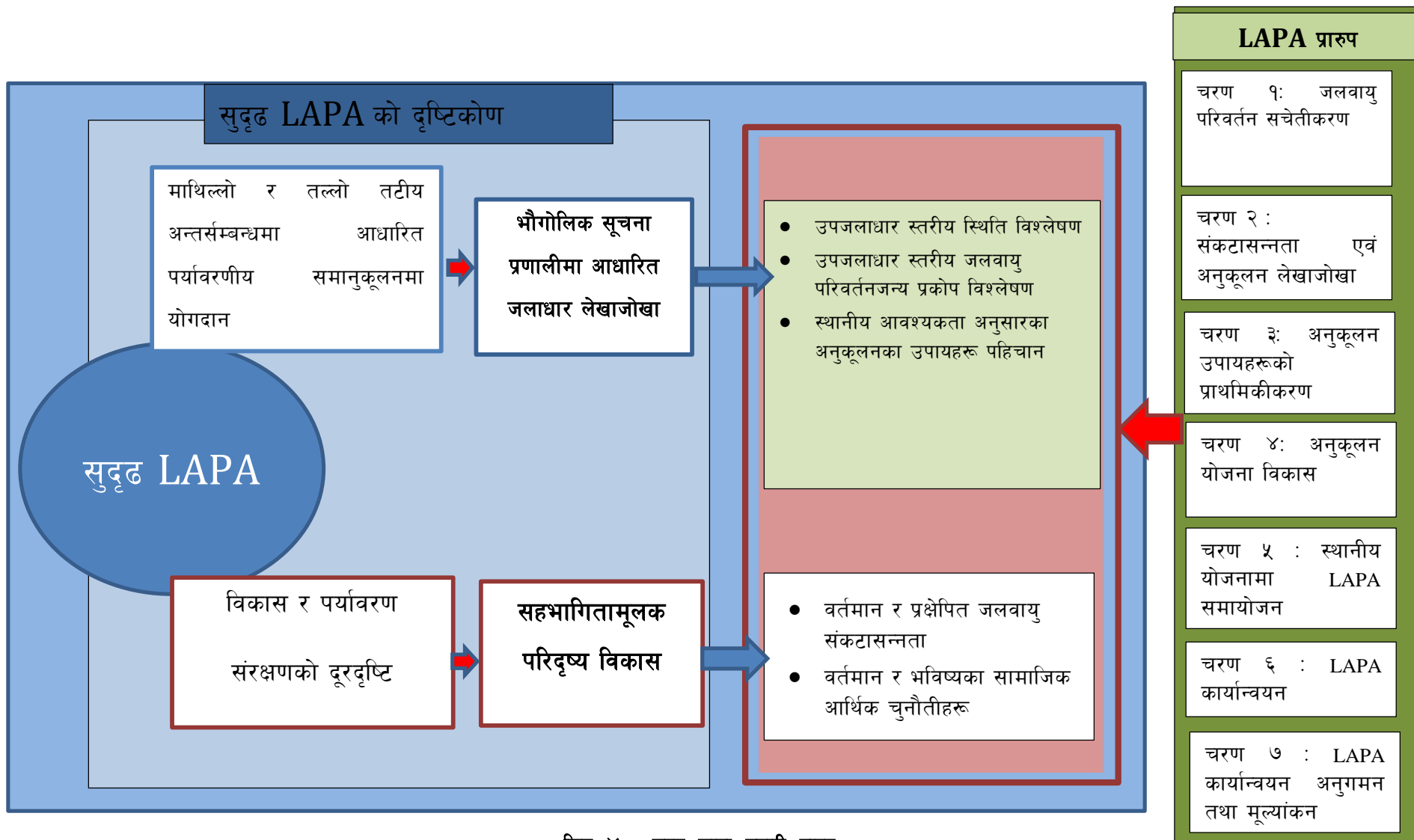
यस क्षेत्रको विगत ३३ वर्षको वर्षाको अवस्थालाई अध्ययन गर्दा यस क्षेत्रको वार्षिक वर्षाको मात्रामा धेरै फरक परेको देखिदैन तथापि वर्षाको मात्रा बढेको देखिन्छ । एकाइसौं शताब्दिको सुरुवाती वर्षहरूमा वर्षको मात्रा विगतको भन्दा अत्याधिक बढेको देखिन्छ, भने सन् २००३ देखि २००९ सम्म वर्षाको मात्रामा भारी गिरावट भएको । यसैगरी सन् २००३ मा अत्याधिक वर्षाको भएको देखिन्छ, भने २००५ मा यो शताब्दिकै न्यून वर्षा भएको देखिन्छ । पछिल्ला वर्षहरूमा पानी पर्ने मात्रामा वृद्धि भएतापनि एकै महिनामा धेरै मात्रामा पानी पर्ने र लामो समय न्यून वर्षाहुने प्रवृत्ति देखिन्छ, जसले गर्दा वाढी पहिरो जस्ता प्रकोपहरूको जोखिम देखिन्छ । वडा तथा टोलस्तरमा भएका सचेतना अभिवृद्धि तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रमहरूका सहभागिहरूले पनि खंडेरीका दिनहरू बढ्दै गएको तथा तापक्रम बढेको, पानी पर्ने समयमा उल्लेखनिय परिवर्तन भएको, पानी पर्ने प्रवृत्ति पहिले भन्दा फरक भएको तथा वाढी पहिरोको प्रकोप बढेको कुरा समयरेखा मार्फत व्यक्त गरेकोले वैज्ञानिक तथा सहभागितामुलक दुवै विधिबाट विश्लेषण गर्दा पनि जलवायू परिवर्तन क्रमशः भैरहेको देखिएको छ ।

परिच्छेद ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका प्रयास तथा प्रकृयाहरु

हालसम्म नेपालमा स्थानीय निकायले तयार गरेका तथा कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय अनुकूलन योजनाहरू स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना र जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन पुस्तिकाले निर्दिष्ट गरेका प्रक्रिया, विधि र औजारका आधारमा तयार पारिएका छन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले पनि यहि विधि र औजारहरू प्रयोग गर्दै र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाई स्थानीय निकायलाई अनुकूलन योजना तयार गर्न प्राविधिक सहजीकरण गरेको छ । वैज्ञानिक तथ्यहरूलाई अध्ययन गर्ने क्रममा उपजलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन गरी भौगोलिक सूचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतीजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण एक देखि चरण चार मा एकीकृत रूपमा प्रयोग गर्दै यो स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको हो । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट लिइएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिको भूउपयोग परिवर्तन, बाढीपहिरो, वन डँढेलो, भू-क्षय लगायतका आंकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के-कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुरामा समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मद्दत गरेको छ । समुदायले सहभागितात्मक तरिकाबाट विभिन्न विधि र औजारहरू प्रयोग गरी उपलब्ध सूचनाहरूको विश्लेषणबाट आएका नतीजाहरूलाई उपजलाधार क्षेत्रमा गरिएको वैज्ञानिक अध्ययनले थप पुष्टी गरेको छ ।

यसरी मिश्रित प्रक्रिया अपनाउँदा जलवायु संकटासन्नता विश्लेषणमा ऊर्ध्वगामी (सहभागितात्मक) र अधोगामी (वैज्ञानिक तथ्य) का दुवै सिद्धान्तले जलवायु जोखिमको वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्दै जोखिम विशेषलाई सम्बोधन गर्ने अनुकूलन योजना तयारी गर्न सहयोग गरेको छ । यसरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना सुदृढीकरणका लागि दुईवटा नयाँ अवधारणाहरू अघि सारिएको छ: पहिलो भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्रस्तरिय जलवायु प्रभाव तथा जोखिमको अवस्थ विश्लेषण र दोश्रो जलवायु अनुकूलन योजनाका लागि सहभागितात्मक परिदृश्य विकास सम्बन्धी अवधारणा ।

दुवै अवधारणाहरूले एकीकृत रूपमा वर्तमान अवस्था र भविष्यमा पनि आउन सक्ने जलवायु विषमता लगायत जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको सहभागितात्मक तरिकाले विभिन्न परिदृश्यहरूको बारेमा परिकल्पना गर्दै उपजलाधारक्षेत्रको माथिल्लो तटीय र तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न सहज गर्छन् । यसैगरी यस अवधारणाको महत्वपूर्ण पक्ष भनेको जल, जमिन, जङ्गल, जनता र जीवजन्तुबीचको अन्तरसम्बन्ध सन्तुलित राख्न र प्राकृतिक स्रोतहरूको बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोग गर्दै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विद्यमान जोखिमका सवदेनशीलता र भविष्यमा हुन सक्ने जोखिम/खतरालाई विचार गरेर अनुकूलनका नीतिगत उपायहरूको पहिचान तथा छनौट गरी एकीकृत रणनीतिको रूपमा विकासबाट जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु, उपजलाधार स्रोतहरूको योजनाबद्ध संरक्षण र दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनु हो (ASHA, २०१६) । यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न प्रयोग गरिएको विधिको संक्षिप्त रूप तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ४ : सुदृढ लापा तयारी प्रारूप

श्रोत: ASHA enhanced Manual 2016

LAPA Framework ले तय गरेका ७ वटा चरणहरू नै यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा कार्यान्वयन गरिएको छ । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका कारणले देखिएका प्रकोपहरूको पहिचान तथा संबोधन गरी पर्यावरणीय समानुकूलनमा योगदान गर्नका लागि भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उपजलाधार क्षेत्र अवधारणा तथा प्रकोपहरूको दीर्घकालीन व्यवस्थापनका लागि सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको अवधारणाको विकास गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका चरणहरूमा एकीकृत गरी कार्यान्वयन गरेको छ ।

३.१ स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका चरणहरू

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया तथा चरणहरूको आधारमा र अन्य वैज्ञानिक तथ्यलाई पनि आधार बनाएर स्थानीयस्तरमा सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गर्दै प्राप्त नतीजाहरूमा आधारित रही यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयार गर्दा विभिन्न चरणमा अपनाइएका विधिहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

३.१.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

यस वडाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको तयारीको प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन आयोजना राष्ट्रिय संरचनाले तय गरेका प्रक्रिया अनुसार जिल्ला तह देखी समुदाय स्तर सम्म विश्वव्यापी रूपमा भई रहेको जलवायु परिवर्तनको कारण र यसबाट परेको वा पर्न सक्ने असर प्रभाव तथा अनुकूलनको आवश्यकता सन्दर्भमा अभिमुखीकरण गरिएको थियो । यो अवस्थामा यस जलाधार क्षेत्रका वडाहरू विचमा अन्तर तटिय सम्बन्धको लेखाजोखा गरेर प्रकोपका असरहरू, अनुकूलनका उपायहरू, प्राकृतिक श्रोतको उपलब्धता तथा बाँडफाडका बारेमा छलफल गरि योजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनबाट परेका असरहरूको अध्ययन, भौगोलिक सुचना प्रणालीको माध्यमबाट प्राप्त सुचनाहरूलाई विश्लेषण गरेर आएका नतिजाहरूलाई सहभागितात्मक परिदृष्य विकासको अवधारणामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका चरण १ देखि ४ मा एकीकृत प्रयोग गरिएको छ । भौगोलिक सुचना प्रणालीबाट लिईएको विगत ३० वर्ष भन्दा बढिका आँकडाहरूको विश्लेषणले यस वडाको कुनकुन क्षेत्रमा के कस्तो प्रभाव तथा जोखिम बढाएको छ भन्ने कुराले समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्न थप मदत गरेको छ ।

जलवायु परिवर्तन तथा यसका असरहरूबारे स्थानीय स्तरमा जानकारी हुनु अति नै आवश्यक भएपनि यहाँका मानिसहरूमा यस अघि त्यस्ता सचेतना कार्यक्रमहरू पर्याप्त मात्रामा नभए पनि यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडामा जलवायु परिवर्तनबारे केहि मानिसहरूमा थोरबहुत जानकारी रहेको पाइएको छ । यद्यपि यो योजना तर्जुमा कार्यमा अधिकांश सहभागिहरूले यसका कारणहरू तथा बँच्ने उपायहरूबारे अति कम सुचनाहरू पाएको देखिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियामा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमबाट वडास्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा र अन्त्यमा सञ्चालन भएको प्रकोपहरूको विश्लेषण तथा हरेक वडाहरूबाट आएका अनुकूलन योजनाहरूको छलफल तथा अनुमोदनको प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरू, यसबाट बँच्नको लागि आवश्यक योजना तथा सजगताहरूको बारेमा विस्तृतमा जानकारी भएको छ । जसले गर्दा

आगामी दिनहरूमा अनुकूलनका लागि स्थानीयस्तरमा पनि प्रभावकारी रूपमा आवश्यक क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुनसक्ने अवस्थाको सिर्जना भएको छ ।

यस वडाको अनुकूलन योजना तयारी गर्दा हालको वडा स्तरीय सचेतना अभिवृद्धि तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी, साविक वडामा आधारित रही टोल स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी तथा हालको वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठीमा कुल २०९ पुरुष तथा ४५ महिला गरी कूल २५४ जनाको सहभागीता रहेको थियो । यो उपस्थितीमा ७६ जना दलित र १७८ जना बाहुन/क्षेत्री/ठकुरी रहेका थिए । सहभागीताहरूको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

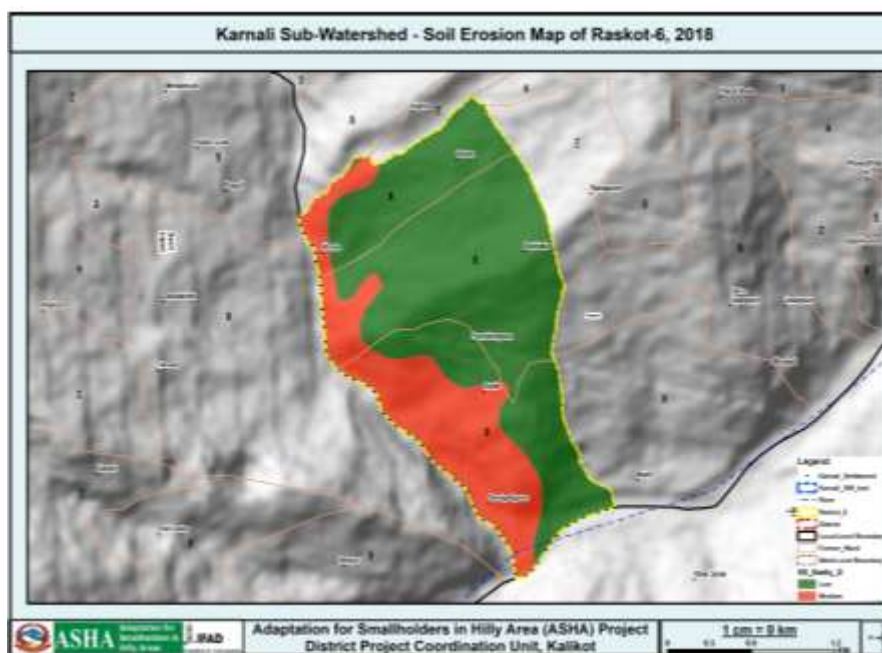
तालिका १७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा संलग्न सहभागीहरू

योजना तर्जुमा स्थान	साविक वडाहरू	पुरुष	महिला	जम्मा	दलित	बाहुन, क्षेत्री तथा ठकुरी
वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी		४९	६	५५	२०	३५
वडा स्तरीय योजना तयारी गोष्ठी		४६	९	५५	२२	३३
साविक वडा स्तरीय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी	६	३२	१३	४५	३	४२
	८	३४	१०	४४	३१	१३
	९	४८	७	५५	०	५५
जम्मा		२०९	४५	२५४	७६	१७८

३.१.२ जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा तथा अनुकूलन योजना तर्जुमा

यो योजना तयार गर्दा सङ्कटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता लेखाजोखाका लागि जलवायुका प्रकोपहरूबाट सङ्कटासन्न वडा र वडाभित्रका सङ्कटासन्न समुदाय, घरघुरी र व्यक्ति पहिचान गर्न, जलवायु परिवर्तनका प्रमुख असर तथा क्षेत्रहरूको विश्लेषण गर्न

भौगोलिक सुचना प्रणाली तथा सहभागितामूलक परिदृष्य विकासको समेत प्रयोग गरी सहभागितामूलक विधिहरू प्रयोग गरिएको छ । यो प्रक्रिया मार्फत वर्तमान तथा भावी जलवायु सङ्कटासन्नतालाई न्यूनीकरण गर्न सहयोग पुग्ने खालका अनुकूलनका अभ्यास तथा अनुकूलन क्रियाकलापहरू र स्रोतको पहिचान गर्न एवं तिनको प्रभावकारी ढङ्गले परिचालन गर्न सहज बनाउनको लागि तल उल्लेखित प्रक्रियाहरू पुरा गरी

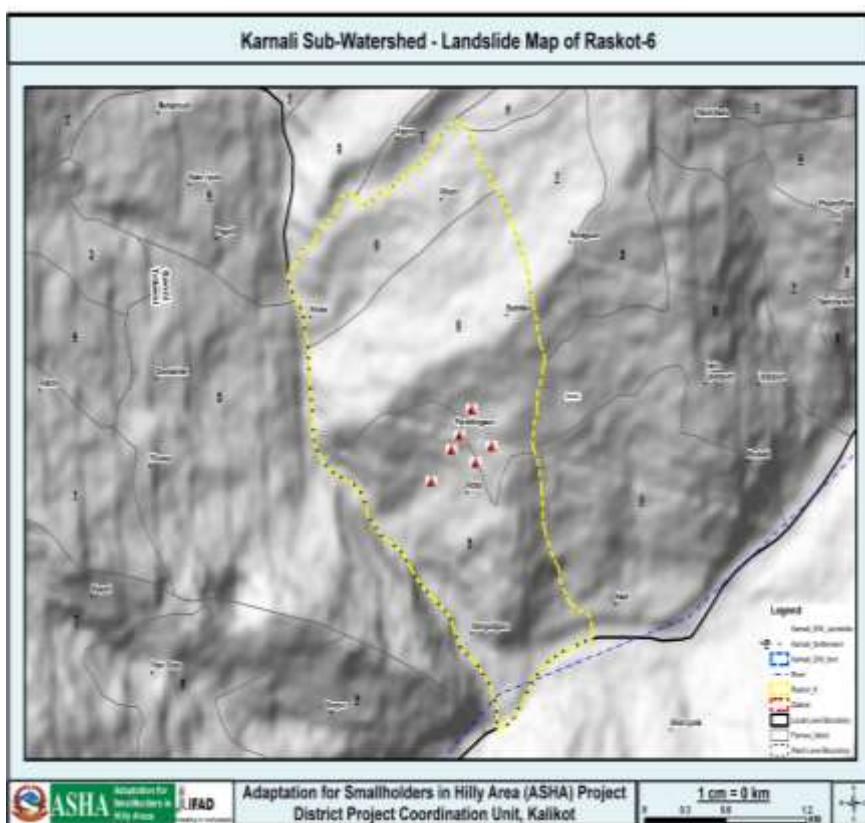
नक्सा ७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को भुक्षयको अवस्था

यो योजना तयार गरिएको छ ।

साधारणतया भू-क्षय एक प्रकारको संवेदनशिल प्रकोप हो र यो वडामा यो ठुलो चुनौतीको रूपमा देखिएको छ । यस वडामा वन क्षेत्र भएको ठाउँमा भू-क्षयको खासै प्रभाव देखिदैन तर वस्ती र खेतीयोग्य जमिन भएको ठाउँमा भू-क्षय एक प्रमुख प्रकोपको रूपमा देखिएको छ । यस वडाको अधिकांश ठाउँमा प्रति वर्ष २.२४ टन प्रति हेक्टर भन्दा कम भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ जुन न्यून हो । तर यस वडाको पश्चिम सिमाना (सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको सिमाना आसपास) धेरै भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ । यस वडामा रहेको भू-क्षयको अवस्था नक्शामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

त्यस्तै यस वडामा भूउपयोगको वर्गिकरण अनुसार भूमिको प्रयोग गर्न सकिरहेको अवस्था देखिँदैन जसको मुल कारण यहाँका प्रायः सबै मानिसहरू परम्परागत निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीमा आश्रित रहनु हो । ३० देखि ६० डिग्री भिरालो जमिन खनजोत गरेर गर्ने कृषि प्रणालीको लागि उपयुक्त नभएपनि यहाँका साविकका प्राय सबै वडाहरूमा यस्तो भिरालो जमिनमा पनि खेती गर्ने प्रचलन रहेको देखिन्छ । जसका कारण भू-क्षय, पहिरो आदि जस्ता प्रकोपहरूको असर भन्ने बढ्ने देखिन्छ ।

भौगोलिक नक्शाको अध्ययन गर्दा यस वडामा प्रायः ठूला पहिरोहरू देखिन्छन् । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषण तथा स्थानीय छलफलहरूबाट यहाँको साविकको वडा नं. ८ र ९ को सिमानामा पर्ने पुर्छेगाउँ र रोटे वस्तीको आसपासमा धेरै पहिरोहरू देखिन्छन् । यस वडाको बाँकि भागमा खासै पहिरोहरू देखिँदैनन् । तर स्थानीय स्तरमा भएका छलफल तथा स्थलगत

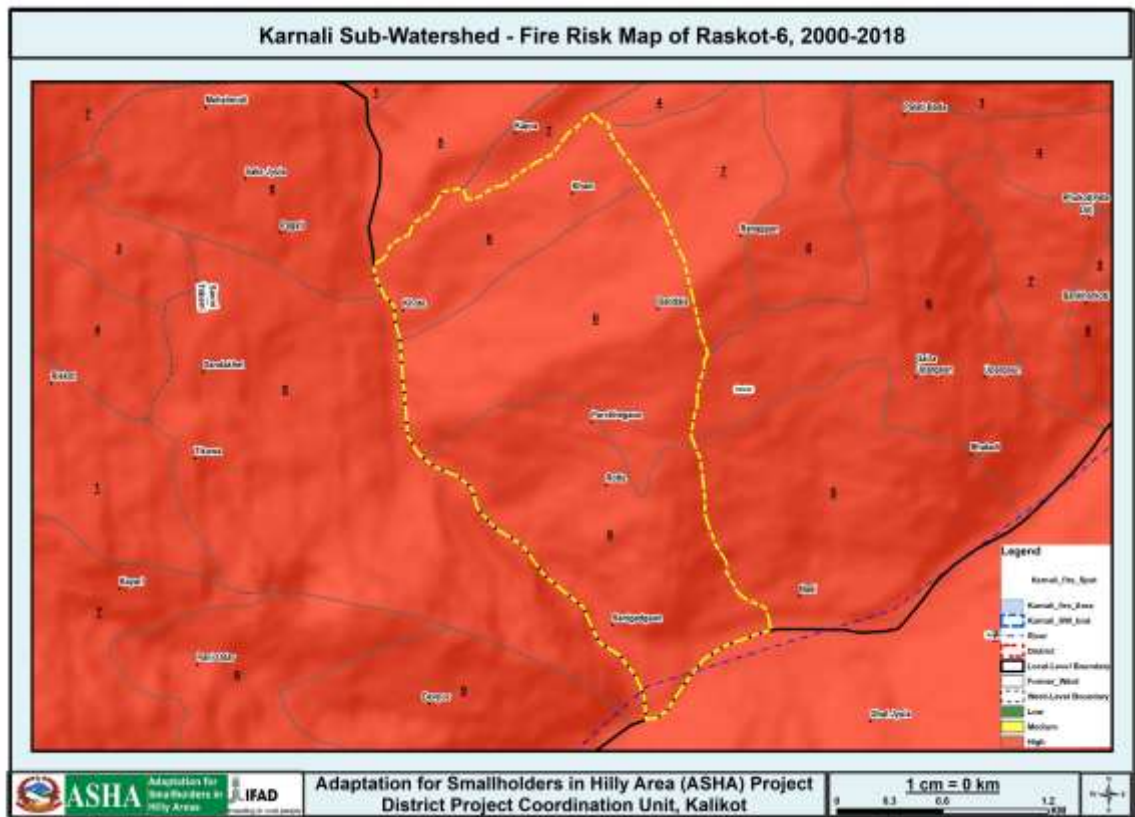

नक्सा ८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका पहिरोहरूको अवस्थिती

अवलोकनका आधारमा साविकको ९ नं. वडामा वस्ती तथा खेतीयोग्य जमिनको आसपासमा पहिरोहरू रहेका छन् । यस वडामा पहिरोको प्रकोप खोल्सको छेउ र खेतीयोग्य जमिन भएको क्षेत्रमा देखिन्छ । स्थानीय स्तरमा भएका छलफलहरूमा यहाँका प्राय सबै वडाहरूमा पछिल्ला वर्षहरूमा कुनै न कुनै प्रकारको पहिरोको जोखिम देखिएकोले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको प्रक्रियामा धेरै योजनाहरू पहिरो रोकथामको लागि तयार गरिएका छन् ।

लामो समयदेखि रहेको यस वडाको सबैभन्दा ठूलो प्रकोप खडेरी हो । यस वडाको प्राय सबै टोलहरूमा खडेरीको असर रहेको छ । खडेरीका कारण पानीको मुहानहरू सुक्ने, पानी कम हुने जसले गर्दा बाली उत्पादनमा कमी र रोगव्याधीको प्रकोप खडेरीसँगै बढेको देखिन्छ । स्थलगत छलफलहरूका आधारमा यस वडाको सबै टोलहरूमा खडेरीका कारण हिउँदेवाली पानी पर्ने आसामा लगाउने गरे पनि उत्पादन अति नै कम हुने गरेको देखिन्छ । यस वडाका अधिकांश खेतीयोग्य जमिन पानीको अभावको कारण हिउदको समयमा बाँझो नै रहेको देखिन्छ ।

आगलागीका दृष्टिकोणले यो वडाको सम्पूर्ण भाग जोखिममा रहेको छ । यो वडा मात्र हैन यसको चारैतिरको भाग नै

नक्सा ९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को आगलागीको अवस्था

आगलागीको जोखिमामा रहेको छ ।

३.१.२.१ मौसमी पात्रो

तालिका १८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को सहभागितमूलक मौसमी पात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	बैशाख	जेष्ठ	असार	श्रावण	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	समयमादेखिएको परिवर्तन घटबढ)	
वर्षा तथा यसको स्वरुप	मनसुन वर्षा	पहिले													१ महिनाले घटेको	
		अहिले														
	हिउँदे वर्षा	पहिले														२ महिनाले घटेको पहिले हिउँको रुपमा आहले पानीको रुपमा
		अहिले														
	तुषारो	पहिले														३ महिनाले घटेको
		अहिले														
तापक्रम	गर्मिका दिनहरु	पहिले													४ महिनाले बढेको	
		अहिले														
	जाडोका दिनहरु	पहिले													३ महिनाले घटेको	
		अहिले														
विरुवाको व्यवहार	बालीमा फुल लाग्ने समय	पहिले													१ माहना आघ सरेको	
		अहिले														
	फल फल्ने	पहिले													१ माहना आघ सरेको	
		अहिले														
प्रकोपको स्वरुप	खडेरा	पहिले													२ माहना बाहेक सबै माहनामा हुने पहिला नहुने	
		अहिले														
	पहिरो	पहिले													सुख्खा पाहरो जान थालेको	
		अहिले														
जीविकोपार्जनका क्रियाकलाप	स्थानिय धान छर्ने	पहिले													१ महिनाले पछि सरेको	
		अहिले														
	धान काट्ने	पहिले													१ महिनाले पछि सरेको	
		अहिले														
भौतिक श्रोतको जानकारी	पानको मुल फुट्ने	पहिले													कम मुहान फुट्ने धेरै सुक्ने	
		अहिले														

स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको असर यकीन गर्न यो विधि प्रयोग गरिएको छ । यस विधिको प्रयोगमा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा उपस्थित समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवीहरूको भूमिका उल्लेख्य रहेको थियो । यसका साथसाथै स्थानीय किसानहरूलाई जलवायु परिवर्तनसंग अनुकूलन हुने गरी कृषि प्रणालीमा गरिएका फरकपनको बारेमा समेत जानकारी गराइएको थियो । यस वडाका विभिन्न ठाँउहरूमा गरिएको छलफल अनुसार पछिल्लो ३०-४० वर्षको अन्तरालमा मौसममा देखिएका परिवर्तन तथा बालीक्रम भएको फरका माथिको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

३.१.२.२ ऐतिहासिक समय रेखा

यस क्षेत्रभित्र विगत २००८ सालदेखि हालसम्म भएको जलवायुजन्य प्रकोप लगायत प्राकृतिक प्रकोपहरूको निरन्तरता तथा उक्त प्रकोपहरूसँग अनुकूलित हुन गरिएका प्रयासहरूको लेखाजोखा र विश्लेषण गरी भविष्यमा दोहोरिन सक्ने अथवा जोखिमको रूपमा पटक-पटक आउन सक्ने सम्भावना भएका प्रकोपहरूको आँकलन गरिएको छ । ऐतिहासिक समय रेखा विश्लेषण गर्दा खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भूक्षय, आगलागी र मिचाहा भ्रार मुख्य प्रकोपहरूका कारण समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष असर गरेको पाइएको छ । जलवायुजन्य प्रकोपको कारणले मानिस, कृषिवाली र पशुपंक्षीहरूमा विभिन्न रोगहरूको प्रकोप बढ्नुको साथै खडेरीले यस क्षेत्रमा सताएको पाइएको छ । यस्ता असरहरूबाट बच्नको लागि स्थानीय स्तरमा एकल तथा सामुहिक रूपमा केहि प्रयासहरू गरिएको छ, यद्यपि यस्ता समस्यासँग दीर्घकालीन रूपमा अनुकूलित हुने प्रकारका उपायहरूको योजनाबद्ध रूपमा तयारी तथा कार्यान्वयन गरिनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका १९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को सहभागितामूलक समय रेखा

प्रकोप	वर्ष	स्थान	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरू	क्षति वा परिवर्तन को तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
साविक ६							
खडेरी	२०६०	खेतीयोग्य जमिन	२०६२, २०७४ निरन्तर	पाखो बारी बढी (१०%) प्रभाववित, ५ देखि १० % उत्पादनमा कमी, खेतीयोग्य जमिनमा असर, जंगल नोक्सानी	४	नयाँ धानको प्रयोग कम पानीमा हुने वीड जस्तै अरुडा, जिरे धान, ताइचिन	सवै पानीको मुहानहरू सुक्ने भन्ने, खाद्यान्न उत्पादन नहुने, पशुपालनमा प्रभाव, रोगव्याध तथा प्रदुषण बढ्ने, आगलागी बढ्ने,
कृषि रोग	२०६९	वडाभरी	निरन्तर	१० देखि २० % उत्पादन घटेको प्रत्येक वर्ष, विरुवा पहेंलो हुने, जरा काट्ने कीरा, कालोपोके रोग (मकैमा) ले असर ४० देखि ५० % धान उत्पादन घटेका कीराले	३	सार्थक प्रयास नभएको	विपादीको प्रयोगले माटोको उर्वरा घट्ने, खाद्यान्न बाहिरबाट ल्याउने पर्ने
पहिरो	२०६९	खाम र ओखलढुङगा	निरन्तर	५ घरधुरी जोखिम, खेतीयोग्य जमिन प्रत्येक व्यक्तिको खेतीमा अलि अलि प्रभाव	३	ढुङगा राख्ने काम गरेको	बाँस भन्ने ठाउँमा अलि ठूलो पहिरो गएमा सवै घरधुरी जोखिम हुने
भूक्षय	२०६२	पाखो बारी	निरन्तर	पाखो बारी उत्पादन घटेका	३	सार्थक प्रयास नभएको	माटोको उर्वरा घट्ने, उत्पादनमा कमी आउने
असिनापानी	२०६१	खेतीयोग्य जमिन	-	१ जना व्यक्तिको मृत्यु भए, ८० देखि ९० % गहुँ उत्पादन घटेका	२	सार्थक प्रयास नभएको	उत्पादन प्रभाववित हुने
पशुरोग	२०७१	वडाभरी	निरन्तर	१ देखि २ वटा गाई भैसी प्रत्येक वर्ष मर्ने गरेको	२	सार्थक प्रयास नभएको	पशुपालन घट्ने
साविक ८							

प्रकोप	वर्ष	स्थान	बारम्बारता	असर तथा प्रभावहरु	क्षति वा परिवर्तन को तह	समुदायले गरेको अनुकूलन को प्रयास	भविष्यमा पर्न सक्ने असर
पहिरो	२०७५	खाराडाँडा, तोला, घोडेढुङगा, दुधेसिल्ला	२०६९ निरन्तर	ठाउँ ८० देखि ९० % वाली बगाईदिएको, १० देखि १२ घर जोखिम, खेत बगाईदिएका, ३ घरधुरीको खेत जोखिम सामुदायिक वनका बुटा बगाईदिएका	४	वृक्षरोपण गरेको	पानी लिन टाढा जानु पर्ने, घरहरु भत्किने, माटोको गुणस्तर घट्ने र खेतियोग्य जमिन नष्ट, तोला भन्ने ठाउँमा, ८ देखि १० जनाको खेत जोखिम, कूलो जोखिम
खडेरी	२०६८	खेतीयोग्य जमिन	२०७४ निरन्तर	बीउ नै जोगाउन कठिन, खाद्यान्न उत्पादनमा कमी, जीविकोपार्जन असहज, खानेपानीका मुलहरु सुकेको,	४	सारथक प्रयास नभएको	पानीका सबै मुहान सुक्न गई उत्पादनमा ठूलो प्रभाव
आगलागी	२०७०	वन क्षेत्र	२०७४ निरन्तर	पुरै जङ्गल सखाप, दाउराको चरम अभाव, वन्यजन्तु लोप, बोटबिरुवा सबै सखाप	४	वृक्षरोपण (वन विभाग र समुदाय मिलेर)	घाँस दाउराको अभाव हुने
कृषि रोग	२०६२	खेतीयोग्य जमिन	निरन्तर	खाद्यान्न उत्पादनमा कमी, मानव स्वास्थ्यमा असर, जीविकोपार्जनमा असर, बिरुवा पहेँलो हुन (१५ देखि ९० %), धानमा भुसे, गहुँमा खुम्ले, आलुमा रातो कीरा, मकैमा कागे कीरा	३	रसायनिक मल तथा विषादी को प्रयोग गर्ने गरेको	उत्पादनमा कमी, बसाइ सराइमा वृद्धि, रोग बढेको
भुक्षय	२०६९	खेतीयोग्य जमिन	निरन्तर	५ देखि १० % उत्पादनमा कमी	३	सारथक प्रयास नभएका	उत्पादनमा कमी
पशुरोग	२०७५	सबै टोलमा	निरन्तर	१०० देखि १५० गाईवस्तु मरेको	३	सारथक प्रयास नभएका	पशुपालन घट्ने
साविक ९							
पहिरो	२००८	शान्तिघाट र रोहोटेकालापानी	२०६७ २०७५ निरन्तर	८ देखि १० गोठ, २०० देखि ३०० गाई मरेको वाली बगाएको, खेतीयोग्य जमिन बगाएका ६ देखि ७ मुरी धान हुने खेत बगाएको, ५ % वन क्षेत्र प्रभावित	४	वृक्षरोपण गरेको, भलकुलो बनाएको	सिल्ला भन्ने ठाउँमा ८ देखि १० घर जोखिम
खडेरी	२०५८	खेतीयोग्य जमिन	निरन्तर	ढिला रोपाई साउनको २८ गते गरेको, (६० देखि ७० %) उत्पादनमा कमी	४	बीउ परिवर्तन	उत्पादन नहुने, महामारी फैलिने
आगलागी	२०७०	वन	—	औलाघारी सामुदायिक वनमा दाउरा, स्याउलाको अभाव, फलफुल र घाँसका बुटाहरु नष्ट भै रहेका पुरै सखाप, १ जना मरेको, दाउराको अभाव	३	समुदायको प्रयासमा निभाउने गरेको वृक्षरोपण गरेका	पुरै जंगल नष्ट भै घाँस दाउरा र पशुपालनमा समस्या आउन सक्ने
कृषि रोग	२०४०	खेतीयोग्य जमिन	२०६९ निरन्तर	१० देखि २० % उत्पादनमा कमी	४	रसायनिक मल तथा विषादी को प्रयोग गर्ने गरेको	उत्पादनमा कमी, बसाइ सराइमा वृद्धि, मृत्युदर बढेको
भुक्षय	२००८	खेतीयोग्य जमिन	निरन्तर	(२० देखि २५ %) खाद्यान्न उत्पादनमा कमी	२	सारथक प्रयास नभएका	भोकमारी बढ्न सक्ने
पशुरोग	२०६७	वडभरि	निरन्तर	५० देखि ६० मर्ने	३	सारथक प्रयास नभएका	रोगको उपचार नभए उत्पादन नहुने

३.१.२.३ स्रोत तथा प्रकोपको नक्साडकन तथा पुष्ट्याई

सहभागितामूलक नक्शाको माध्यमबाट यस वडमा रहेका श्रोत तथा प्रकोपहरुको विश्लेषण गरिएको छ। साविकको वडा नं. ८ र ९ को सिमानामा पर्ने पुर्छेगाउँ र रोटे वस्तीको आसपासमा धेरै पहिराहरु देखिन्छन्। यस वडाको पश्चिम सिमाना (सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिकाको सिमाना आसपास) धेरै भू-क्षय हुने गरेको देखिन्छ। त्यसैगरि यहाँ आगलागीको पनि समस्या रहेको छ। यस वडाको साविक वडा नं. ९ को उत्तरी भागमा वडा कार्यालय रहेको छ जुन शान्तिघाट ग्रामीण रोडको नजिकै

फोटो १ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्शा

अवस्थित छ। साविकको ८ मा एउटा र साविकको ९ मा एउटा सामुदायिक वन रहेका छन्।

३.१.२.४ संकटासन्न घरधुरी तथा वर्ग पहिचान

स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाको प्रमुख उद्देश्य जलवायु परिवर्तनका कारण संकटासन्नता बढेका घरधुरी तथा समुदायको पहिचान गरि अनुकूलनका कार्यक्रमहरु तय गर्नु हो। यस वडाका अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून संकटासन्नता भएका घरधुरीको पहिचान गर्नको लागि सबै टोलका टोल स्तरिय सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठीमा हरेक वडा प्रतिनिधी, अगुवा नागरिक, शिक्षक तथा सा.व.उ.सका प्रतिनिधीहरुकोलाई संकटासन्न घरधुरी भनेको के हो, यि घरधुरीहरु किन छान्ने आदि बारेमा प्रष्ट पार्न सामुहिक छलफल गरिएको थियो। सबैले यो कार्यको उद्देश्यबारे प्रष्ट भएपछि घरधुरी छनौट गर्ने तरिकाबारे छलफल भएको थियो।

त्यस पश्चात यस वडाका प्रत्येक टोलमा मेटाकार्डको प्रयोग गरी घरधुरीको संकटासन्न अवस्था पत्ता लगाउनको लागि समूहगत छलफल गरिएको थियो। यहाँका सम्पूर्ण ३५० घरधुरीहरुको संकटासन्नताको अवस्था पहिचान गर्नको लागि प्रमुख रूपमा तीन वटा अवस्थाहरुको विश्लेषण गरिएको छ। १. आर्थिक अवस्था: यस अन्तर्गत आफ्नो उत्पादनबाट उक्त घर परिवारलाई वर्षभरिमा कति महिना खान पुग्छ, पशुपंक्षीको संख्या, रोजगारी र व्यापारको अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ। जस अनुसार जम्मा तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी बढि संकटासन्न वर्गमा पर्न जान्छ भने बाह्र महिना खान पुग्ने घरधुरी कम संकटासन्न वर्गमा पर्दछ। २. सम्पतिका श्रोत माथिको पहुँच तथा नियन्त्रण: यस अन्तर्गत मानिसको जिविकोपार्जनको लागि महत्वपूर्ण मानिएका पाँच प्रकारका सम्पतिहरु (भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक तथा मानविय) को अवस्थाको बारेमा विश्लेषण गरिएको छ। जस अनुसार जोसँग कम सम्पति छ ऊ बढि संकटासन्न हुन्छ भने सम्पतिको अवस्था मजबुत हुने घरधुरीको संकटासन्नता कम हुन्छ। ३. त्यसै गरि हरेक घरधुरीको जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित समस्या तथा

प्रकोपमा सम्मुखता (Exposure), संवेदनशीलता (Sensitivity) र अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity) को आधारमा जोखिम (Risk) को अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । जसको जोखिम बढि हुन्छ, उ बढि संकटासन्न वर्गमा पर्दछ । तलको तालिकामा यी आधारहरू अनुसार जोखिमहरूको अवस्था विश्लेषण गरी अति उच्च, उच्च, मध्यम तथा न्यून जोखिम भएका घरधुरीहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा वडागत रूपमा घरधुरीहरूको स्तरीकरण

क्र. स.	साविक वडा	संकटासन्न परिवार				जम्मा घरधुरी
		न्यून (V ₁)	मध्यम (V ₂)	उच्च (V ₃)	अति उच्च (V ₄)	
१	६	०	४२	७१	२५	१३८
२	८	३	३५	५६	२१	११५
३	९	०	३	७७	१७	९७
जम्मा		३	८०	२०४	६३	३५०

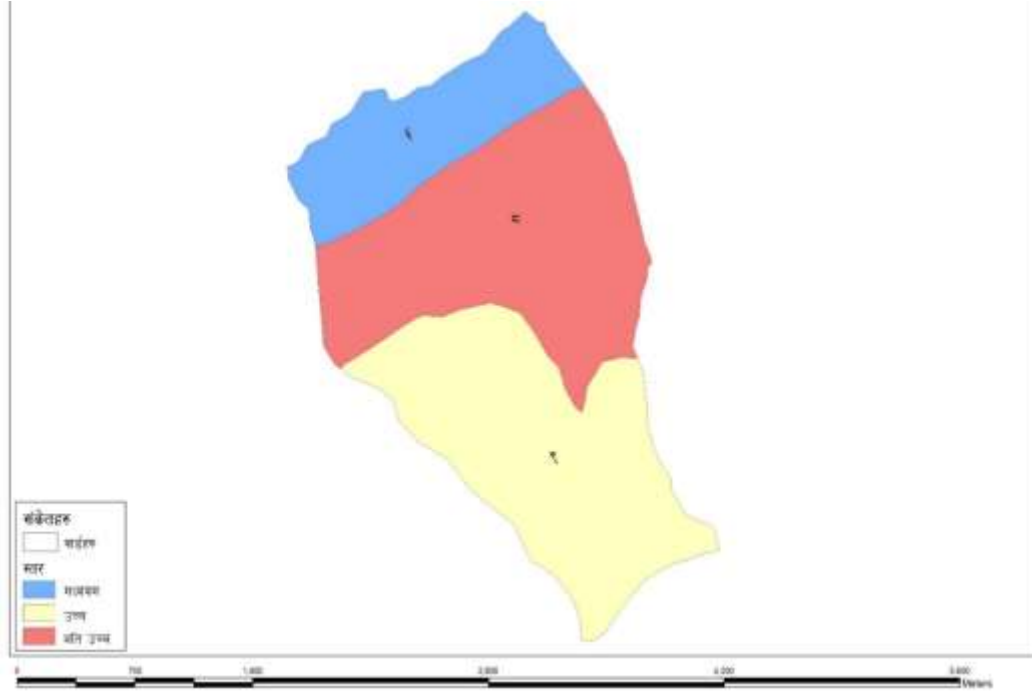
जलवायुजन्य जोखिमको आधारमा यस वडाका ६३ घरधुरी (१७.६५ प्रतिशत) अति उच्च जोखिममा, २०४ घरधुरी (५८.४५ प्रतिशत) उच्च जोखिममा, ८० घरधुरी (२२.९२ प्रतिशत) मध्यम प्रकारको जोखिममा र ३ घरधुरी (०.८६ प्रतिशत) न्यून जोखिम रहेको घरधुरीको रूपमा पहिचान भएका छन् । यसले यहाँका सबै घरधुरीहरू कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूबाट प्रभावित रहेको देखिएको छ ।

३.१.२.५ वडास्तरीय जलवायु संकटासन्नता लेखाजोखा

समुदाय स्तरमा भएका छलफल, मौसमी मात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, प्रकोप स्तरीकरण, जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण, समुदायले हाल अवलम्बन गरिरहेका अनुकूलनका प्रयासहरूको प्रभावकारिता तथा दीगोपना, स्थानीय समुदायको अनुकूलन क्षमता र स्थलगत अवलोकन एवं स्थानीय जनप्रतिनिधि र बुद्धिजीविहरूसँगको अन्तरक्रियाको आधारमा यस वडामा पर्ने साविक ६, ८ तथा ९ नम्बर वडाहरूको संकटासन्नता लेखाजोखा गरी प्राथमिकीकरण गरिएको छ । विश्लेषणका आधारमा साविकको वडा ८ अति उच्च जोखिममा, ९ उच्च तथा ६ नम्बर वडा मध्यम प्रकारको जोखिममा रहेका छन् ।

तालिका २१ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहेका साविकका वडाहरूको प्रकोप संकटासन्नता वडा स्तरीकरण

साविक वडा नम्बर	६	८	९
६	X	८	९
८	X	X	८
९	X	X	X
जम्मा	१	३	२
प्रकोप	III	I	II
स्तर	मध्यम	अति उच्च	उच्च

नक्सा १० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को सडकटासन्नताको अवस्था

३.१.२.६ प्रकोप स्तरीकरण

यस वडामा जलवायुका कारणले विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरू देखिएका छन् । स्थानीयस्तरमा भएका छलफल तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त नक्शाहरूको विश्लेषणबाट खडेरी, कृषिरोग, पशुरोग, पहिरो, हावाहुरी, असिनापानी, भू-क्षय, आगलागी र मिचाहाभार प्राथमिकताका आधारमा यहाँका प्रमुख प्रकोपहरूको रूपमा देखिएका छन् । स्थानीय स्तरमा सञ्चालन भएका छलफलहरूबाट तलका प्रकोपहरूको पहिचान गरिएको छ । सबै प्रकोपको असर तथा प्रभाव फरक फरक हुने भएकोले पहिचान भएका हरेक प्रकोपको असर कुन तहको छ, भनेर सहभागितामुलक रूपमा जोडागत स्तरिकरण मार्फत प्रकोपहरूको स्तरिकरण गरिएको छ,

तालिका २२ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का मुख्य प्रकोपहरूको जोडागत स्तरिकरण

प्रकोप	खडेरी	कृषि रोग	पशुरोग	पहिरो	भूक्षय	आगलागी	हावाहुरी	असिनापानी	मिचाहा भार
खडेरी	X	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
कृषि रोग	X	X	कृषि रोग	कृषि रोग	कृषि रोग	कृषि रोग	कृषिरोग	कृषि रोग	कृषि रोग
पशुरोग	X	X	X	पशुरोग	पशुरोग	पशुरोग	पशुरोग	पशुरोग	पशुरोग
पहिरो	X	X	X	X	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो
भूक्षय	X	X	X	X	X	भूक्षय	हावाहुरी	असिनापानी	भूक्षय
आगलागी	X	X	X	X	X	X	हावाहुरी	असिनापानी	आगलागी
हावाहुरी	X	X	X	X	X	X	X	हावाहुरी	हावाहुरी
असिनापानी	X	X	X	X	X	X	X	X	असिनापानी
मिचाहा भार	X	X	X	X	X	X	X	X	X
जम्मा	९	८	७	६	३	२	५	४	१
स्तर	I	II	III	IV	VII	VIII	V	VI	IX

३.१.२.७ जीविकोपार्जनका सम्पतिहरूको विश्लेषण

यस वडाका साविकका सबै वडाहरूका समुदायसंग जीविकोपार्जनका पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको बारेमा छलफल गरि ती सम्पतिहरूमा पहुँच तथा नियन्त्रणको विश्लेषण पनि गरिएको छ । यी पाँच सम्पतिहरूको अवस्था र गुणस्तरको अध्ययनले समुदाय अनुकूलित हुन हाल भएका स्रोतहरूको क्षमता विश्लेषण गर्दै अनुकूलन योजना बनाउन थप मद्दत गरेको छ ।

तालिका २३ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का जीविकोपार्जनका सम्पतिहरूको विवरण

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्य अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम
साविक ६					
आर्थिक	निजामति ७%, गैरसरकारी १०% व्यापारी ११ %, वैदेशिक रोजगार र ज्याला ८० % जना	स्थानीय स्तरमा प्राविधिक जनशक्ति बढेर स्वरोजगार बढेको हुने	+	+	+
भौतिक	गोरेटो बाटो ५ कि. मि , पूल २ भोलुङ्गे, सार्वजनिक धारा १६	पक्क सडक विस्तार भएको हुनेछ, खानेपानीको व्यवस्था भएको हुनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	पाखो भाग (२५ %), खानेपानीको मुहान १४ जस मध्ये ७ सुकेको	वन हराभरा र पानीको मुहान संरक्षण भएको हुनेछ	+	+	+
सामाजिक	विद्यालय ३ (आधारभूत), मन्दिर ६	मठ मन्दिर र भवन हरू पक्क बनेको हुनेछ	+	+	+
मानवीय	एस. एल .सी पास १० %, +२ पास ५ %, स्नातक तह पास १५ जना	रोजगारी बढेको हुनेछ	+	+	+
साविक ८					
आर्थिक	व्यवसाय १० %,निजामति १%, वैदेशिक रोजगार र ज्याला ८० % जना	रोजगारीको संख्या बढेको हुनेछ	+	+	+
भौतिक	शान्तिघाट सेडा ग्रामिण बाटो ५०० मि., सार्वजनिक धारा ८, बत्ती ७० % को घरमा	खानेपानीको व्यवस्था भएको हुनेछ, पक्क सडक विस्तार भएको हुनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	दुर्धिसिल्ला सामुदायिक वन १ (१०० हेक्टर), खानेपानीको मुहान ९ तर २ सुकेको	वन संरक्षण र पर्याप्त पानीको पहुँच भएको हुनेछ	+	+	+
सामाजिक	विद्यालय २ (१ बल शिक्षा, १ मा वि), मन्दिर २	मठ मन्दिर र भवन हरू पक्क बनेको हुनेछ	+	+	+
मानवीय	एस. एल .सी पास २० %, +२ पास ८ %, स्नातक तह पास ४ %,स्नातकोत्तर पास १ %	शिपमुलक दक्षतामा वृद्धि भै आमदामी बढेको हुनेछ	+	+	+
साविक ९					
आर्थिक	निजामति २%, व्यापारी ६ %, वैदेशिक रोजगार र ज्याला ८० % जना	स्थानीय स्तरमा प्राविधिक जनशक्ति बढेर स्वरोजगार बढेको हुने	+	+	+
भौतिक	शान्तिघाट सेडा ग्रामिण बाटो ७ कि. मि, पूल ३ भोलुङ्गे १ पक्की सार्वजनिक धारा २, वडा कार्यालय (भाडामा)	पक्क सडक विस्तार भएको हुनेछ, खानेपानीको व्यवस्था भएको हुनेछ, वडा कार्यालय भवन निर्माण हुनेछ	+	+	+
प्राकृतिक	औलाघारी सामुदायिक वन १ (३६.४८ हेक्टर) ,खानेपानीको मुहान १२ जस मध्ये ५ सुकेको	वन हराभरा र पानीको मुहान संरक्षण भएको हुनेछ	+	+	+

जीविकोपार्जनका सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्य अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	थप सूचकहरू बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम	लक्षित वर्गको नियन्त्रण बढ्दो (+) वा घट्दो (-) क्रम
सामाजिक	विद्यालय २ (आधारभूत), मन्दिर ४	मठ मन्दिर र भवन हरू पक्कि बनेको हुनेछ	+	+	+
मानवीय	एस. एल .सी पास ५० जना, +२ पास २० जना, स्नातक तह पास ६ जना	रोजगारी बढेको हुनेछ	+	+	+

३.२ अनुकूलनका उपायहरू/विकल्पहरूको पहिचान तथा छनौट गर्ने आधारहरू

यस चरणमा प्राथमिकीकरण भएका जलवायु परिवर्तनका असरहरूसँग अनुकूलित हुने विकल्पना पूरा गर्नको लागि विभिन्न उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरी योजनामा राख्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यहरूको पहिचान गरिएको छ । यसैगरि समुदाय, बसोवास क्षेत्र, साविक गाविस तथा वडा आदिका लागि कार्ययोजना तर्जुमा भएका मध्ये सर्वप्रथम अति सडकटासन्न समुदायका जोखिम सम्बोधन गर्ने खालका योजनालाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यसरी प्राथमिकीकरणमा परेका योजनाहरूको विस्तृत खाकालाई नै स्थानीय अनुकूलन योजनाको रूपमा प्रस्ताव गरिएको छ ।

तालिका २४ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कामि (१-३)	जम्मा	स्तर
का छ	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, जीविकोपार्जनमा समस्या, सिचाईमा समस्या	उत्पादनमा बढ्ने	उन्नत जातको बीउको प्रयोग मलखातको व्यवस्थापन सिंचाई व्यवस्था हुने पोखरी निर्माण	३	३	३	३	३	३	१८	I
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेको	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण जनचेतना वृद्धि गरिने, दाउरा उपलब्ध गराईने, सुधारिएको चूलोको प्रयोग	३	३	३	३	३	३	१८	I
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिचाईमा समस्या	खानेपानीको व्यवस्था हुने	खानेपानीको व्यवस्था पानीका मुहान संरक्षण	३	३	३	२	३	३	१७	II
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	जैविकमलको प्रयोगले मानवस्वास्थ्य सुधार	जैविकमल बनाउने तालिम	३	३	३	३	३	३	१८	I

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दियोजना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी (१-३)	जम्मा	स्तर
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो बारीमा असर	विभिन्न उपायहरूको प्रयोग बाट भूक्षय नियन्त्रण भएको हुने	गह्ना सुधार, वृक्षरोपण	२	२	२	२	२	२	१७	II
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण, तारजाली	२	२	२	२	२	२	१८	I
	वन तथा जैविक विविधता	वनक्षेत्र बगाएको	चरिचरण बन्द भएको हुने	वृक्षरोपण, खुल्ला चरिचरण बन्द गरिने	२	२	२	२	२	२	१८	I
	मानव वस्ती तथा पूर्वाधार	५ घरधुरी प्रभावित, कूलो जोखिम	कूलो नियन्त्रण भएको हुने	कूलो मर्मत तथा नियन्त्रण गरिने	२	२	२	२	२	२	१६	III
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास, माटोको गुणस्तरमा कमी	क्षमता विकास गर्ने, माटोको गुणस्तर अनुसार वीउ लगाईने, बेमौसमी तरकारी लगाईएको हुने	कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको वीउ वितरण, माटो परिक्षण	२	२	२	२	२	२	१८	I
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	जैविकमल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१८	I
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने,	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	२	२	२	२	२	२	१८	I
साविक वडा नं ८												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, जिविकोपार्जनमा समस्या,	उत्पादनमा बढला,	उन्नत जातको वीउको प्रयोग मलखातको व्यवस्थापन	२	२	२	२	२	२	१८	I
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेको	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण जनचेतना वृद्धि गरिने, दाउरा उपलब्ध गराईने, सुधारिएको चूलोको प्रयोग	२	२	२	२	२	२	१८	I
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिचाईमा समस्या	खानेपानीको व्यवस्था हुन	खानेपानीको व्यवस्था निर्माण पानीका मुहान संरक्षण	२	२	२	२	२	२	१७	II
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	जैविकमलको प्रयोगले मानवस्वास्थ्य सुधार	जैविकमल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१८	I
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो बारीमा असर	विभिन्न उपायहरूको प्रयोग बाट भूक्षय नियन्त्रण भएको हुने	गह्ना सुधार, वृक्षरोपण	२	२	२	२	२	२	१७	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दियोगपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी (१-३)	जम्मा	स्तर
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण, तारजाली	२	२	२	२	२	२	१८	I
	वन तथा जैविक विविधता	वनक्षेत्र बगाएको	चरिचरण बन्द भएको हुने	वृक्षरोपण, खुल्ला चरिचरण बन्द गरिने	२	२	२	२	२	२	१८	I
	मानव वस्ती तथा पुर्वाधार	५ घरधुरी प्रभावित, कूलो जोखिम	कूलो नियन्त्रण भएको हुने	कूलो मर्मत तथा नियन्त्रण गरिने	२	२	२	२	२	२	१६	III
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास, माटोको गुणस्तरमा कमी	क्षमता विकास हुने माटोको गुणस्तर अनुसार वीड लगाईने, बेमौसमी तरकारी लगाईएको हुने	कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको वीड वितरण, माटो परिक्षण	२	२	२	२	२	२	१८	I
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	जैविकमल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१८	I
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने,	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	२	२	२	२	२	२	१८	I
आगालागी	वन तथा जैविक विविधता	वनपैदावार अभाव, जनावर लोप भएको, हरियाली घटेको, दाउरा किनेर प्रयोग गर्ने अवस्था	क्षमता विकास हुने, सचेतना बढेको हुन सुधारिएको चूलो प्रयोग बढाउने, वनपैदावार अभाव न्यूनिकरण गरिने	सचेतना बढाउने, वन व्यवस्थापन गरिने, वृक्षरोपण, सुधारिएको चूलो बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१८	I
साविक वडा . नं ९												
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, जिविकोपार्जनमा समस्या,	उत्पादन बढला,	उन्नत जातको वीडको प्रयोग मलखातको व्यवस्थापन	२	२	२	२	२	२	१८	I
	वन तथा जैविक विविधता	आगालागी बढेको	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण जनचेतना वृद्धि गरिने, दाउरा उपलब्ध गराईने, सुधारिएको चूलोको प्रयोग	२	२	२	२	२	२	१८	I
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिचाईमा समस्या	खानेपानीको व्यवस्था हुन	खानेपानीको व्यवस्था निर्माण पानीका मुहान संरक्षण	२	२	२	२	२	२	१७	II
	मानव वस्ती तथा पुर्वाधार	सिंचाई कूलो विग्रिएको	सिंचाई व्यवस्था हुने	कुलो मर्मत	२	२	२	२	२	२	१७	II

प्रकोप	क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरू	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दियोजना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्गमूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी (१-३)	जम्मा	स्तर
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	जैविकमलको प्रयोगले मानवस्वास्थ्य सुधार	जैविकमल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१८	I
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो वारीमा असर	विभिन्न उपायहरूको प्रयोग बाट भूक्षय नियन्त्रण भएको हुने	गह्वा सुधार, वृक्षरोपण	२	२	२	२	२	२	१७	II
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	हरियाली बढेको हुने	वृक्षरोपण, तारजाली	२	२	२	२	२	२	१८	I
	वन तथा जैविक विविधता	रोहोटेकालापानी वनको क्षेत्र बगाएको	चरिचरण बन्द भएको हुने	वृक्षरोपण, खुल्ला चरिचरण बन्द गरिने	२	२	२	२	२	२	१८	I
	मानव वस्ती तथा पूर्वाधार	५ घरधुरी प्रभावित, कूलो जोखिम	कूलो नियन्त्रण भएको हुने	कूलो मर्मत तथा नियन्त्रण गरिने	२	२	२	२	२	२	१६	III
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास, माटोको गुणस्तरमा कमी	क्षमता विकास हुने माटोको गुणस्तर अनुसार वीउ लगाईने, बैमौसमी तरकारी लगाईएको हुने	कृषि तालिम, पोली हाउस बनाउने, उन्नत जातको वीउ वितरण, माटो परिक्षण	२	२	२	२	२	२	१८	I
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	जैविकमल प्रयोग बढेको हुने	जैविकमल बनाउने तालिम	२	२	२	२	२	२	१८	I
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	पशुस्वास्थ्य सुधार भएको हुने,	गोठ सुधार, पशु शिविर खोल्ने, औषधी उपचार	२	२	२	२	२	२	१८	I
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वनपैदावार अभाव, जनावर लोप भएको, हरियाली घटेको, दाउरा किनेर प्रयोग गर्ने अवस्था	क्षमता विकास हुने, सचेतना बढेको हुन सुधारिएको चूलो प्रयोग बढाउने, वनपैदावार अभाव न्यूनिकरण गरिने	सचेतना बढाउने, वन व्यवस्थापन गरिने, वृक्षरोपण, सुधारिएको चूलो बनाउने तालिम, कार्यसमितिले कठाई गर्ने	२	२	२	२	२	२	१८	I

३.३ महिला, दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गमा जोखिमहरुको विश्लेषण

महिला दलित, विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुको जोखिम विश्लेषणबाट सबै जसो प्रकोपका क्षेत्रमा विश्लेषण गर्दा उमेरगत समूह बालबालिका र वृद्धहरुलाई असर गरेको पाइन्छ । त्यसैगरी लैंगिक विश्लेषण गर्दा महिलालाई बढि असर परेको छ भने आर्थिक रुपमा विपन्नलाई बढि असर परेको छ । यस वडामा जनजातिहरुको बसोवास नभएकोले संकटासन्नता स्तरिकरणमा जातजाती अन्तर्गत जनजातीलाई समावेश गरिएको छैन ।

तालिका २५ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का प्रकोप संकटासन्नता वर्गको विश्लेषण

साविक वडा	प्रकोपहरु	उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाती	
		बाल बालिका	युवा	वयस्क	वृद्ध	पुरुष	महिला	अति विपन्न	विपन्न	मध्य	सम्पन्न	एकल महिला	अपाङ्ग	दलित	बा.क्षे.ठ.
६	खडेरी	३	३	३	२	४	४	४	३	३	२	४	३	४	३
	कृषि रोग	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	४	४	४	४
	पशु रोग	२	२	३	२	३	३	४	३	३	२	४	२	४	३
	पहिरो	२	३	३	३	२	३	४	४	३	२	२	३	३	३
	भूक्षय	२	३	३	२	४	४	३	३	३	२	४	२	४	३
	असिनापानी	४	२	३	४	३	४	३	३	३	३	४	२	४	३
५	पहिरो	२	३	४	२	४	४	४	३	२	१	४	३	४	३
	खडेरी	४	३	२	४	४	४	४	३	३	१	४	३	४	३
	आगलागी	३	३	३	३	३	४	३	३	३	३	४	४	४	३
	कृषि रोग	२	४	४	२	३	३	४	३	३	२	४	३	४	३
	भूक्षय	३	३	३	२	४	४	४	३	३	२	४	२	४	३
	पशु रोग	३	३	३	४	३	४	४	३	२	१	४	४	४	४
९	पहिरो	२	३	४	२	४	४	४	३	२	१	४	३	०	३
	खडेरी	४	३	२	४	४	४	४	३	३	२	४	३	०	३
	आगलागी	३	३	३	३	४	४	४	३	३	३	४	४	०	३
	कृषि रोग	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	४	४	०	४
	भूक्षय	२	३	३	२	४	४	४	३	३	२	४	२	०	३
	पशु रोग	४	३	३	४	३	४	४	३	२	१	४	४	०	४
	असिनापानी	३	३	३	२	३	३	४	३	३	३	४	२	०	३

नोट : संकटासन्नता वर्ग पहिचान गर्दा १ देखि ४ सम्ममा विभाजन गरिएको छ, जसमा १ ले कम संकटासन्नता जनाउँछ भने ४ ले अति उच्च संकटासन्नता जनाउँछ ।

३.४ भावी जलवायु परिदृष्य लेखाजोखा तथा उच्च अनुकूलन क्षमता परिकल्पना

यो स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्दा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाको मर्म तथा मान्यता अनुसार प्रशासनिक सिमानाको परिधि भित्रमात्र सीमित नरही माथिल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रसँगको सम्बन्ध र असर प्रभावहरूलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । साथै प्रकोपहरूको वर्तमान अवस्था विश्लेषण गर्न सहभागितामुलक विधि तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित भै तयार गरिएका नक्शाहरूको प्रयोग गरिएको छ । यि सूचनाहरूको प्रयोगबाट अहिलेको अवस्था विश्लेषण गर्दै भविष्यमा पर्नसक्ने असर तथा प्रभावहरू र यसबाट बच्ने उपायहरूको सहभागितामुलक विकास परिदृष्यको अवधारणा अनुसार पहिचान गरि भावी अवस्थाको परिकल्पना गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठिमा यस वडाका वडा अध्यक्षको अगुवाईमा सहभागितामुलक छलफलबाट तयार भएका प्रमुख परिकल्पनाहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

१. परम्परागत रुपमा चलिरहेको निर्बाहमुखी कृषि प्रणालीलाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै बदलिदो जलवायुको अवस्थासंग मेल खाने फलफुलहरू (स्याउ, केरा, कागती, अमिलो) आदिको रोपण तथा व्यवसायिक कृषि प्रणाली अवलम्बन गरि स्थानीय स्तरमा आयआर्जनको वृद्धि भएको हुनेछ ।
२. वन अतिक्रमण तथा आगलागिबाट हुने वनको क्षति कम्तिमा पनि ८० प्रतिशत घट्नुका साथै वनको दीगो व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
३. पानीका सबै मुहानहरू संरक्षण तथा सिंचाई पोखरी निर्माण तथा कुलो निर्माण मार्फत स्वच्छ खानेपानी र सहज सिंचाई उपलब्ध भई उत्पादन वृद्धि बढेको हुनेछ ।
४. उपल्लो तटीय तथा तल्लो तटीय क्षेत्रमा हुने जलवायुजन्य प्रकोप तथा तिनका असर र प्रभावहरू पहिचान भै रोकथामका लागि आवश्यक कार्यक्रम कार्यान्वयन मार्फत जलाधार संरक्षण, पहिरो रोकथाम, वाढीको क्षति न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।
५. स्थानीय सडक निर्माण क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरित सडकको अवधारणा अनुसार सडक विस्तार गरि भूक्षय र पहिरोमा कमि आएको हुनेछ । यहाँको प्रमुख रोड पिच तथा अन्य शाखा रोडहरू कम्तिमा पनि ग्राभेल भएको हुनेछ ।
६. वैकल्पिक ऊर्जा जस्तै: वायोग्याँस प्लान्ट स्थापना, सोलार बत्तीको व्यवस्था भई घर बस्तीमा बत्तिको व्यवस्था हुनुका साथै खाना पकाउन स्थानीय जनताको वैकल्पिक ऊर्जामा पहुँच बढेको हुनेछ ।
७. प्राविधिक शिक्षा लिई कम्तिमा थप ७० जना मानिसहरू स्थानीयस्तरमा स्वरोजगार भएका हुनेछन्, साथै स्थानीय स्तरमा व्यवसाय तथा रोजगारीका अवशरहरू बढेर भारत जस्ता देशमा कम पारिश्रमिकमा काम गर्न जाने मानिसहरूको संख्या कम्तिमा ६० प्रतिशत घटेको हुनेछ ।
८. कम्तिमा ७० प्रतिशत घरधुरीमा सुधारिएको चुल्हो स्थापना तथा डाक्टर समेतको स्वास्थ्य चौकीको स्थापना भै स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका लगायत सबैको स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ ।
९. जलवायुजन्य प्रकोपका कारण अति उच्च, उच्च तथा मध्यम संकटासन्न तहमा परेका मानिसहरूको संकटासन्नता घटेको हुनेछ ।

१०. आगामी १० वर्षमा यस वडाका सम्पूर्ण मानिसहरु साक्षर हुनुका साथै हालको भन्दा शिक्षित मानिसहरुको संख्या दोब्बर भै प्रविधिक जनशक्तिको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ ।

११. महिला तथा विपन्न वर्गहरुका लागि सशक्तिकरण कार्यक्रम ल्याई तिनहरुको नेतृत्व विकास गराईने र हरेक क्षेत्रमा सहभागीता बढाउने ।

३.५ सेवा प्रदायक संस्थाको विवरण

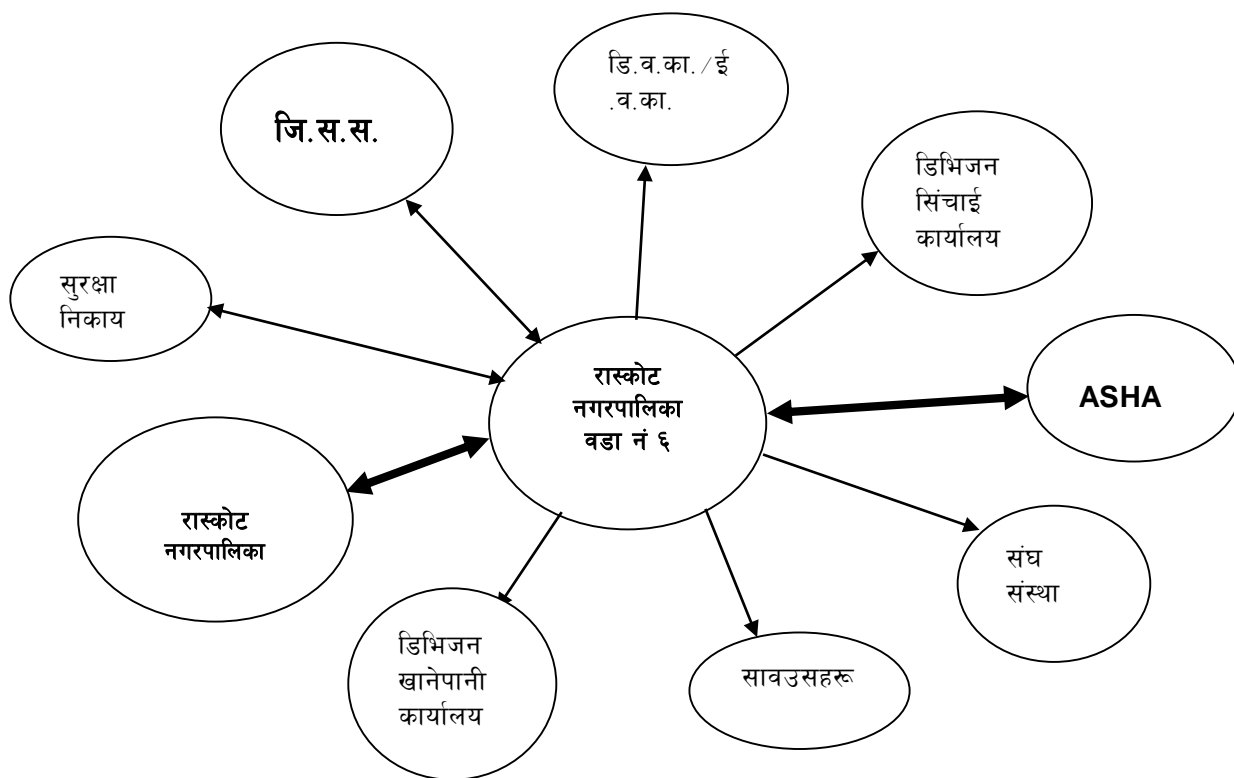
यस वडालाई विभिन्न प्रकारले सेवा प्रदान गर्ने सरकारी एवै गैर सरकारी सेवा प्रदायकहरुको विवरण तलको तालिका बमोजिम रहेको छ ।

तालिका २६ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का सेवा प्रदायकहरुको विवरण

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
१	नगरपालिकाको कार्यालय	नक्शा पास, जग्गा धनि पुर्जा वितरण, पञ्जीकरण, समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुभाष, सिफारिस वन, सिंचाइ र खानेपानी बाहेकका जिल्लामा पहिला रहेका विषयगत कार्यालयहरुले दिने सबै सेवाहरु	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	काशीचन्द्र बराल (प्रमुख)
२	रास्कोट नगरपालिका वडा नं ६ को कार्यालय	पञ्जीकरण, समन्वय, विकास निर्माण, सामुदायिक विकास, आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुभाष, सिफारिस	योजना तर्जुमामा सहभागि, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व	टक्क फर्साल ९८६८३७६५३०
३	विद्यालय	पठनपाठन	अध्यापन तथा शैक्षिक प्रमाणपत्र प्रदान	कपुर फर्साल
४	हिमचूली सहकारी	ऋण, बचत तथा बचत	समूह गठन	जयचन्द्र आधिकारी
५	माइक्रो फाइनान्स	ऋण, बचत तथा कोष परिचालन	निवेदन तथा योजना प्रस्तुत, को योजना तर्जुमामा प्रतिनिधित्व, भेट, सम्पर्क	गणेश ब शाही
६	UNICEF	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि	समूह गठन	
७	भावमूलक तरकारी कृषि समूह	कृषि सम्बन्धि	समूह गठन	ऐन बहादुर कार्की ९८६९३५९७३०
८	कालासिल्ला कृषि महिला	कृषि सम्बन्धि	समूह गठन	हजारी सार्की
९	सामुदायिक वन	वन संरक्षण, व्यवस्थापन	समूह गठन	अध्यक्षहरु
१०	मिलिजुलि कृषक समूह	कृषि सम्बन्धि	समूह गठन	भीम बहादुर शाही ९८४८३३९६९४
११	वडरुख कुखुरा पालन महिला कृषक समूह	कुखुरा पालन सम्बन्धि	समूह गठन	डल्ली सार्की
१२	दलित एकता महिला समूह	दलित हकहित	समूह गठन	औसरा सार्की
१३	पुष्पाञ्जली महिला कृषक समूह	कृषि सम्बन्धि	समूह गठन	नमकली नेपाली
१४	नमुना साना	कृषि सम्बन्धि	समूह गठन	ऐन ब. शाही

क्र. सं.	सेवा प्रदान गर्ने संस्था	प्रदान गर्ने सेवा	सेवा लिने प्रक्रिया	सम्पर्क व्यक्ति (फोन नम्बर)
	किसान कृषि सहकारी			
१५	पंचकोटा थापा फलफूल कृषक समूह	कृषि सम्बन्धि	समूह गठन	हान ब. थापा
१६	आर्जन कुखुरापालन कृषक समूह	कुखुरा पालन सम्बन्धि	समूह गठन	निर्मल फडेरा
१६	कालासिल्ला युवा क्लब	युवा जागरण	समूह गठन	
१७	स्वास्थ्य चौकी	नियमित खोप, परिवार नियोजन, प्राथमिक उपचार, औषधी वितरण तथा थप उपचारका लागि सल्लाह सुझाव	उपस्थिती	
१८	जिससको कार्यालय	समन्वय	सम्पर्क निवेदन	०८७-४४०९२०
१९	डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	
२०	डिभिजन वन कार्यालय	वन समूह गठन, वन श्रोत सर्भेक्षण, वन पैदावारको संकलन तथा छुट्ट पुर्जी प्रदान	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय	०८७-४४०००२
२१	डिभिजन सिंचाई कार्यालय	सिंचाई कुलो, नहर निर्माणमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन, जल उपभोक्ता समूह गठन	
२२	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	नागरिकता, पासपोर्ट, नाता प्रमाणित तथा सुरक्षा प्रदान	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन	०८७-४४०९८२
२३	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना (आशा)	अनुकूलन कार्यक्रम सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम, अनुकूलन योजना तयारीमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा योजना तयारीमा आर्थिक सहयोग	स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी तथा निवेदन, सम्पर्क, समन्वय	०८७-४४०९८२

माथि प्रस्तुत गरिएका संस्थाहरूमध्ये प्रमुख संस्थाहरूसँग यस वडाको सम्बन्धको स्तर, सम्बन्धको प्रकार तथा सेवाको पहुँचको आधारमा तलको रोटी चित्र तयार गरिएको छ ।

चित्र ५ : रास्कोट नपा वडा नं १ मा रहेका सेवा प्रदायक संस्थाहरू

३.६ योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको समायोजन

जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभावहरूबाट बच्न तथा अनुकूलित हुनको लागि यो योजना स्थानीय बासिन्दाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा तर्जुमा गरिएको छ । जिल्लास्तरमा समेत अनुकूलन योजनाको अपनत्व बढाउनको लागि अनुकूलन कार्य योजनाको तयारीका चरणहरू तथा प्रक्रियाहरूको सम्बन्धमा प्रस्तुतीकरण गरी जिल्लाका सेवा प्रदायक निकायहरूसँग छलफल गरी राय सुझाव समेत लिइएको थियो । त्यस पश्चात यस वडामा विभिन्न स्थानीय स्तरका परामर्श तथा छलफलहरूबाट यो अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरि विकास र विषयगत योजनाका साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा स्तरमा निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, राजनीतिक दलहरू तथा बहुसरोकारवालाहरूसँग यो योजनाको मस्यौदा छलफल भई अन्तिम रूप दिइएको छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका आगामी प्राथमिकताहरूलाई स्थानीय विकास योजनामा समायोजन गरी वडा परिषदमा निर्णय गरी कार्यान्वयन हुनेछन् । यसरी नै यस वडाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरूलाई नगरपालिका तथा जिल्लाका विभिन्न कार्यालयहरूका वार्षिक कार्यक्रममा समेत समावेश गर्नको लागि पहल गरिने छ । यसरी नै यस वडाभित्र सेवा प्रदान गर्ने विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूलाई समेत जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूका हकमा यसै कार्ययोजनामा भएका योजनाहरू कार्यान्वयन

गर्न अनुरोध गरिने छ । यो वडा तथा रास्कोट नगरपालिकाले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्दा यहाँ भएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता तय गरि बजेट छुट्याउने व्यवस्था गर्ने छ ।

३.७ अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यो अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्व र जिम्मेवारी रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा रहनेछ । यद्यपी समग्रमा यो योजना रास्कोट नगरपालिकाको सम्पतिको रूपमा रहने छ । यो योजना आर्थिक वर्ष २०७५/७६ देखि तीन वर्षको लागि कार्यान्वयन गरिने छ । कार्यान्वयनको लागि पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले तीन वर्षसम्म आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने छ भने वडा, नगरपालिका, जिल्ला समन्वय समिति, प्रदेश सरकार, विभिन्न विषयगत कार्यालयहरू, सा.व.उ.स तथा अन्य गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत आर्थिक तथा प्राविधिक योगदान गर्नेछन् । पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले यो कार्यक्रम सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्न सहजकर्ताहरूको परिचालन गर्नेछ । यी सहजकर्ताहरूले सामाजिक परिचालनका कार्यहरू र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरू गर्नेछन् ।

३.८ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

जलवायु परिवर्तनका कारण उच्चस्तरको असर परेको यस वडामा रहेका प्रायः कुनै न कुनै प्रकारका प्रकोपहरूले मानिसहरूलाई असर गरेको देखिन्छ । यद्यपी अरु ठाउँहरूमा जस्तै यहाँ पनि मानिसको आर्थिक, सामाजिक, स्वास्थ्य, कामको प्रकृति आदि जस्ता कारणहरूले गर्दा असरको तह फरक छ । यस वडाका बढि जसो महिला, दलितहरू र आर्थिक रूपमा कमजोर वर्गहरूमा ज्यादा असर परेको छ । जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरूले गर्दा यस वडामा नराम्रो असर पर्नुका साथै उत्पादन घट्न थालेपछि पुरुषहरू रोजगारीको लागि विदेश जाने क्रम थप बढेकोले महिलाहरूमा यसको सिधा प्रभाव परेको छ । घरायसी कार्यमा महिलाको संलग्नता बढि हुनेहुँदा जलवायु परिवर्तनका प्रकोपका असरहरूले महिलाहरूको कार्यबोझ विगत भन्दा प्रष्ट रूपमा अरु थपिएको देखिन्छ । उदारहणको लागि खडेरीले गर्दा पानीका मुहान सुक्नाले पानी लिनको लागि पहिले भन्दा धेरै टाढासम्म जानु पर्दछ, जसले गर्दा उनीहरूको समग्र काम गर्ने समय बढेको छ । तलको तालिकामा यहाँका महिला तथा पुरुषहरू संलग्न हुने कामको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ, जस अनुसार जलवायुका असरहरूबाट प्रत्येक प्रभाव पार्ने पेशामा महिलाहरू बढि संलग्न रहेका छन् ।

तालिका २७ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा महिला र पुरुषको कार्य विभाजन विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	संलग्नता	
		महिला (१-४)	पुरुष (१-४)
१	उत्पादनमुलक कार्य		
	जागिर	२	४
	पशुपालन	४	३
	तरकारी खेती	४	२
	ज्याला मजदुरी	३	४
२	अनुत्पादनमुलक कार्यहरू		
	घर धन्दा	४	१
	लुगाधुने कार्य	४	१
	घाँस दउरा संकलन	४	३
	कटानी तथा पिसानी	४	१

क्र.स	क्रियाकलाप	संलग्नता	
		महिला (१-४)	पुरुष (१-४)
	जोत्ने खन्ने कार्य	२	४
	सामाजिक कार्य	२	४

अर्को तर्फबाट विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असर व्यक्तिको आर्थिक क्षमतामा निर्भर हुने तथा अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणबाट पनि यहाँ सबैभन्दा बढि महिला, वृद्धवृद्धाहरू तथा बालबालिकाहरू प्रभावित भएको देखिएको छ ।

विभिन्न सचेतना तथा शिक्षामा पहुँचका कारण समेतले गर्दा महिलाहरूको पहिलेको तुलनामा सार्वजनिक कार्यक्रमहरूमा सहभागिता बढेको छ । तर बढ्दो भौतिक सहभागिताको तुलनामा सक्रिय सहभागिता अझै कम देखिन्छ । यस्ता समस्याको समाधान गर्न सहजकर्ताको भुमिका अपरिहार्य रहेको यहाँको अनुकूलन योजना तयारीबाट प्रष्ट भएको छ । तलको तालिकाले यहाँका महिला तथा पुरुषहरूको विभिन्न कार्यहरूमा हुने सहभागिता तथा निर्णय गर्ने अवस्था प्रष्ट पार्दछ । जस अनुसार घरायसी दैनिकका कार्यहरूमा महिलाहरूको पहुँच तथा निर्णय देखिन्छ भने आर्थिक तथा राजनीतिक निर्णयहरूमा पुरुषहरू बढि संलग्न भएको देखिन्छ

तालिका २८ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ मा महिला र पुरुषको निर्णय प्रक्रियामा उत्तरदायित्व र पहुँच विश्लेषण

क्र.स	क्रियाकलाप	कसले निर्णय गर्छ		कसले कार्य गर्छ		कसको पहुँचमा छ	
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	घर व्यवहार	✓	✓	✓		✓	
२	वन जाने	✓	✓	✓	✓	✓	✓
३	बैठक जाने		✓		✓		✓
४	आर्थिक कारोबार	✓	✓		✓		✓
५	पशुसेवा र स्यहार सुसार	✓	✓	✓		✓	✓
६	जागिर गर्ने	✓	✓		✓		✓
७	राजनिती गर्ने		✓		✓		✓
८	विरामी स्याहार	✓	✓	✓		✓	✓
९	वालिनानी	✓	✓	✓	✓	✓	✓

भखेरै मात्र स्थानीय तहको निर्वाचन भै महिलाहरूको पनि बलियो उपस्थिति भएको, शिक्षामा क्रमशः पहुँच बढिरहेको तथा सचेतनाका अरु कार्यक्रमहरू पनि बढिरहेकोले महिला र पुरुषहरू विचको विभेद विस्तारै कम हुँदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ

३.९ अनुगमन तथा मुल्यांकन

वडा तथा टोल (साविकका वडा) स्तरमा भएका सचेतना तथा योजना तर्जुमा छलफलको क्रममा यहाँका मानिसहरूको जलवायु परिवर्तनको अवधारणा तथा प्रतिकूल असरहरूसंग जुध्नको लागि आवश्यक पर्ने क्षमताको बारेमा छलफल गरिएको थियो । जस अनुसार स्थानीय स्तरमा जलवायुका असर तथा प्रभावहरू भैल्ल बाध्य भएपनि यसको कारण तथा अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका उपायहरूको बारेमा कमैमात्र जानकारी रहेको पाइएको

छ । अझ जलवायुका असर तथा प्रभावहरूबाट सबै भन्दा बढि समस्या बनमा आश्रित महिला, बालबालिका तथा वृद्धहरूमा हुने देखिएको छ भने त्यहि वर्गमा यस सम्बन्धि कम जानकारी रहेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा तय भएका अनुकूलन योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन महत्वपूर्ण पक्ष हुने छ । यसको लागि वडा तथा नगरपालिका तहमा यो कार्ययोजना कार्यान्वयनका प्रगति र परिणाम सम्बन्धी प्राप्त सूचना तथा तथ्यहरूको संकलन र मूल्यांकन गर्न नगरपालिकामा रहेका बहुसरोकारवालाहरूको संलग्नता रहने छ ।

यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समीक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा संचालन गरिनेछ । आवश्यकता अनुसार कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न समय समयमा स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समीक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्यांकन गरी सिकाईहरूको आदानप्रदान हुनेछ । यसरी नै समय समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका संयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन भई प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ । यसका आतिरिक्त यो योजना तयार गर्न सहयोग गर्ने परियोजना (पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना) को जिल्लामा रहेको कार्यालयले पनि बेलाबेलामा कार्य प्रगतिबारे मूल्यांकन गर्ने छ भने वार्षिक रूपमा एक पटक सार्वजनिक सुनुवाइ गरिने छ । हरेक वर्ष भएका अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त भएका सिकाइहरू तथा चुनौतीहरूलाई अर्को वर्ष क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिने छ । यो योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि तलको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार अनुगमन कार्यहरू गरिने छ ।

तालिका २९ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका

अनुगमनका तहहरू	उद्देश्यहरू	जिम्मेवारी	समय	प्रक्रिया
क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्न समुदाय तथा वडा तहका अनुगमन	<ul style="list-style-type: none"> पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय समुदाय 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम संचालन भैरहेको वेलामा तथा सकिएपछि 	अन्तरक्रिया, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्व:अनुगमन तथा मूल्यांकन
वडास्तरीय तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रमको गुणस्तर तथा प्रगतिको लेखाजोखा 	<ul style="list-style-type: none"> वडास्तरीय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक अर्धवार्षिक, चौमासिक 	समीक्षा गोष्ठी प्रत्येक अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसंग छलफल
नगरपालिका स्तरीय अनुगमन	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम कार्यान्वयनको सुनिश्चितता तथा गुणस्तर लेखाजोखा 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाले तोकेको संयन्त्र 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक अर्धवार्षिक 	समीक्षा गोष्ठी प्रत्येक अनुगमन, लक्षित वर्गहरूसंग छलफल
जिल्लास्तरीय अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धी तहमा)	<ul style="list-style-type: none"> अनुकूलन योजनाको उपलब्धीहरू र नतिजाहरू प्राप्त भए नभएको एकिन गर्न सिकाईहरूको लागि 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्ला समन्वय समिति, आशा लगायत सहयोगी संस्थाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> वार्षिक तथा कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि 	समीक्षा गोष्ठी आधारभूत तथ्यांकको आधारमा सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण प्रगति प्रतिवेदनको अध्ययन

३.१० द्वन्द व्यवस्थापन

यस वडाको अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयनको समयमा विभिन्न मतभेद तथा द्वन्द्वहरू देखा परेमा स्थानीय स्तरमा वडा तथा नगरपालिकाले व्यवस्थापन गर्नेछन् । अन्य कानुनी तथा प्राविधिक सहयोग चाहिएमा स्थानीय तहहरूले सेवा प्रदायकसंग आवश्यक परामर्श लिन सक्ने छन् ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

विभिन्न चरणहरू पार गर्दै यस वडाका बासिन्दाहरूले आगामी तीन वर्षको लागि जलवायू परिवर्तनका असरहरूबाट बँच्नको लागि विस्तृत कार्ययोजना तयार गरेका छन् । जसलाई तालिका ३० मा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार यस वडाको लागि आगामी तीन वर्षको लागि रु १०,१७,६५,०००/- को योजना बनेको छ । उक्त बजेटमध्ये पहिलो वर्ष, दोस्रो वर्ष र तस्रो वर्षका लागि क्रमशः ३,०२,००,०००/-, ३,७९,७०,०००/- र ३,३५,९५,०००/- का अनुकूलनका क्रियाकलापहरू निर्धारण गरिएका छन् । यि योजनाहरूको कार्यान्वयनमा पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाले आगामी तीन वर्षसम्म केहि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्नेछ भने अन्य संस्थाहरू जस्तै: नगरपालिका, जिल्लास्थित सरोकारवाला निकायहरू, परियोजनाहरूबाट समेत यो योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगको अपेक्षा यस वडाले गरेको छ । कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नको लागि परियोजना अबधिको लागि रु ५,७५,०००/- रकमको आवश्यकता समेत औल्याईएको छ ।

तालिका ३० : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ को स्थानीय अनुकुन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान	
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो					
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)				
साविक वडा ६																		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	कि.मि	१	४००००००	१५	३०	५	५०	१	४०००	०	०	०	०	४०००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	काब्रा
२	पोली हाउस	बटा	५	१५०००	२	२	१	५	२	३०	२	३०	१	१५	७५	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
३	व्यवसायिक तरकारी खेती	घरधुरी	१५	२५०००	२	७	६	१५	५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
४	व्यवसायिक पशुपालन	घरधुरी	१५	५००००	३	८	४	१५	५	२५०	५	२५०	५	२५०	७५०	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
५	व्यवसायिक फलफुल खेती	घरधुरी	१५	२५०००	२	८	५	१५	५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
६	कृषि प्राविधिकको सल्लाहमा वाली तथा फलफुलका बीउ परिवर्तन	घरधुरी	१५	१००००	४	७	४	१५	५	५०	५	५०	५	५०	१५०	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
७	पशु प्राविधिकको सल्लाहमा पशुको नश्ल परिवर्तन	घरधुरी	१५	२५०००	५	५	५	१५	५	१२५	५	१२५	५	१२५	३७५	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
८	गद्दा सुधार (भुँडघाँस रोपण सहित)	रोपनी	३००	१००००	३०	४५	१५	९०	१००	१०००	१००	१०००	१००	१०००	३०००	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ६) को जम्मा										५७०५		१७०५		१६९०	९१००			
जलस्रोत तथा उर्जा																		
१	खानेपानी निर्माण	बटा	१	१००००००	२५	४०	१५	८०	१	१०००	०	०	०	०	१०००	ASHA, नगरपालिका		सुनमुला
२	खानेपानी निर्माण	बटा	१	१००००००	२५	४०	१५	८०	०	०	१	१०००	०	०	१०००	ASHA, नगरपालिका		पिडिकोट
३	खानेपानी निर्माण	बटा	१	१००००००	२५	४०	१५	८०	१	१०००	०	०	०	१०००	ASHA, नगरपालिका		ओखलढुङ्गा	
४	मुहान संरक्षण	बटा	१	३५०००	२५	४०	१५	८०	१	३५	०	०	०	०	३५	ASHA, नगरपालिका		केलाठाने
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ६) को जम्मा										२०३५		१०००		०	३०३५			
जनस्वास्थ्य																		

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	फोहोर संकलन केन्द्र	बटा	१	१०००००	२५	३०	१०	६५	०	०	१	१००	०	०	१००	ASHA, नगरपालिका	औलो
२	जूटेलो सुधार	बटा	१५	१५०००	५	५	५	१५	५	७५	५	७५	५	७५	२२५	ASHA, नगरपालिका	सवै टोल
जन स्वास्थ्य (साविक ६) को जम्मा										७५		१७५		७५	३२५		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	नर्सरी निर्माण तथा व्यवस्थापन	बटा	२	१५००००	३०	४०	२०	९०	०	०	१	१५०	१	१५०	३००	ASHA, नगरपालिका	माडेशेरा, कांसबिरे
२	वृक्षरोपण	हेक्टर	१०	२००००	४२	७१	२५	१३८	३	६०	३	६०	४	८०	२००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, नगरपालिका	पारिलिस्ने, वागहुला वडरुख
वन तथा जैविक विविधता (साविक ६) को जम्मा										६०		२१०		२३०	५००		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली	बटा	५००	५०००	३५	६०	२०	११५	२००	१०००	२००	१०००	१००	५००	२५००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	बाँस
२	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली	बटा	४००	५०००	३५	६०	२०	११५	१००	५००	१००	५००	२००	१०००	२०००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	चुलीगाट्टे
३	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली	बटा	५००	५०००	३५	६०	२०	११५	१००	५००	२००	१०००	२००	१०००	२५००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	शान्तिघाट
४	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली	बटा	४००	५०००	३५	६०	२०	११५	१००	५००	२००	१०००	२००	२०००	३५००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	भदाले
५	पहिरो नियन्त्रणका लागि तारजाली	बटा	४००	५०००	३५	६०	२०	११५	१००	५००	१००	५००	२००	१०००	२०००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	खाम, तोलाविगारे
६	पोखरी निर्माण (सिमेन्ट)	बटा	५	१५००००	२०	२५	१५	६०	१	१५०	२	३००	२	३००	७५०	ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	औलो, काब्रा, भदाले, पाटेखोला, रोटे, ओखलढुङ्गा

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान	
					V2	V3	V4	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो					
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)				
भौतिक पूर्वाधार (साविक ६) को जम्मा										३१५०		४३००		५८००	१३२५०			
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																		
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	१३८	१५०००	४२	७१	२५	१३८	५०	७५०	५०	७५०	३८	५७०	२०७०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सबै टोल	
२	गोबर ग्याँस	घरधुरी	५	४००००	२	२	१	५	२	८०	२	८०	१	४०	२००	ASHA, नगरपालिका	औला	
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (साविक ६) को जम्मा										८३०		८३०		६१०	२२७०			
साविक ६ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										११८५५		८२२०		८४०५	२८४८०			
साविक वडा ८																		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	कि.मि	३	४००००००	२५	४५	१५	८५	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१२०००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	लडेखोला देखि शिथिरे डाँडा सम्म
२	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	कि.मि	३	४००००००	२५	४५	१५	८५	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१२०००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	शेरा कूलो (लडेखोला तल्लो रोवटे)
३	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	कि.मि	२	४००००००	२०	३०	१०	६०	०	०	१	४०००	१	४०००	८०००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	पाटेखोला देखि सल्लारुख सम्म, रापानी देखि गुनीमारे सम्म
४	गह्वर सुधार (भुँडघाँस रोपण सहित)	रोपनी	५००	१००००	३०	४०	२०	९०	२००	२०००	२००	२०००	१००	१०००	५०००	ASHA, नगरपालिका		सबै टोल
५	व्यवसायिक तरकारी (काउली, सिमी, साग, बोडी, वन्दा, आलु आदि) खेती	घरधुरी	१०	२५०००	३	५	२	१०	४	१००	३	७५	३	७५	२५०	ASHA, नगरपालिका		सबै टोल
६	व्यवसायिक पशुपालन (गाई, भैँसी, भेडा, बाख्रा)	घरधुरी	१०	५००००	३	५	२	१०	४	२००	३	१५०	३	१५०	५००	ASHA, नगरपालिका		सबै टोल
७	पोली हाउस	बटा	५	१५०००	२	२	१	५	२	३०	२	३०	१	१५	७५	ASHA, नगरपालिका		सबै टोल

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
८	गोठ सुधार	बटा	२०	२००००	७	५	८	२०	०	०	१०	२००	१०	२००	४००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ८) को जम्मा										१०३३०		१४४५५		१३४४०	३८२२५		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	खानेपानी निर्माण	बटा	५	८०००००	२०	४५	२०	८५	१	८००	२	१६००	२	१६००	४०००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	खानेपानी ASHA, सरकार, गोर्खाली टोल, मिलन टोल, गुनीमारे, जिउलाघर, पाठेखोला
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ८) को जम्मा										८००		१६००		१६००	४०००		
जन स्वास्थ्य																	
१	खानेपानी मर्मत तथा धारा निर्माण	बटा	१	१५००००	२०	३०	१५	६५	०	०	१	१५०	०	०	१५०	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	खानेपानी ASHA, सरकार, साङ्गीकोट
२	फोहोर संकलन केन्द्र	बटा	१	१०००००	३५	५६	२१	११५	०	०	१	१००	०	०	१००	ASHA, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	मिलनटोल
जनस्वास्थ्य (साविक ८) को जम्मा										०		२५०		०	२५०		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिलो नियन्त्रणका लागि तारजाली	बटा	५००	५०००	३०	४७	२०	९७	२००	१०००	२००	१०००	१००	५००	२५००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	खोरेढुङगा, खाराडाँडा
२	पोखरी निर्माण	बटा	४	१५००००	३२	४०	२०	९२	१	१५०	२	३००	१	१५०	६००	ASHA, नगरपालिका	साङ्गीकोट, मिलन टोल, गोर्खाली टोल, सल्लाख
भौतिक पूर्वाधार (साविक ८) को जम्मा										११५०		१३००		६५०	३१००		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	१०	२००००	३५	५६	२१	११५	०	०	५	१००	५	१००	२००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	दुधेसिल्ला सा. वन, खोलापारी

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान	
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो					
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)				
वन तथा जैविक विविधता (साविक ८) को जम्मा										०		१००		१००	२००			
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि																		
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	११५	१५०००	३५	५६	२१	११५	५०	७५०	५०	७५०	१५	२२५	१७२५	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सवै टोल	
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागि (साविक ८) को जम्मा										७५०		७५०		२२५	१७२५			
साविक ८ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										१३०३०		१८४५५		१६०१५	४७५००			
(साविक ९)																		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१	लिफ्ट सिंचाई	कि.मि	२	२०००००	२	४०	१०	५२	०	०	१	२००	१	२००	४००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	खोटे देखि बडाला
२	लिफ्ट सिंचाई	कि.मि	३	२०००००	२	५०	१५	६७	१	२००	१	२००	१	२००	६००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	रिट्टा देखि शान्तिघाट
३	सिंचाई कुलो (सिमेन्ट) निर्माण	कि.मि	२	४००००००	२	४०	१०	५२	०	०	१	४०००	१	४०००	८०००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका	सिंचाई ASHA, सरकार,	अध्यारा देखि खातिकोट, रापानी देखि डाँडाखर्क
४	गह्वर सुधार (भुँडघाँस रोपण सहित)	रोपनी	५००	१००००	३	६५	१६	८४	२००	२०००	२००	२०००	१००	१०००	५०००	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
५	पोली हाउस	बटा	५	१५०००	२	२	१	५	२	३०	२	३०	१	१५	७५	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
६	गोठ सुधार	बटा	२०	२००००	१	९	१०	२०	०	०	१०	२००	१०	२००	४००	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
७	व्यवसायिक तरकारी	घरधुरी	१०	२५०००	३	५	२	१०	४	१००	३	७५	३	७५	२५०	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
८	व्यवसायिक पशुपालन	घरधुरी	१०	५००००	३	५	२	१०	४	२००	३	१५०	३	१५०	५००	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल
९	व्यवसायिक फलफुल खेती	घरधुरी	१०	२५०००	३	५	२	१०	४	१००	३	७५	३	७५	२५०	ASHA, नगरपालिका		सवै टोल

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१०	कृषि प्राविधिकको सल्लाहमा वाली तथा फलफुलका परिर्वतन	घरधुरी	१०	१००००	१	६	४	११	४	४०	३	३०	३	३०	१००	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
११	पशु प्राविधिकको सल्लाहमा पशुको नश्ल परिर्वतन	घरधुरी	१०	२५०००	१	७	१	९	३	७५	४	१००	३	७५	२५०	ASHA, नगरपालिका	सबै टोल
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा (साविक ९) को जम्मा										२७४५		७०६०		६०२०	१५८२५		
जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	खानेपानी निर्माण	बटा	२	१००००००	२	६०	१०	७२	०	०	१	१०००	१	१०००	२०००	ASHA, नगरपालिका	चफा देखि चूलीकाटे
जलस्रोत तथा उर्जा (साविक ९) को जम्मा										०		१०००		१०००	२०००		
जन स्वास्थ्य																	
१	खानेपानी मर्मत	बटा	३	१०००००	३	६५	१०	७८	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, नगरपालिका	आटीगुडा, मुग्रा, रोहोटे
२	फोहोर संकलन केन्द्र	बटा	१	१०००००	३	७७	१७	९७	०	०	१	१००	०	०	१००	ASHA, नगरपालिका	बड्डाला
जन स्वास्थ्य (साविक ९) को जम्मा										१००		२००		१००	४००		
भौतिक पूर्वाधार																	
१	पहिरो नियन्त्रण का लागि तारजाली	बटा	५००	५०००	२	६०	१०	७२	२००	१०००	२००	१०००	१००	५००	२५००	डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, प्रदेश सरकार, नगरपालिका	कालापानी खोला, सम्लाखोला
भौतिक पूर्वाधार (साविक ९) को जम्मा										१०००		१०००		५००	२५००		
वन तथा जैविक विविधता																	
१	वृक्षरोपण	हेक्टर	८	२००००	३	७७	१७	९७	०	०	४	८०	४	८०	१६०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	औलाघारी सा. वन
वन तथा जैविक विविधता (साविक ९) को जम्मा										०		८०		८०	१६०		
जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्युनिकरणको लागी																	

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V2	V3	V4	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
१	सुधारिएको चुल्हो वितरण	घरधुरी	९६	१५०००	३	७७	१६	९६	२०	३००	४०	६००	३६	५४०	१४४०	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सबै टोल
२	गोबर ग्याँस	बटा	१०	४००००	३	३	४	१०	५	२००	५	२००	०	०	४००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	सबै टोल
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (साविक ९) को जम्मा										५००		६००		५४०	१६४०		
साविक ९ को कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										४३४५		१०१४०		६२४०	२२७२५		
वडा नं. ६ ले साविक वडा ६, ८ र ९लाई समेटेर संयुक्त रूपमा सञ्चालन गर्ने अनुकुलनका योजनाहरू																	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																	
१	लिफ्ट सिचाई	कि. मि.	४	२०००००	६०	२०४	६२	३४९	१	२००	२	४००	१	२००	६००	डिभिजन कार्यालय, प्रदेश नगरपालिका, सिचाई ASHA, सरकार,	खोटे देखि सिरुपाटा गोर्खाली गाँउ
२	फलफूल संकलन केन्द्र	बटा	१	१०००००	६०	२०४	६२	३४९	०	०	१	१००	०	०	१००	ASHA, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय	वैतलखाडा वडा नं ९
३	माटो परीक्षण	पटक	१	५००००	६०	२०४	६२	३४९	१	५०	०	०	०	०	५०	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
कृषि तथा खाद्य सुरक्षाको लागी (वडा स्तरीय) को जम्मा										२५०		५००		२००	९५०		
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरण																	
१	आगलागी सम्बन्धी सचेतनामूलक तथा तालिम कार्यक्रम	पटक	३	१०००००	२०	३०	५०	१०५	१	१००	१	१००	१	१००	३००	ASHA, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्युनिकरणको लागी (वडा स्तरीय) को जम्मा										१००		१००		१००	३००		
क्षमता अभिवृद्धि																	
१	सोलार मर्मत तालिम	पटक	१	६५०००	४०	१००	३५	१७५	१	६५	०	०	०	०	६५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
२	सुधारिएको चुलो तालिम	पटक	१	६५०००	४०	१००	३५	१७५	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई दर	लाभान्वित घरधुरी				आर्थिक वर्ष						जम्मा बजेट (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
					V ₂	V ₃	V ₄	जम्मा	पहिलो		दोस्रो		तेस्रो				
									परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)	परिमाण	लागत (रु. हजारमा)			
३	वन व्यवस्थापन तालिम	पटक	३	६५०००	४५	१५०	४५	२४०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
४	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा न्यूनीकरण तालिम	पटक	३	६५०००	४५	१५०	४५	२४०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
५	कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	४५	१५०	४५	२४०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
६	महिला सशक्तिकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	३	६५०००	४५	१५०	४५	२४०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
७	जैविक मल बनाउने तालिम	पटक	३	६५०००	४५	१५०	४५	२४०	१	६५	१	६५	१	६५	१९५	ASHA, नगरपालिका	वडा नं ६ भरि
क्षमता अभिवृद्धि (वडा स्तरीय) को जम्मा										४५५		३९०		३९०	१२३५		
वडा स्तरीयको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										८०५		९९०		६९०	२४८५		
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षा																	
१	संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	पटक	३	६००००	८०	२०४	६२	३४९	१	६०	१	६०	१	६०	१८०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
२	अर्ध वार्षिक समीक्षा	पटक	५	२००००	८०	२०४	६२	३४९	२	४०	२	४०	१	२०	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
३	वार्षिक समीक्षा	पटक	३	५००००	८०	२०४	६२	३४९	१	५०	१	५०	१	५०	१५०	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
४	वार्षिक प्रतिवेदन तयारी	पटक	३	१५०००	८०	२०४	६२	३४९	१	१५	१	१५	१	१५	४५	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
५	योजना पुनरावलोकन	पटक	१	१०००००	८०	२०४	६२	३४९	०	०	०	०	१	१००	१००	ASHA, नगरपालिका	नगरपालिका तथा समुदाय
योजना अनुगमन, मूल्यांकन, तथा समीक्षाको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										१६५		१६५		२४५	५७५		
वडास्तरीयको कूल जम्मा रकम (रु. हजारमा)										३०२००		३७९७०		३३५९५	१०१७६५		

अनुसूचि १ : रास्कोट नगरपालिका वडा नं. ६ का प्रकोप तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण र मापन तालिका

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
साविक ६					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, जीविकोपार्जनमा समस्या, सिचाईमा समस्या	४	नयाँ धानको प्रयोग कम पानीमा हुने वीउ जस्तै अरुडा, जिरे धान, ताइचिन	२
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेको	२	सबै मिलेर निभाउने गरेको	१
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिचाईमा समस्या	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	३	औषधी गर्ने गरेको	२
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो बारीमा असर	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	३	ढुङगा राख्ने काम गरेको	१
	वन तथा जैविक विविधता	वनक्षेत्र बगाएको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानव वस्ती तथा पूर्वाधार	५ घरधुरी प्रभावित, कूलो जोखिम	३	ढुङगा राख्ने काम गरेको	१
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास, माटोको गुणस्तरमा कमी	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	२	औषधी गर्ने गरेको	२
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	२	सार्थक प्रयास नभएको	१
साविक ८					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, जीविकोपार्जनमा समस्या,	४	वृक्षरोपण गरेको	१
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेको	२	सबै मिलेर निभाउने गरेको	१
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिचाईमा समस्या	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	२	औषधी गर्ने गरेको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो बारीमा असर	३	सार्थक प्रयास नभएका	१
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	वन तथा जैविक विविधता	वनक्षेत्र बगाएको	२	सबै मिलेर निभाउने गरेको	१
	मानव वस्ती तथा पूर्वाधार	५ घरधुरी प्रभावित, कूलो जोखिम	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास, माटोको गुणस्तरमा कमी	३	रसायनिक मल तथा विषादी को प्रयोग गर्ने गरेको	१
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	२	औषधीमुलो गर्ने गरेको	२
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	३	सार्थक प्रयास नभएको	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वनपैदावार अभाव, जनावर लोप भएको, हरियाली घटेको, दाउरा किनेर प्रयोग गर्ने अवस्था	२	सबै मिलेर निभाउने गरेको, वृक्षरोपण	१
साविक ९					
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी, जीविकोपार्जनमा समस्या,	४	वीउ परिवर्तन	२
	वन तथा जैविक विविधता	आगलागी बढेको	२	सबै मिलेर निभाउने गरेको	१
	जलस्रोत तथा ऊर्जा	मुल सुकेको, सिचाईमा समस्या	४	सार्थक प्रयास नभएको	१
	मानव वस्ती तथा पूर्वाधार	सिचाइ कुलो विग्रिएको	३	सार्थक प्रयास नभएको	१

प्रकोप	प्रकोपको मुख्य क्षेत्र	विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव	स्तर	अनुकूलनका प्रयास	स्तर
	जनस्वास्थ्य	मानव स्वास्थ्यमा असर	२	औषधीमुलो गर्ने गरेको	१
भूक्षय	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	योग्य जमिन नष्ट भएको, पाखो बारीमा असर	२	सार्थक प्रयास नभएका	१
पहिरो	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादन योग्य जमिन नष्ट भएको, उत्पादनमा कमी	४	वृक्षारोपण गरेको, भलकूलो बनाएको	२
	वन तथा जैविक विविधता	रोहोटेकालापानी वनको क्षेत्र बगाएको	२	वृक्षारोपण गरेको, भलकूलो बनाएको	१
	मानव वस्ती तथा पुर्वाधार	५ घरधुरी प्रभावित, कूलो जोखिम	४	वृक्षारोपण गरेको, भलकूलो बनाएको	१
कृषि रोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	उत्पादनमा ह्रास, माटोको गुणस्तरमा कमी	४	रसायनिक मल तथा विषादी को प्रयोग गर्ने गरेको	१
	जनस्वास्थ्य	रसायनिक मलको प्रयोगले स्वास्थ्यमा हानी	२	औषधीमुलो गर्ने गरेको	१
पशुरोग	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	पशुपालनमा ह्रास, उत्पादनमा कमी	३	सार्थक प्रयास नभएका	१
आगलागी	वन तथा जैविक विविधता	वनपैदावार अभाव, जनावर लोप भएको, हरियाली घटेको, दाउरा किनेर प्रयोग गर्ने अवस्था	३	समुदायको प्रयासमा निभाउने गरेको वृक्षारोपण गरेका	२

अनुसूचि २ : रास्कोट नगरपालिकाका संकटासन्न घरधुरीहरूको विवरण

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
साविक वडा ६											
१	मन ब. फडेरा	गौरा फडेरा	२	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२	परेक ठूलो फडेरा	गेलसपुरा फडेरा	४	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३	पुरेक फडेरा	कसा फडेरा	२	५	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म		✓		
४	खैरे फडेरा	कोसिल्ला फडेरा	५	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
५	जस फडेरा	पाना फडेरा	३	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
६	सागर फडेरा	कस्पुरा फडेरा	२	१	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
७	नरेन्द्र फडेरा	लालीरा फडेरा	३	४	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
८	चक्र फडेरा	लालहिरा फडेरा	२	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
९	पृथ्वी फडेरा	अविसरा फडेरा	४	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म			✓	
१०	ददी फडेरा	जैसरा फडेरा	४	६	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
११	नरविर फडेरा	ठुमुरा फडेरा	२	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
१२	कन्नविर फडेरा	रिउली फडेरा	६	६	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ पु		✓		
१३	-	अना फडेरा	१	०	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म				✓
१४	कल फडेरा	गोहोडी फडेरा	२	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
१५	वसन्त फडेरा	मनपुरा फडेरा	१	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
१६	रतन फडेरा	सुकिला फडेरा	४	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म		✓		
१७	धनसुर फडेरा	साविना फडेरा	५	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
१८	कमरसिंह फडेरा	अम्मसरा फडेरा	२	४	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
१९	सिंहरूप फडेरा	विउरी फडेरा	२	४	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ पु			✓	
२०	विर्ख फडेरा	सरस्वती फडेरा	१	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२१	नर फडेरा	विस्ना फडेरा	४	४	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२२	भरत फडेरा	वचना फडेरा	१	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२३	निर्मल फडेरा	खिमसरा फडेरा	२	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२४	मनविर फडेरा	सुकिली फडेरा	२	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२५	रङ्गरूप फडेरा	पूनि फडेरा	५	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२६	नौलासिंह फडेरा	मोकला फडेरा	३	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
२७	बल फडेरा	प्याउरा फडेरा	३	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
२८	अर्जुन फडेरा	कासा फडेरा	२	५	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
२९	धर्मराज फडेरा	निली फडेरा	६	७	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३०	-	मोतिसरा फडेरा	४	७	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म			✓	
३१	धनरूप फडेरा	पाउसरी फडेरा	१	१	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३२	नमराज फडेरा	चन्दु फडेरा	३	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३३	खम्म फडेरा	गेलसपुरा फडेरा	१	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३४	नर फडेरा	राजु फडेरा	२	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३५	कल फडेरा	अप्सरा फडेरा	२	४	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
३६	मन ब. फडेरा	मुर्ति फडेरा	५	१	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
३७	कलिमान फडेरा	औला फडेरा	३	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
३८	टिकसर फडेरा	अखपुरा फडेरा	२	३	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
३९	-	चाउरी फडेरा	४	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म			✓	
४०	गौरी फडेरा	हजुरा फडेरा	४	५	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
४१	मोहनविर फडेरा	चन्द्रा फडेरा	५	४	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
४२	प्रेम फडेरा	इन्द्रा फडेरा	१	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री			✓		
४३	दिल ब. फडेरा	ठुन्की फडेरा	४	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
४४	नयरुप धमला	आशा फडेरा	२	२	ओखलढुङगा	बाहुन			✓		
४५	हरिनन्द धमला	सत्यदेवि धमला	५	२	ओखलढुङगा	बाहुन				✓	
४६	-	धनदेवि धमाला	१	०	ओखलढुङगा	बाहुन	१ म				✓
४७	दान ब. बम	छिताकौरा बम	७	६	काँसीमेरे	ठकुरी			✓		
४८	करविर सार्की	जैपुरा सार्की	३	२	खाम	दलित			✓		
४९	-	गौकला सार्की	३	४	खाम	दलित	१ म				✓
५०	नरिबाने सार्की	टिउकि सार्की	२	२	खाम	दलित					✓
५१	-	होइजालि सार्की	३	१	खाम	दलित	१ म				✓
५२	धर्मे सार्की	धुता सार्की	१	१	सुनमुला	दलित				✓	
५३	पसल सार्की	चना सार्की	२	२	सुनमुला	दलित				✓	
५४	कालो सार्की	चल्ली सार्की	१	२	सुनमुला	दलित				✓	
५५	जिते सार्की	सिध्दा सार्की	२	२	सुनमुला	दलित				✓	
५६	कन्न सार्की	भिमु सार्की	२	३	सुनमुला	दलित				✓	
५७	जय सार्की	अम्कासा सार्की	३	३	सुनमुला	दलित				✓	
५८	करे सार्की	डिल्ली सार्की	१	२	सुनमुला	दलित				✓	
५९	करविर सार्की	स्यामजिरा सार्की	४	२	सुनमुला	दलित				✓	
६०	हरि सार्की	रुपा सार्की	१	१	सुनमुला	दलित				✓	
६१	मनहर सार्की	असौजि सार्की	३	२	सुनमुला	दलित				✓	
६२	धने सार्की	खड्की सार्की	३	१	सुनमुला	दलित				✓	
६३	सुनामे सार्की	आइती सार्की	३	१	सुनमुला	दलित				✓	
६४	अम्मरे सार्की	डल्ली सार्की	२	२	चौफा	दलित				✓	
६५	हस्ते सार्की	बाँचु सार्की	२	२	चौफा	दलित				✓	
६६	जैसिंगे सार्की	दुधकला सार्की	४	४	चौफा	दलित				✓	
६७	मानसिंगे सार्की	किस्मता सार्की	३	२	चौफा	दलित				✓	
६८	जगे सार्की	-	१	१	चौफा	दलित	१ पु				✓
६९	गंगे सार्की	बुडची सार्की	३	२	चौफा	दलित					✓
७०	लछिमान सार्की	विमा सार्की	१	२	चौफा	दलित				✓	
७१	हरिमले सार्की	सुपारी सार्की	५	४	चौफा	दलित				✓	
७२	हंसे सार्की	गदी सार्की	१	३	चौफा	दलित				✓	
७३	गोरे सार्की	हजारी सार्की	३	५	चौफा	दलित				✓	
७४	निलो सार्की	पिउली सार्की	३	३	चौफा	दलित				✓	
७५	प्रवते सार्की	जाईपुला सार्की	२	३	चौफा	दलित				✓	
७६	प्रेम सार्की	औला सार्की	३	२	चौफा	दलित				✓	
७७	गोरखे सार्की	मिम्की सार्की	२	१	चौफा	दलित				✓	
७८	नैने सार्की	प्याउकला सार्की	२	२	भिडखेत	दलित					✓
७९	नरि सार्की	धनसरा सार्की	३	२	भिडखेत	दलित					✓

क्र.सं.	घरमूलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
८०	-	स्यामा साकी	३	२	भिडखेत	दलित	१ म				✓
८१	-	उज्जला साकी	३	२	भिडखेत	दलित	१ म				✓
८२	रंगे साकी	जाईपुला साकी	३	३	भिडखेत	दलित					✓
८३	कालो साकी	लालजिरा साकी	४	४	भदाले	दलित				✓	
८४	बरे साकी	जौकला साकी	४	१	भदाले	दलित					✓
८५	-	जाईपुला साकी	३	२	भदाले	दलित					✓
८६	भीमे साकी	गोपा साकी	२	२	भदाले	दलित				✓	
८७	नरिवाने साकी	बिमा साकी	३	४	भदाले	दलित				✓	
८८	तुलाराम साकी	माडली साकी	३	२	भदाले	दलित				✓	
८९	-	पानसरा साकी	१	१	भदाले	दलित	१ म				✓
९०	लछे साकी	मिठु साकी	४	२	भदाले	दलित				✓	
९१	बल साकी	सरला साकी	३	१	सुनमुला	दलित			✓		
९२	बसराज बम	शान्ता बम	४	४	कास्मीरे	ठकुरी			✓		
९३	पुष्पराज धमला	लछु धमला	५	२	ओखलढुङगा	बाहुन				✓	
९४	पदम खत्री	अला खत्री	१	१	ओखलढुङगा	क्षेत्री					✓
९५	गणेश विष्ट	जैपुरा विष्ट	४	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री				✓	
९६	कृष्ण फडेरा	कस्ना फडेरा	१	२	ओखलढुङगा	क्षेत्री	१ म				✓
९७	मन्नामि साकी	मिठु साकी	३	२	खुनमुला	दलित				✓	
९८	दंगली साकी	बाँचु साकी	५	३	कर्णाली	दलित				✓	
९९	कन्या साकी	साउनी साकी	४	५	कर्णाली	दलित				✓	
१००	माडले साकी	बेल्कोसा साकी	७	६	कर्णाली	दलित				✓	
१०१	दाने साकी	डल्ली साकी	७	५	कर्णाली	दलित					✓
१०२	गम साकी	बाँचु साकी	२	३	कर्णाली	दलित				✓	
१०३	कल्से साकी	सुकीली साकी	४	३	कर्णाली	दलित					✓
१०४	अलि साकी	आम्चुरा साकी	५	४	कर्णाली	दलित					✓
१०५	कृष्णराज धमला	राधिका धमला	२	३	ओखलढुङगा	बाहुन			✓		
१०६	अमर साकी	नमकली साकी	२	२	भदाले	दलित				✓	
१०७	कुल सहकारी	जिरा सहकारी	३	४	काप्रा	क्षेत्री				✓	
१०८	गोविन्द सहकारी	दरुका सहकारी	२	४	काप्रा	क्षेत्री				✓	
१०९	पत्तम सहकारी	-	३	६	काप्रा	क्षेत्री				✓	
११०	प्रेम सहकारी	दुरा सहकारी	६	२	काप्रा	क्षेत्री				✓	
१११	नौलासिंह सहकारी	गौपुरा सहकारी	२	३	काप्रा	क्षेत्री				✓	
११२	दान लाल सहकारी	जन्पूरा सहकारी	२	३	काप्रा	क्षेत्री				✓	
११३	प्रभुजित सहकारी	कौसी सहकारी	४	५	काप्रा	क्षेत्री			✓		
११४	बल सहकारी	चन्पुरा सहकारी	१	५	काप्रा	क्षेत्री				✓	
११५	गंगे सहकारी	खिरकली सहकारी	४	७	काप्रा	क्षेत्री				✓	
११६	मन ब. सहकारी	सिरखण्डा सहकारी	३	५	काप्रा	क्षेत्री				✓	
११७	सर्प बोगती	दानसोना बोगती	२	३	काप्रा	क्षेत्री					✓
११८	कृष्ण मल्ल	जनपुरा मल्ल	३	३	काप्रा	ठकुरी					✓
११९	जय ब. मल्ल	सविना मल्ल	७	७	काप्रा	ठकुरी				✓	
१२०	सुर मल्ल	ताका मल्ल	५	९	काप्रा	ठकुरी				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
१२१	दिप मल्ल	अंकपुरा मल्ल	२	५	काप्रा	ठकुरी			✓		
१२२	बल ब. मल्ल	लक्ष्मी मल्ल	२	३	काप्रा	ठकुरी		✓			
१२३	पडख मल्ल	सुत्पुरा मल्ल	२	३	काप्रा	ठकुरी		✓			
१२४	पुज्ज मल्ल	नीरा मल्ल	३	२	काप्रा	ठकुरी			✓		
१२५	आइबा मल्ल	जैपुरा मल्ल	१०	११	काप्रा	ठकुरी		✓			
१२६	धन ब. मल्ल	गंगा मल्ल	५	४	काप्रा	ठकुरी		✓			
१२७	नन्द मल्ल	जुन्दरा मल्ल	२	४	काप्रा	ठकुरी			✓		
१२८	मेकिन्द मल्ल	विमला मल्ल	२	२	काप्रा	ठकुरी			✓		
१२९	वसन्त मल्ल	लक्षि मल्ल	२	२	काप्रा	ठकुरी		✓			
१३०	बल मल्ल	मनपुरा मल्ल	५	७	काप्रा	ठकुरी			✓		
१३१	अइ ब. मल्ल	गुन्ती मल्ल	५	६	काप्रा	ठकुरी			✓		
१३२	मन ब. मल्ल	वसना मल्ल	१	४	काप्रा	ठकुरी			✓		
१३३	जनक मल्ल	गोनिन्दा मल्ल	१	६	काप्रा	ठकुरी			✓		
१३४	लाल ब. मल्ल	केसपुरा मल्ल	३	३	काप्रा	ठकुरी				✓	
१३५	कान्ति मल्ल	भिन्ना मल्ल	२	४	काप्रा	ठकुरी			✓		
१३६	भद मल्ल	अर्मिला मल्ल	२	२	काप्रा	ठकुरी		✓			
१३७	जगत मल्ल	मिठ मल्ल	३	३	काप्रा	ठकुरी				✓	
१३८	प्रकाश मल्ल	सत्यपुरा मल्ल	१	३	काप्रा	ठकुरी				✓	
जम्मा			४१०	४२५			१६	०	४२	७१	२५
साविक वडा ८											
१	मेरसिंह थापा	सुनपुरा थापा	२	२	गोर्खाली टोल	क्षेत्री			✓		
२	अढलसिंह थापा	पिउली थापा	१	३	गोर्खाली टोल	क्षेत्री				✓	
३	दुर्गे थापा	रजना थापा	२	२	गोर्खाली टोल	क्षेत्री			✓		
४	विन थापा	ऐना थापा	६	३	गोर्खाली टोल	क्षेत्री			✓		
५	दान थापा	बाचु थापा	४	२	गोर्खाली टोल	क्षेत्री			✓		
६	नयरुप थापा	गोविना थापा	५	४	गोर्खाली टोल	क्षेत्री				✓	
७	सकमल थापा	उति थापा	४	२	गोर्खाली टोल	क्षेत्री				✓	
८	लोग थापा	विमला थापा	३	३	गोर्खाली टोल	क्षेत्री				✓	
९	नन थापा	विष्ना थापा	३	४	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
१०	मनिकर थापा	मानपुरा थापा	४	१	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
११	रन थापा	पार्वती थापा	३	४	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
१२	मन थापा	रेलकला थापा	४	३	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
१३	अनिपाल थापा	पुनजना थापा	२	३	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
१४	गमानसिंह थापा	मुगा थापा	२	३	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
१५	जयरुप थापा	जनपूरा थापा	३	२	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
१६	भिमराज थापा	जमना थापा	४	२	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
१७	टेक थापा	किसना थापा	४	५	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
१८	नख थापा	पार्वती थापा	५	२	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
१९	लाल थापा	सरस्वती थापा	५	२	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
२०	ऐन ब. थापा	गौरा थापा	४	२	पाठेखोला	क्षेत्री	१ म			✓	
२१	-	सुविम्बा थापा	३	०	पाठेखोला	क्षेत्री	१ म				✓
२२	-	अविसरा थापा	३	०	पाठेखोला	क्षेत्री					✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
२३	सकत थापा	पूनि थापा	३	१	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
२४	मन्दिर थापा	-	०	१	पाठेखोला	क्षेत्री	१ पु				✓
२५	दिपराज थापा	लक्ष्मी थापा	३	३	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
२६	कर्ण ब. थापा	दिपा थापा	५	३	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
२७	प्रेम बं थापा	रामपुरा थापा	३	४	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
२८	नेत्र थापा	लक्ष्मी थापा	३	३	पाठेखोला	क्षेत्री				✓	
२९	गंग थापा	आसा थापा	१	४	पाठेखोला	क्षेत्री			✓		
३०	विट बम	सारता बम	४	५	पाठेखोला	ठकुरी			✓		
३१	गोट बम	नाम सरा बम	५	४	पाठेखोला	ठकुरी				✓	
३२	विर्ख बम	लक्ष्मी बम	३	३	पाठेखोला	ठकुरी			✓		
३३	परेक बम	मिलना बम	१	४	पाठेखोला	ठकुरी			✓		
३४	विस्न बम	पविता बम	२	२	पाठेखोला	ठकुरी	१ म				✓
३५	छत्र बम	निर्मला बम	१	३	पाठेखोला	ठकुरी			✓		
३६	भिम बम	रंगीता बम	५	४	पाठेखोला	ठकुरी				✓	
३७	-	सारना बम	२	१	पाठेखोला	ठकुरी	१ म				✓
३८	कल बम	अवकीत बम	५	४	पाठेखोला	ठकुरी				✓	
३९	रत दमाई	मनपूरा दमाई	१	२	खाम	दलित				✓	
४०	रत्न दमाई	बास दमाई	२	३	खाम	दलित					✓
४१	धनपति दमाई	कमला दमाई	४	३	सल्लरुख	दलित				✓	
४२	नेत्र थापा	सुशीला थापा	२	८	थापडा	क्षेत्री				✓	
४३	धिर थापा	कमल थापा	२	२	थापडा	क्षेत्री			✓		
४४	ऐन ब. बम	काली बम	२	३	थापडा	ठकुरी				✓	
४५	प्रेम ब. थापा	विमला थापा	२	२	थापडा	क्षेत्री				✓	
४६	बोधे थापा	गौरी थापा	३	४	थापडा	क्षेत्री				✓	
४७	विर ब. शाही	स्मृवीमा शाही	६	६	गोर्खाली टोल	ठकुरी			✓		
४८	जय ब. शाही	सुमीता शाही	१३	११	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ पु		✓		
४९	सुनाम शाही	पच्चपुरा शाही	१	३	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ पु				✓
५०	हेमराज शाही	अर्खपुरा शाही	४	५	गोर्खाली टोल	ठकुरी			✓		
५१	तेज ब. शाही	चउरी शाही	६	५	गोर्खाली टोल	ठकुरी			✓		
५२	ज्ञनि शाही	भरना शाही	६	२	गोर्खाली टोल	ठकुरी				✓	
५३	परेक शाही	सुनपुरा शाही	६	८	गोर्खाली टोल	ठकुरी		✓			
५४	सन्त राष शाही	औला शाही	८	८	गोर्खाली टोल	ठकुरी		✓			
५५	मेग राज शाही	लालफौरा शाही	५	४	गोर्खाली टोल	ठकुरी		✓			
५६	जरम शाही	भिमकोसा शाही	४	३	गोर्खाली टोल	ठकुरी				✓	
५७	हंस राज शाही	रन्दा शाही	३	३	गोर्खाली टोल	ठकुरी			✓		
५८	-	अरीता शाही	७	६	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ म				✓
५९	-	पलमा शाही	५	५	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ म			✓	
६०	-	सुनिता शाही	४	२	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ म				✓
६१	नथे शाही	-	०	२	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ पु				✓
६२	निला शाही	शान्ता शाही	४	२	गोर्खाली टोल	ठकुरी				✓	
६३	देवजङ्ग शाही	नामसिया शाही	२	४	गोर्खाली टोल	ठकुरी			✓		
६४	दान ब. शाही	सुविता शाही	३	४	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ म			✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
६५	-	जुवारा बम	४	३	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ म			✓	
६६	-	लक्ष्मी शाही	३	३	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ म				✓
६७	जब्सम शाही	-	०	१	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ पु			✓	
६८	निला शाही	भ्रुमा शाही	३	३	गोर्खाली टोल	ठकुरी	१ पु		✓		
६९	-	दामा थापा	३	३	पाटेखोला	क्षेत्री	१ म				✓
७०	दानसिङ थापा	सिता थापा	१	१	गोर्खाली टोल	क्षेत्री				✓	
७१	सर्जने दमाई	लछु दमाई	३	३	मिलन टोल	दलित			✓		
७२	पंचसिङ थापा	तिपुरि थापा	२	३	गोर्खाली टोल	क्षेत्री				✓	
७३	खडक दर्जा	सरीता दर्जा	१	३	मिलन टोल	दलित				✓	
७४	-	सम्पता बम	३	३	थापाडा टोल	ठकुरी				✓	
७५	-	नामसरा बम	४	२	थापाडा टोल	ठकुरी				✓	
७६	-	जाना बम	३	२	थापाडा टोल	ठकुरी	१ म			✓	
७७	-	मिलता बम	१	४	थापाडा टोल	ठकुरी				✓	
७८	-	आसरा थापा	१	४	थापाडा टोल	क्षेत्री				✓	
७९	-	जुवारा बम	४	४	थापाडा टोल	ठकुरी	१ म		✓		
८०	नर दर्जि	चल्ली दर्जि	३	४	मिलन टोल	दलित				✓	
८१	-	अंखु दर्जि	२	१	मिलन टोल	दलित	१ म				✓
८२	नरपति दर्जि	पुनी दर्जि	६	६	मिलन टोल	दलित					✓
८३	विर्ख दर्जि	पानसा दर्जि	२	४	मिलन टोल	दलित			✓		
८४	सजनै दर्जि	आम्पुरा दर्जि	६	६	मिलन टोल	दलित				✓	
८५	धनमल दर्जि	सुकी दर्जि	४	४	मिलन टोल	दलित				✓	
८६	-	नौरता दर्जि	४	३	मिलन टोल	दलित	१ म			✓	
८७	-	फयच्य दर्जि	३	४	मिलन टोल	दलित	१ म			✓	
८८	गोर्ख दर्जि	डोईला दर्जि	३	४	मिलन टोल	दलित				✓	
८९	आधीराम दर्जि	सुरुल्ली दर्जि	४	२	मिलन टोल	दलित			✓		
९०	विर दर्जि	आशा दर्जि	४	२	मिलन टोल	दलित			✓		
९१	सन्त दर्जि	युमा दर्जि	४	३	मिलन टोल	दलित			✓		
९२	गोखि दर्जि	सुकिली दर्जि	३	३	मिलन टोल	दलित				✓	
९३	गोम दर्जि	मैना दर्जि	२	३	मिलन टोल	दलित				✓	
९४	जाहान दर्जि	असला दर्जि	१	२	मिलन टोल	दलित			✓		
९५	-	अमकला दर्जि	१	१	मिलन टोल	दलित	१ म			✓	
९६	नरपति दर्जि	मनपूरा दर्जि	३	२	मिलन टोल	दलित				✓	
९७	भिम दर्जि	जनसोना दर्जि	३	२	मिलन टोल	दलित				✓	
९८	-	अवकीत दर्जि	२	२	मिलन टोल	दलित	१ म				✓
९९	चन्द्ररुप दर्जि	कोइला दर्जि	४	४	मिलन टोल	दलित					✓
१००	नन्द दर्जि	भरु दर्जि	६	७	मिलन टोल	दलित				✓	
१०१	जय दर्जि	युदा दर्जि	४	५	मिलन टोल	दलित				✓	
१०२	लक्ष्य दर्जि	औला दर्जि	५	७	मिलन टोल	दलित				✓	
१०३	दिप दर्जि	मुगा दर्जि	३	२	मिलन टोल	दलित					✓
१०४	सोविन्द दर्जि	पट्टु दर्जि	१	२	मिलन टोल	दलित			✓		
१०५	लाल दर्जि	सूचना दर्जि	५	२	मिलन टोल	दलित				✓	
१०६	-	भृप्पा दर्जि	४	१	मिलन टोल	दलित	१ म				✓

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
१०७	नरिन्द्र दर्जि	मुगा दर्जि	३	४	मिलन टोल	दलित			✓		
१०८	कल दर्जि	चन्दा दर्जि	४	२	मिलन टोल	दलित		✓			
१०९	पाथे दर्जि	धुता दर्जि	४	४	मिलन टोल	दलित		✓			
११०	जैसिंगे दर्जि	पत्या दर्जि	३	४	मिलन टोल	दलित				✓	
१११	हरि दर्जि	विउरी दर्जि	३	५	मिलन टोल	दलित			✓		
११२	पर्व दर्जि	आम्पुरा दर्जि	५	१	मिलन टोल	दलित			✓		
११३	धनसुरे दर्जि	लौसरा दर्जि	३	३	मिलन टोल	दलित			✓		
११४	नन्दे दर्जि	-	३	४	मिलन टोल	दलित	१ पु			✓	
११५	डबले दर्जि	जुना दर्जि	३	१	मिलन टोल	दलित				✓	
जम्मा			३८६	३७१			२६	३	३५	५६	२१
साविक वडा ९											
१	अविलाल फर्साल		४	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
२	गोर्खे फर्साल	जीवन फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३	नन्द फर्साल	ठीयुरा फर्साल	५	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
४	पृथ्वी फर्साल	माल कौरा फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५		थिम्ली फर्साल	३	७	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
६	जसि थापा	कसु थापा	५	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
७	धीय फर्साल	सुजा फर्साल	१	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
८	जग फर्साल	इनदा फर्साल	२	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
९	नरेन्द्र फर्साल	रिवना फर्साल	२	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
१०		राइकोसा फर्साल	५	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
११	मनसुर फर्साल	जना फर्साल	३	५	वड्डाला	क्षेत्री					✓
१२	रतने फर्साल	थुना फर्साल	२	४	वड्डाला	क्षेत्री					✓
१३	जयमान फर्साल	तुलछा फर्साल	१	२	वड्डाला	क्षेत्री					✓
१४	लाल ब. फर्साल		६	५	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
१५	कन्तवीर फर्साल	शोभा फर्साल	३	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
१६	दलसिंग फर्साल	अमसरा फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री					✓
१७		ज्योतिसरा फर्साल	३	५	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
१८	गम्मे कार्की	गौकला कार्की	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
१९		मानपुरा फर्साल	३	४	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
२०	हरिमल फर्साल		२	५	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
२१	थिउमले कार्की	सरुपा कार्की	१	१	वड्डाला	क्षेत्री					✓
२२	विरभद्र कार्की	गउकला कार्की	६	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
२३	महावीर कार्की	टिउकी कार्की	४	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
२४	केश ब. कार्की	कासपुरा कार्की	४	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
२५		पदमकला कार्की	५	४	वड्डाला	क्षेत्री	१ म, १ पु			✓	
२६	रन कार्की	सुना कार्की	१	१	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
२७	पदम कार्की		०	१	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु				✓
२८	रन्न कार्की	मीना कार्की	१	३	वड्डाला	क्षेत्री			✓		
२९		रति कार्की	३	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
३०	महनवीर फर्साल	अम्मा फर्साल	४	३	वड्डाला	क्षेत्री					✓
३१	रनदप फर्साल	मन्दरा फर्साल	४	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		ठोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
३२	विर्ख फर्साल	वेलु फर्साल	५	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३३	देउराम फर्साल	गच्छी फर्साल	३	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३४	काली ब. फर्साल	जसु फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३५	पन्न फर्साल	बेलकोसा फर्साल	५	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३६	जसीराम फर्साल	रीढु फर्साल	६	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३७	वीर फर्साल	भीमा फर्साल	५	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
३८	कालीमान फर्साल		२	४	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
३९	कट फर्साल	शोसीला फर्साल	२	३	वड्डाला	क्षेत्री					✓
४०	कृष्ण फर्साल	भिमा फर्साल	३	१	वड्डाला	क्षेत्री					✓
४१		विष्णु फर्साल	२	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ म				✓
४२	भाउरे फर्साल		४	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
४३	सुनाम फर्साल	नीरकला फर्साल	५	६	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
४४	मीन फर्साल	नामसरा फर्साल	२	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
४५		धनपूरा फर्साल	४	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
४६	सम्प फर्साल	मोती फर्साल	३	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
४७	राम बं फर्साल	किरसना फर्साल	५	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
४८	दीप फर्साल	भरता फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
४९	दुर्ग फर्साल	गौकला फर्साल	३	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५०	दलवीर फर्साल	मानपुरा फर्साल	३	१	वड्डाला	क्षेत्री					✓
५१	सन्तके फर्साल	चल्ली फर्साल	२	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५२	जयराज फर्साल	पछ्छीमा फर्साल	४	१	वड्डाला	क्षेत्री					✓
५३	भिम फर्साल	पविता फर्साल	१	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५४	बुदे फर्साल		५	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
५५	दल्जीत फर्साल	पशु फर्साल	१	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५६	वीरजीत फर्साल	दुधे फर्साल	४	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५७	नेत्र फर्साल	सपुरा फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५८	हरि फर्साल	जनपुरा फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
५९	वज्र फर्साल		४	४	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
६०	मन फर्साल	मन्ना फर्साल	४	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
६१		पाचा फर्साल	४	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
६२	परिमल फर्साल	पानसरा फर्साल	४	६	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
६३	धनमल फर्साल		०	२	वड्डाला	क्षेत्री	पु २				✓
६४	जाड फर्साल	गंगा फर्साल	१	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
६५	बल फर्साल	इरमीलि फर्साल	२	४	वड्डाला	क्षेत्री					✓
६६	टक्क फर्साल	साहदेवी फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
६७	जगराम फर्साल		५	४	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
६८	नयरुप फर्साल	उती फर्साल	५	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
६९	श्रीमान फर्साल	कैली फर्साल	४	१	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
७०		बदु फर्साल	४	७	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
७१	रन्न फर्साल	वृथस्पति फर्साल	२	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
७२	कपुर फर्साल	पीउली फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री			✓		
७३	विशाल फर्साल	अम्बिका फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	

क्र.सं.	घरमुलीको नाम		परिवार संख्या		टोल	जातजाती	एकल	सुइटासन्न तह			
	पुरुष	महिला	म	पु				V ₁	V ₂	V ₃	V ₄
७४	मनवीर फर्साल		४	५	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
७५	चक्र फर्साल	सीता फर्साल	२	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
७६	टडक फर्साल	अमसरा फर्साल	२	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
७७	जग फर्साल		३	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ पु			✓	
७८	कवीर फर्साल	वैसागी फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
७९	धन ब. फर्साल	सुनरुपा फर्साल	२	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
८०		अम्कोसा फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ म				✓
८१	दडली फर्साल	तुली फर्साल	५	५	वड्डाला	क्षेत्री			✓		
८२		पुल्टी फर्साल	४	२	वड्डाला	क्षेत्री	१ म				✓
८३	दान फर्साल	हजुरा फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
८४		चेथ्या फर्साल	२	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
८५	अजवीर फर्साल	वेलपुरा फर्साल	६	९	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
८६	पहल फर्साल	औला फर्साल	५	५	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
८७	कलिमान फर्साल	सन्तु फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
८८	धन फर्साल	किस्ना फर्साल	२	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
८९	छत्त फर्साल	चनपुरा फर्साल	२	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
९०		राजुमा फर्साल	५	४	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
९१	अज फर्साल	जैपुरा फर्साल	६	५	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
९२	गोरख फर्साल	सुचना फर्साल	१	१	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
९३		सुन्तला फर्साल	४	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ म			✓	
९४	जुद फर्साल	इसरा फर्साल	३	३	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
९५	प्रेम फर्साल	चेना फर्साल	३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
९६		रामछीता फर्साल	२	३	वड्डाला	क्षेत्री	१ म				✓
९७	कन्नवीर फर्साल		३	२	वड्डाला	क्षेत्री				✓	
जम्मा			३१२	३१४			३१	०	३	७७	१७
कूल जम्मा			११०८	१११०			७३	३	८०	२०४	६३

अनुसूचि ३ : स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना अनुमोदन

उनाजमिति २०१४ साल चैत २ गते वा दित्तु गन्तव्य नगरपालिका
 वा उप प्रमुख समिति गिमसरा काठमाडौं उपरदे कक्षाकक्षा
 पहाडी लाना विमानवा लाना) कक्षाकक्षा काठमाडौं कक्षाकक्षा
 बोर्डस लेपान नया नया कक्षाकक्षा काठमाडौं कक्षाकक्षा
 (जे.पी.) के लक्ष्यगत नया गन्तव्य कक्षाकक्षा कक्षाकक्षा
 योजना अनुमोदन गन्तव्य लाना) कक्षाकक्षा कक्षाकक्षा
 उपस्थितिमा विभिन्न विचारमा गन्तव्य कक्षाकक्षा कक्षाकक्षा
 गरियो ।

क्र.सं.	नाम	पद	संख्या	दल/संस्था
१.	गिमसरा काठमाडौं	उप प्रमुख	२	७५
२.)	दुयाराम गिमसरा	वडा अध्यक्ष	२	७५
३.	देव सिंगे पुमान	"	३	७५
४.	लक्ष्मण पुमान	"	६	७५
५.	विठ्ठल दमरु	कासकर्ता	२	७५
६.	हर सिंह सार्की	"	२	७५
७.	गदा देवी दुपाराम	"	"	७५
८.	देवकी सार्की	"	३	७५
९.	पिपला लामा योगी	"	"	७५
१०.	डोडा लामा देवी	"	"	७५
११.	विमलसरा न्यौपाने (डोडा)	"	६	७५
१२.	दाना देहाडी पुमान	"	"	७५
१३.	कुमार लामा देवी	"	"	७५
१४.	डोडा लामा देवी	"	५	७५
१५.	मधु देहा	"	"	७५
१६.	लक्ष्मण कठु सिंगे	"	"	७५
१७.	वासुदेव देहा	"	२	७५
१८.	कलेशा शाही	"	"	७५
१९.	अनिपाल न्यौपाने	आयोजक (जे.पी.)	५	७५
२०.	पद्म लामा योगी	"	"	७५
२१.	मणि शाही	सि.सं. संयोजक	ASHA, KATHMANDU	
२२.	अरवि नारायण योगी		SHAWA, NEPAL	
२३.	सुमान सिंगे		EKAAPS-101	

28. कैला सिंह - काठमाडौं - नेपाल - स्वतन्त्र पत्रकारिता
29. अश्विना शर्मा - काठमाडौं - नेपाल - स्वतन्त्र पत्रकारिता
30. सुजन शर्मा - काठमाडौं - नेपाल - स्वतन्त्र पत्रकारिता
31. रमेश कुमार - काठमाडौं - नेपाल - स्वतन्त्र पत्रकारिता

प्रस्तावहरू

- प्रस्ताव नं. 9 - स्थानीय अनुसूचना कार्यक्रमको अनुमोदन गर्ने बारे।
- प्रस्ताव नं. 2 - पाले आण्ड 2062/1666 मा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने बारे।
- प्रस्ताव नं. 2 विधिवत।

निर्णयहरू

निर्णय नं. 9, प्रस्ताव नं. 9माथि छलफल गर्दा पहाडी जमात किसानको लागि अनुसूचना कार्यक्रमको हरेक गरी इडाइल नेपाल तथा प्राविधिक सोलुसन कंसल्टेन्सी नेपाल (जे.सी. को) कार्यक्रमको बारेमा ले. पा. वडा नं. 2, 3, 4, 5, पाले आण्ड पडा नं. 6 ले स्या गैडो स्थानीय अनुसूचना कार्यक्रमको शक्ति प्राप्त छलफल गरी सोही कंसल्टेन्सी स्थानीय अनुसूचना कार्यक्रमको सफल अनुमोदन गरियो।

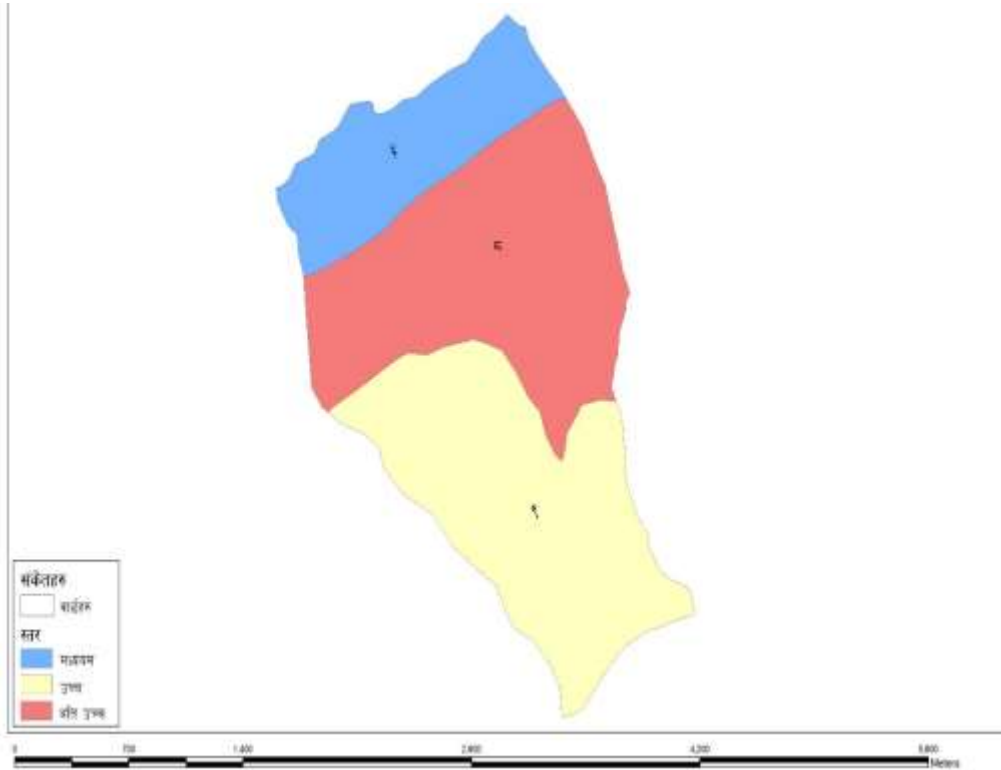
निर्णय नं. 2, प्रस्ताव नं. 2माथि छलफल गर्दा पाले आण्ड 2062/1666 निर्माण गरदा स्थानीय अनुसूचना कार्यक्रमको शक्ति ले. पा. वडा नं. 2, 3 मा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरियो।

निर्णय नं. 3, प्रस्ताव नं. 3माथि छलफल गर्दा पहाडी जमात किसानको लागि अनुसूचना कार्यक्रम, जिल्ला कार्यवाही समन्वय इकाई, मालिङको कार्य ले. पा. विभिन्न वडाका स्थानीय अनुसूचना कार्यक्रम स्या गरी कार्यक्रम गर्ने ले. पा. प्रदायक संस्था इडाइल नेपाल तथा प्राविधिक सोलुसन कंसल्टेन्सी नेपाल (जे.सी.)लाई सहयोग दिने निर्णय गरियो।

(Signatures)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७५/७६ - २०७७/७८)

रास्कोट नगरपालिका

वडा नं ६, कालिकोट